

Ljubicaški autobus

Mev Binči

Naslov originala

Maeve Binchy
The Lilac Bus

obrada: Lena
www.balkandownload.org

Mev Binči

Ljubičasti autobus

S engleskog prevela
Jovana Jelenović

Dragom Gordonu, sa svom ljubavlju

Nensi

Nensi je poranila, ali i inače je uvek to činila, a nije volela da je tamo vide prerano. Ako prerano dođete na autobus za povratak kući, izgleda kao da nemate šta da radite. Svi ostali bi dolazili zadihani i zajapureni, u strahu da će im autobus pobeći, jer, ako im pobegne, onda im je zaista pobegao. U 18.45 Tom bi okrenuo ključ u motoru i izvezao Ljubičasti autobus na drum. Tako bi ih sve dovezao kući pre deset sati, kako je i obećao. Nema svrhe ići kući za vikend ako do deset nisi već u pabu, bila je njegova filozofija. To nije bila i Nensina filozofija, ali ona je svuda stizala opsesivno prerano. Jednostavno je bila takva. Ušla je u prodavnicu u kojoj su se prodavali časopisi i čestitke. Mnoge čestitke je znala napamet jer ih je petkom proučavala. Bila je tu jedna niz koju su se slivale suze: „Izvini što sam propustio tvoj rođendan“. Tu su prodavali i novine iz unutrašnjosti, ali Nensi ih nikad nije kupovala. Kod kuće će je čekati novine, pa će uhvatiti korak s novostima.

Osmotrla je svoj novi minival u velikom okruglom ogledalu, koje i nije bilo zamišljeno toliko kao ogledalo koliko kao sredstvo za zastrašivanje kradljivaca. Bilo je postavljeno visoko na zidu pod nekim neobičnim uglom, ili se barem ona nadala da je tako. Ukoliko nije, njen minival izgleda zaista čudno. Zabrinuto je posmatrala svoj odraz. Ne izgleda valjda kao neka zabrinuta životinjica kovrdžave kose i ogromnih, prestravljenih očiju. To je videla u ogledalu, ali to naravno nije ono što vide ljudi u njenom nivou, zar ne? Naposletku, iz ovog ugla posmatranja svi izgledaju budalasto. Potapšala se po glavi i ponovo osetila teskobu zbog minivala. Previše je nalikovala jednoj od onih staromodnih trajnih ondulacija kakvu bi njenoj majci napravili u Retdunu. Letnja trajna i božićna trajna. Kovrdža na kovrdži... guste kovrdže koje, kako nedelje prolaze, izrastaju u nešto nalik bleskovima munja ili elektrošokova. Devojke u salonu uveravale su je da je luda što tako misli. Ima moderan minival, jedan od najnovijih na tržištu. Zamisli samo koliko bi platila da je morala da plati za njega! Nensi se turobno osmehnula. Platiti! Po toj ceni! Nensi Moris ne bi platila ni pola te cene, ni četvrtinu, za minival. Nensi Moris je prepešaćila čitav Dublin kako bi došla u salon za koji je čula da traži ljude na kojima će vežbati. *Modele*, tako su oni to nazivali, ali je Nensi bila realna i znala je da su im potrebne glave s kosom, a

pametni ljudi kao što je ona saznali bi koji su veliki saloni s mnoštvom novajlija i kojim danima imaju časove i demonstracije. Otkako je pre šest godina došla u Dublin, samo je dvaput platila odlazak frizeru. Nije loše, ponosno se nasmešila. Kako god bilo, minival je napravljen i nema sad smisla zvirhati u ogledalo i brinuti se. Bolje da pređe ulicu i ukrca se u autobus. Već su sigurno stigli neki od ostalih putnika, a i prošlo je pola sedam.

Tom je sedeo tamo i čitao večernje novine. Podigao je pogled i nasmešio se. – Dobro veče, gospođice Mišice – ljubazno je rekao i jednim glatkim pokretom podigao njen veliki kofer na mrežu za prtljag na krovu autobusa. Ljutito je ušla. *Mrzela* je kad bi je oslovio s „gospođice Mišice“, ali sama je bila kriva za to. Kad je nazvala kako bi ga upitala ima li mesta u minibusu, predstavila se kao gospođica Moris. Bila je navikla na službeno ophođenje u telefonskim razgovorima – pobogu, pa to joj je bio posao. Kako je mogla znati da treba da se predstavi imenom i da će on zaista pogrešno čuti ono Moris. Međutim, veoma ju je jedilo što je on i nadalje odbijao da je oslovljava s Nensi, iako je staru gospođu Hiki uvek zvao Džudi, a ona bi po godinama mogla da mu bude majka.

– Lagan je za tako velik kofer – ljubazno je rekao. Nensi je samo klimnula glavom. Nije baš želela da mu kaže da je to njen jedini kofer i da joj nije ni na kraj pameti da potroši petaka na jednu od onih najlonskih torbi kakve su imali ostali putnici. Uostalom, i bio joj je potreban veliki kofer: uvek je trebalo nešto poneti sa sobom natrag u Dublin, na primer krompir ili drugo sezonsko povrće, i sve ostalo što bi se našlo. Jednom je prijateljica njene majke, gospođa Kejsi, želela da se otarasi zavesa: Nensi ih je ponela sa sobom, i u stanu su izgledale ljupko.

Smestila se na jedno od sedišta u sredini, poravnala suknju kako joj se ne bi gužvala ispod stražnjice i izvadila svoje slatkiše od glukoze. U bolnici su ih bile pune tegle, i uvek su joj govorili da se posluži. Inače ih nije jela, ali bilo je lepo imati nešto tokom putovanja autobusom; ostali su često kupovali slatkiše od šećera ili karamela, ali kakve svrhe ima trošiti novac na slatkiše kad samo treba pitati i dobićeš ih badava? Otvorila je novine koje je neko od pacijenata ostavio u čekaonici. Tako je nabavljala većinu štiva – ljudi koji čekaju na specijalistički pregled često zaboravljaju časopise i novine, pa

uveče retko kad ne bi imala ništa za čitanje. A lepo je imati izbor, govorila je samoj sebi. Bilo je to poput iznenađenja. Mejrid to nije razumela. Nensi namršti čelo kad se priseti Mejrid. I svega što je trebalo rešiti. Bilo je to tako neočekivano i tako nepošteno.

Podigla je novine kako bi Tom pomislio da čita, i u mislima iznova proživela čitav taj događaj. Mejrid je u sredu došla kući i nemirno hodala po stanu podižući stvari i vraćajući ih na mesto. Nije trebalo biti genije pa shvatiti da joj je nešto na umu. Nensi je mislila da će je ponovo pitati za televizor. Imale su savršeno dobar crno-beli prijemnik na kojem se povremeno pojavljivalo malo snega, ali obično je slika bila odlična. Kakvog, pobogu, smisla ima platiti čitavo bogatstvo da se iznajmi prijemnik u boji? Čak i video-rekorder: Mejrid ga je jednom spomenula kao da su njih dve neke milionerke. Skrenula je pogled s televizora, koji je, morala je priznati, imao jednu od loših večeri, pa se mnogo moralo nagađati po zvuku; ali Mejrid je želela da razgovara o nečemu mnogo krupnijem.

– Čitave sedmice na poslu razmišljam kako da ti ovo kažem, Nensi, i ne mogu da smislim nijedan prikladan način, pa ću ti jednostavno reći bez ikakvog uvijanja. Želim da delim stan s nekim drugim, i moram da te zamolim da se odseliš. U svoje vreme, naravno. Ne izbacujem te na ulicu... – Nervozno se nasmejala, ali Nensi je bila isuviše zapanjena da bi joj se pridružila. – Znaš – nastavila je Mejrid – to nikada nije bilo trajno, nego samo da vidimo kako će nam ići... Takav je bio dogovor. Tako smo rekle... – Glas joj je utihnuo od krivice.

– Ali zajedno stanujemo već tri godine – rekla je Nensi.

– Znam – jadro je kazala Mejrid.

– Zašto onda? Zar ne plaćam stanarinu i struju uvek na vreme? I zar ne doprinosim donoseći hranu od kuće, i nabavila sam zavese za prozore u hodniku i...?

– Naravno, Nensi, niko ne kaže da nije tako.

– Zašto onda?

– Zato što... ne, nema razloga. Zar ne možemo da se lepo i mirno rastanemo bez prepirki i pitanja? Zar ne možeš jednostavno da nađeš sebi drugi stan. I dalje ćemo se povremeno viđati, otići u bioskop, ti ćeš dolaziti kod mene, drugi put ja kod tebe. Daj, Nensi, odrasli tako rešavaju stvari.

Nensi je izgarala od besa. Mejrid, koja je radila u cvećari, govori joj kako odrasli rešavaju stvari. Mejrid, koja u završnom svedočanstvu nije imala nijednu odličnu ocenu, sad naređuje Nensi da se iseli iz stana. *Njenog* stana. Istina, ona ga je pronašla, i kad je tražila nekog s kim će podeliti trošak stanarine, njena tetka, gospođa Kejsi, prijateljica Nensine majke, predložila je Nensi. Odakle Mejrid takve zamisli i, što je još važnije, zašto? S kim želi da deli stan?

Najgore od svega bilo je to što Mejrid naizgled nije znala, niti marila, samo je rekla da bi volela promenu. U tom trenutku Nensi je ugasila treperavi televizor i pripremila se na, kako je mislila, iskren razgovor u kojem će joj Mejrid ispričati sve o nekoj fatalnoj ljubavi. Ali ne. Mejrid je bila zauzeta proučavanjem kalendara. Recimo, za malo više od mesec dana, na primer, sredinom oktobra? To će joj svakako pružiti dovoljno vremena da nađe novi stan.

– Ali s kim ću stanovati? – cvilela je Nensi.

Mejrid je slegnula ramenima. Nije znala. Možda bi Nensi mogla da pronađe sopstvenu garsonjeru. Nije mnogo kuvala, nije često primala goste, tako da bi garsonjera mogla da joj bude dovoljna. Ali one koštaju čitavo *bogatstvo*! Mejrid je ponovo slegnula ramenima, kao da se nje to ne tiče.

Sledećeg jutra Nensi je u kuhinji pila čaj – nikad se nije trudila da doručkuje, budući da je u bolnici uvek bilo hrane, a kakvog ima smisla biti recepcionerka svim onim lekarima ukoliko nemaš neke povlastice kao što su kantina i slatkiši od glukoze? Mejrid je, kao i obično, dojurila kasno i Nensi ju je upitala je li joj oprostila.

– Oprostila, Nensi? Zbog čega? Zbog čega, zaboga?

– Pa, mora da sam nešto učinila, inače ne bi tražila od mene da napustim naš stan.

– Stan je *moj* i nemoj biti smešna. Nensi, nismo venčane. Došla si ovamo kako bi mi pomogla da plaćam stanarinu, i sad je gotovo s tim. Je li tako? Jeste. To je sve. – Gutala je činijicu žitarica s mlekom i istovremeno pokušavala da navuče čizme. Mejrid je obožavala te čizme; Nensi ih se užasavala – koštale su celonedeljnu platu. Običan par čizama.

– Šta da kažem onima u Retdunu? – svečano je upitala Nensi. Mejrid se prenerazila.

– O čemu? – zbunjeno je upitala.

– O našem raskidu.

– Koga to zanima? Ko uopšte zna da živimo zajedno?

– Svi znaju: tvoja majka, moja majka, tvoja tetka – gospođa Kejsi – svi.

– Kako to misliš, šta ćeš im reći? – Mejrid je bila iskreno iznenađena.

– Tvoja majka, šta će ona da misli? Šta da joj kažem?

Mejrid je iznenada izgubila strpljenje. Nensi je i sada bila šokirana kad je razmišljala o tome.

– Moja majka je normalna žena; kao i sve druge majke, uključujući i tvoju majku. Ne misli ništa. Samo je zanima da nisam trudna, i da se ne drogiram, i da i nadalje idem na misu. To je sve što bilo koja majka želi da zna, pobogu, te iste tri stvari. Majke u Indiji žele to da znaju, i majke u Rusiji, i svuda na svetu, i možda za njih to nije misa, ali nešto slično jeste. Majke nimalo ne mare s kim njihove kćerke stanuju i slažu li se dobro sa svojim sustanarima ili se, kao u našem slučaju, apsolutno izluđuju. One žele da čuju samo ono bitno.

– Mi ne izluđujemo jedna drugu – tiho je rekla Nensi.

– Ne, dobro, mi jedna drugoj idemo na živce. U čemu je razlika? Zašto razbijati glavu objašnjavanjem, govorenjem i izveštavanjem? Ljude to nimalo ne zanima.

– Da li ja tebi idem na živce?

– Da.

– Kako?

– Oh, Nensi, *molim te*. – Mejrid je bila užasnuta. – Sinoć smo se dogovorile da ćemo se ponašati kao odrasle osobe i da se nećemo besmisleno prepirati i optuživati. Dogovorile smo se. A vidi sad šta počinješ. Naravno da ljudi jedni drugima idu na živce. Ja tebe verovatno izluđujem. Slušaj, moram da idem.

Nensi je imala užasan dan: proverila je cene stanova i garsonjera, i cene su im išle nebu pod oblake. Što ste se više udaljavali od centra grada, cene su, naravno bivale umerenije, ali ona je morala da stanuje blizu bolnice, na udaljenosti koju može da prevali biciklom. Nema šanse da će svoj teško zarađeni novac trošiti na autobuske karte. Razmišljala je i o onome što joj je rekla Mejrid. Nije mogla da zamisli zašto bi nekoga živcirala. Nije pušila, nikad nije pozivala bučne ljude, kao što je Mejrid često činila, ljude od kojih bi svako

doneo po flašu vina, a zatim bi svi izašli na piletinu s krompirićima. Nije glasno slušala ploče – nije imala ploče. Činila je sve što je mogla kako bi bila od pomoći. Često je iz novina izrezivala posebne ponude i sakupljala kupone za hranu ili sredstva za čišćenje. Često je govorila Mejrid da bi bilo jeftinije svakog vikenda odlaziti kući u Retdun, jer u Dablinu ljudi vikendom potroše čitavo bogatstvo, a kod kuće možeš da živiš zabadava. Čime joj je onda išla na živce?

I jutros je upitala Mejrid je li njena odluka konačna, a Mejrid je nemo klimnula glavom. Nensi je ponudila Mejrid da razmisli preko vikenda, ali joj je Mejrid tihim glasom, za razliku od tirade prethodnog jutra, rekla da neće biti nikakvog razmišljanja i da je mislila kako će Nensi sarađivati i odmah početi da traži novi stan.

* * *

Na zvuk glasova podigla je glavu. Stigla je Di Berk; sa šalom koledža, iako je pre dve godine napustila Dablinski univerzitet, i nosila je platnenu torbu koju je sama ubacila na krov. Tom joj se smejao.

– Još ćeš postati šampionka u bacanju diska – rekao je.

– Ne, to je samo da ti pokažem kako su žene istinski emancipovane... Pored toga, u torbi nemam ništa osim nekoliko pari gaćica i nekih pravnih udžbenika koje bi trebalo da proučim.

Nensi je bila zaprepašćena što Di, koja je bila ćerka doktora Berka i živela u velikoj kući prekrivenoj puzavicom, može tako opušteno da razgovara o gaćicama s Tomom Fiddžeraldom. Iz njenih usta to čak nije ni zvučalo nepristojno. Međutim, Di je ionako oduvek bila priča za sebe. Čovek bi pomislio da će imati sopstveni automobil, ali ona je govorila da kao advokatska pripravnica ne zarađuje baš mnogo. Ipak, Nensi je mislila da će ovaj minibus biti Berkovima ispod časti. Oni su u Retdunu imali takav ugled da su sigurno smatrali neobičnim da njihova ćerka putuje sa svim i svakim. Di kao da nikad nije primećivala. Sa svima je bila srdačna, s onom šepRTLjom Kevom Kenedijem, zbog kojeg bi čovek prešao ulicu samo da ga izbegne, i onim očajnikom Majkom Bernsom, s njegovim prostačkim šalama. Di je bila posebno ljubazna prema Nensi; došla bi i sela pored nje, i često se raspitivala o Nensinom poslu.

Bilo je zaista izvanredno kako je Di pamtila imena lekara za koje je Nensi radila, i znala da je jedan očni specijalista, jedan hirg-

ortoped a jedan stručnjak za uho, grlo i nos. Znala je da se zovu gospodin Bari, gospodin Vajt i gospodin Čarls. Ni Nensina majka nije to znala, a kad je reč o Mejríd, ona je jedva mogla da zapamti imena sopstvenih šefova, a kamoli Nensinih.

Ali Di je bila ljubazna i veoma dobro vaspitana. Takvi ljudi su bili učtivi, uvek je smatrala Nensi, i dovoljno pristojni da pokažu zanimanje za druge ljude.

Sledeći je stigao Rupert Grin. Nosio je veoma otmen sako.

– Blagi bože, Ruperte, je li italijanski? Je li pravi? – upitala je Di, opipavajući rukav kad je Rupert ušao u autobus.

– Da, zapravo jeste. – Rupertovo bledo lice zarumenelo se od zadovoljstva. – Kako si znala?

– Već sam se umorila gledajući ih po časopisima. Božanstven je.

– Da, ili je roba s greškom, ili se više ne proizvodi, ili tako nešto, ali prijatelj mi ga je ipak nabavio. – Rupert je bio veoma srećan što je izazvao toliko zanimanje.

– Znaš, i mora biti s greškom ili nešto slično, jer bi inače tvoj otac morao da proda praksu kako bi ti ga kupio – nasmejala se Di. Rupertov otac je bio advokat, i ona je upravo zahvaljujući gospodinu Grinu dobila da bude pripravnik u Dublinu. Nensi ih je ljubomorno posmatrala. Mora da je sjajno imati tako ležeran nastup. To je kao svojevrсни šifrovani jezik u tim porodicama ljudi od struke, primetila je Nensi. Svi mogu jedni drugima sve da ispričaju očas posla. Osetila je žaoku zavisti što je njen otac, davno pokojni, bio poštar, a ne advokat. Za tom zavišću usledila je, snažnija, žaoka krivice. Njen otac je dugo i naporno radio i bio srećan što su svi prionuli uz knjige i dobili sekretarske ili kancelarijske poslove.

Rupert je otišao do zadnjeg sedišta i, kao na znak, stigla je gospođa Hiki. Preplanula čak i zimi, izgledala je zdravo i snažno kao da bi mogla biti bilo koje životne dobi. Nensi je znala da sigurno ima blizu šezdeset godina, ali samo zato što se malo raspitala i spojila razne informacije. Džudi Hiki je radila na nekom ludom mestu gde su se prodavali biljni lekovi, zrnevlje i oraščići, a neke od tih stvari je i sama uzgajala, zbog čega se svakog vikenda vraćala kući na žetvu, te ih nosila u radnju u Dublin. Nensi nikad nije bila u toj radnji; Di joj je rekla da je sjajna i kako bi svi trebalo da idu da je pogledaju već zbog samog tog iskustva, ali Nensi je svoj posao recepcionerke

trojice vodećih medicinskih konsultanata u Dublinu shvatala veoma ozbiljno. Ne bi joj koristilo da je vide kako ulazi i izlazi iz neke nadržilekarske radnje, zar ne?

Džudi je sela pored Ruperta, u zadnji deo autobusa, a Majki Berns je počeo da se uvlači na prednje sedišta. Smejući se i trljajući oči, ispričao im je vic o dlakavoj teniskoj loptici. Svi su se nasmešili i činilo se da će se Majki napokon smestiti, sad kad je ispričao barem jednu prostačku šalu. Živahno se osvrnuo po autobusu.

– Hoću li biti srećne ruke i dobiti lepu Siliju na sedištu pored sebe, ili ću dobiti gospodina Kenedija? Oh bože, eto kakve sam ja sreće, dolazi gospodin Kenedi.

Kev se ušunjao u autobus osvrćući se preko ramena, kao da očekuje da će mu policajac staviti ruku na rame i reći „Samo trenutak, molim“, kako to čine u filmovima. Nensi je pomislila da nikad nije videla nikoga ko izgleda tako tajanstveno. Kad bi se neko obratio Kevu Kenediju, on bi poskočio trideset centimetara u vazduh i nikad ne bi baš rekao mnogo u odgovor, tako da mu se nisu često ni obraćali.

Poslednja je došla Silija. Krupna i nekako zgodna, iako Nensi nije odobravalala takav izgled. Često je nosila čvrsto stegnute pojaseve; budući da ih je nosila na uniformi bolničke sestre, verovatno se navikla na njih. Oni su isticali njenu građu. Nisu je činili seksepilnom, ali svakako su je uočljivo delili na izbočeni prednji deo s gornje i izbočeni stražnji deo s donje strane. Nensi je smatrala da bi Silija trebalo da bude mudrija i da nosi nešto lepršavije. Silija je sela pored Toma: ko bi stigao poslednji, uvek bi seo pored vozača. Bilo je tek dvadeset do sedam, i krenuli su pet minuta ranije.

– Sve sam vas dobro izdresirao – šalio se Tom izvozeći minibus u gusti saobraćaj petka uveče.

– Baš jesi. Nema piškenja dok ne pređemo reku Šenon – rekao je Majki osvrćući se oko sebe ne bi li čuo odobravanje. Međutim, kako ga nije bilo, ponovio je izjavu. Ovoga puta mu se nekoliko ljudi nasmešilo.

Nensi je ispričala Di sve o gospodinu Čarlsu, gospodinu Vajtu i gospodinu Bariju, i kako su u određene dane u sedmici primali privatne pacijente, i kako im je ona vodila knjige zakazanih

pacijenata i menjala zakazano, i kako su joj ljudi često bili veoma zahvalni i donosili joj male poklone za Božić. Di je želela da zna misli li se o njima dobro, o lekarima, i hvale li ih ljudi. Nensi je pokušala da se seti primera, ali nije uspela. Uporno je tvrdila da se ona bavi administrativnim poslovima. Di je želela da zna druži li se s njima van radnog vremena, a Nensi se nasmejala na takvu pomisao. U tome i jeste radost kad si ćerka lekara; misliš da klasne razlike više ne postoje. Ne, naravno da nije bila uključena u njihove porodične živote. Gospodin Bari je imao ženu Kanađanku i dvoje dece, supruga gospodina Vajta bila je nastavnica i imali su četvoro dece, a gospodin Čarls i njegova supruga nisu imali dece. Da, ponekad je razgovarala s njihovim suprugama telefonom; sve su joj se činile veoma simpatičnima, sve su joj znale ime. – Halo, gospođice Moris – rekle bi.

Di je zaspala dok joj je Nensi objašnjavala kako je bolnička telefonska centrala veoma neobična i kako već stolecima zahtevaju odvojenu centralu za konsultante, ali možda se situacija poboljša sad kad je u sedištu telefonske kompanije nova postava. Nensi je bilo malo neugodno zbog toga. Možda je previše brbljala. Moguće da je živcirala ljude pričajući nadugačko o sitnicama; ponekad bi i njena majka usred njihovog razgovora ustala i otišla u krevet. Mejrid je možda u pravu. Ali ne, to ne može biti istina. Di se sama raspitivala za pojedinosti njenog posla, postavljala joj jedno pitanje za drugim. Ne, Nensi ne krivi sebe da je bila dosadna. Ne ovoga puta. Uzdahnula je i pogledala polja koja su letela kraj njih.

Ubrzo je i ona zadremala. Iza nje su Džudi Hiki i Rupert Grin razgovarali o nekom zajedničkom poznaniku koji je otišao u nekakav ašram u Indiji, gde su svi morali da nose žuto ili boju šafrana. Ispred nje je Kev Kenedi s pola uva slušao kako Majki Berns objašnjava neki trik s kartama i čašom vode. Majki je rekao da je bolje kad ga vidiš uživo, ali ako se usredsrediš, i slušajući ćeš shvatiti suštinu.

Ispred njih Tom je nešto govorio Siliji; ona je klimala glavom odobravajući. Bilo je veoma udobno i toplo, a čak i ako se malo nagne u snu i padne na Di, nema veze. Ne bi dopustila sebi da zadrema ako sedi pored nekog od muškaraca. Ili pored Džudi Hiki: u njoj je bilo nečeg zaista čudnog.

Nensi je zaspala.

Njena majka je još sedela za stolom u kuhinji kad je Nensi ušla. Pisala je pismo ćerki u Ameriku.

– Stigla si – rekla je.

– U jednom komadu – odgovorila je Nensi.

Nije to baš bio neki pozdrav između majke i ćerke nakon što je ova proputovala čitavu državu. Ali njihova porodica nikad nije bila od onih koje pokazuju osećanja. Nisu se grlili, ni ljubili, ni hvatali za ruke.

– Kako si putovala? – upitala je njena majka.

– Oh, kao i uvek. Malo sam zadremala, pa sam nažuljala vrat. – Nensi ga je zamišljeno protrljala.

– Sjajno je što možeš da zaspiš na tom putu, s manijacima koji pored tebe jurcaju u svim pravcima.

– Oh, nije baš tako strašno. – Nensi se osvrnula oko sebe. – Pa, šta ima novo?

Njena majka je bila slab izvor informacija. Nensi bi volela da ona ustane, pristavi čaj i vrati se puna pojedinosti i novosti. Želela je da čuje nedeljne događaje i ko je kod kuće, ko se javio, ko je šta otkrio. Međutim, to se nekako nikad ne bi desilo.

– Šta je ikad novo? Nema ništa novo – zar nisi i sama do nedelje uveče bila ovde? – Majka se uz uzdah vratila pismu. – Zar ti baš nikad ne pišeš Dirdri? Ne bi li bilo hrišćanski pisati sopstvenoj sestri u Americi i reći joj šta ima novo? Znaš, ona voli da čuje novosti.

– Volim da ih čujem i ja, ali ti nikad ne možeš da se setiš ničega što bi mi ispričala! – povikala je Nensi žaleći se.

– Ah, hoćeš li prestati s glupostima? Zar ti nisi stalno ovde? U Dablin odlaziš samo na nekoliko dana nedeljno. Sirota Dirdri je na drugoj strani Atlantskog okeana.

– Sirota Dirdri ima muža i troje dece, frižider, zamrzivač i prskalicu u svojoj bašti. Sirota Dirdri, zaista.

– Zar nisi mogla i ti da imaš isto, da si želela? Prestani da prebacuješ sestri. Imaj malo ljubaznosti u sebi.

– Imam ja mnogo ljubaznosti. – Nensi oseti kako joj usna podrhtava.

– Onda prestani da olajavaš Dirdri, uzmi komad papira, napiši sestri pismo i stavi ga uz moje. Uštedeću ti poštansku marku.

Majka joj je gurnula blok za pisanje preko stola. Nensi još nije ni

sela. Veliki kofer s tvrdim uglovima bio je nasred poda. Osećala je kako je ovo jedna dobrodošlica kući, ali ujedno je bila praktična osoba. Ako sad nažvrlja Dirdri jednu stranicu, zaista će sebi uštedeti trud neki drugi put, i istovremeno usrećiti majku, koja bi, bude li dobre volje, mogla da ode u prodavnicu i donese beli hleb i pitu od jabuke. Nensi je napisala nekoliko redaka nadajući se da su Dirdri i Šon, i Šejn, i Ejpril i Erin dobro, i govoreći kako bi volela da ih poseti, ali da su cene avionskih karata grozomorno visoke, i da je mnogo lakše njima da dođu ovamo zbog razlike u vrednosti funte i dolara. Ispričala je Dirdri o novom automobilu gospodina Vajta, i odlasku gospodina Čarlsa na odmor u Rusiju, i o tome da je supruga gospodina Barija kupila novu tašnicu napravljenu od kože malog krokodila i koja je koštala toliko da čovek ne poveruje. Dodala je da je lepo vikendom se vratiti u Retdun jer... Tu je zastala. Bilo je lepo vratiti se u Retdun jer... Pogledala je majku, koja je sedela za stolom i mrštila se pišući pismo. Ne, nije zato dolazila kući. Majku su njeni dolasci tek umereno radovali, a kad Nensi ne bi došla, imala je televiziju, ili gospođu Kejsi, ili lutriju, ili nekoliko drugih stvari. Ponekad bi za dugih letnjih večeri Nensi došla kući i zatekla kuću praznu, a majku još napolju u deset sati uveče. Nije dolazila kući zbog plesa, kao što je to činila Silija, ili Kev i Majki iz autobusa. Ona u Retdunu nije imala ono što biste nazvali prijateljima.

Završila je pismo: „Lepo je vraćati se vikendom kući jer je cena za Ljubičasti autobus veoma pogodna, a u Dablinu bi čovek preko vikenda potrošio čitavo malo bogatstvo a da i ne primeti.“

Majka se spremala za spavanje. Bez čaja, bez pite od jabuke.

– Mislim da ću napraviti sebi sendvič – rekla je Nensi.

– Zar nisi užinala? Nisi li loše organizovana za jednu uglednu recepcionerku? – rekla je njena majka i otišla u krevet ne poželevši joj ni laku noć.

Bila je vedra, sunčana septembarska subota. Turisti su većinom otišli, ali uvek je bilo nekoliko golfera. Nensi je lutala ulicom bez ikakvog plana. Mogla je da kupi novine i ode u hotel na kafu, ali ona to ne bi učinila i da nije tako skupo. Sedenje u hotelu kao da si od takvih ljudi smatrala je nadmenim. Ne. Videla je kako Silijina majka pere stepenik ispred paba. Izgledala je starije, lice joj je bilo izabrano

kao u one ciganolike Džudi Hiki. Doviknula joj je pozdrav, ali je Silijina majka nije čula, samo je nastavila da riba. Nensi se pitala je li Silija još u krevetu ili pomaže da se počisti unutrašnjost paba. Silija je vikendom radila u pabu. Zato je dolazila kući. Mora da joj je majka to dobro plaćala, jer je sigurno bilo teško provesti čitav vikend na nogama u pabu, pošto celu sedmicu provedeš na nogama kao bolničarka. Ali sa Silijom nikad nisi znao na čemu si, toliko je bila škrta s informacijama, kao i sa svim ostalim. Iznenadila se kad ju je prethodno veče videla da u autobusu razgovara s Tomom; obično je gledala kroz prozor s budalastim izrazom lica. Za razliku od Di, koja je bila tako puna života i koju je sve zanimalo. Nensi bi često poželela da je drugačije i da vikendom može da poseti Di, ili ode nekuda s njom. Ali ni u snu ne bi otišla Berkovima. Ni za milion godina ne bi pozvonila na vrata njihove kuće. Ambulanta je nešto drugo, tako stvari stoje.

Prošla je pored kućice Džudi Hiki i u zadnjem dvorištu opazila znake velike aktivnosti. Svuda su bile poslagane pozamašne kutije za pakovanje, a Džudi je bila u starim pantalonama, kose povezane maramom. Sama kuća je bila trošna i trebalo ju je okrečiti, ali je vrt bio besprekoran. Čudno je što toliko mnogo ljudi zaliva i plevi posed gospođe Hiki i tera ptice s njega, pomislila je Nensi; ona nije od onih ljudi za koje bi čovek pomislio da ih drugi ljudi vole. Na misu je odlazila svake četvrte nedelje, ako i tad. Nikad nije govorila o mužu i deci. Odselili su se pre mnogo godina, kad je njen sin bio tek beba; Nensi se jedva sećala da je u toj kući ikad bilo dece. U svakom slučaju, otac i dvoje dece su se pokupili i otišli, a majka nije rekla ni reč. Nikad se nije obratila sudu da joj ih vrati; ljudi su govorili kako sigurno ne želi da se doznaju neke velike tajne, jer bi inače nesumnjivo preduzela zakonske mere. I to što je godinama radila u onoj radnji u kojoj su se prodavale sitnice kojima se koriste gurui na Istoku i stvarčice koje normalan čovek ne može da odobrava, ginseng i slično. A ipak, činilo se da Džudi Hiki ima više od nekoliko prijatelja. Čak i sad su joj pomagala dvojica braće Keva Kenedija, a prošli vikend je bio Majki Berns sa svojom lopatom. Verovatno bi im se pridružio i mladi Rupert, ali otac mu je bio veoma bolestan, te je zato svaki vikend dolazio kući.

Nensi je uzdahnula i prošla pored kuće. Delićem svesti je pomislila

kako bi i ona mogla da pomogne, ali je ta misao brzo isparila. Zašto bi ona kopala i prljala se u vrtu Džudi Hiki zabadava? Imala je pametnijeg posla. Kad se vratila kući i na kuhinjskom stolu zatekla poruku, upitala se koji su to pametniji poslovi na koje je mislila. Majka joj je nažvrljala da ju je gospođa Kejsi pozvala na vožnju. Gospođa Kejsi je kasno u životu naučila da vozi, a imala je stari automobil opasnog izgleda, koji je bio njena najveća radost. Ulepšao je život mnogih ljudi, uključujući i Nensinu majku; zaista, pričalo se da bi nekoliko njih u njemu došli čak do Dablina. Plan je bio da gospođa Kejsi i gospođa Moris odesednu u stanu. Gospođa Kejsi je ipak bila Mejridina tetka. A sad neće biti ni stana, ni Mejrid. Nensino srce se stegnu na tu pomisao.

A za ručak nije bilo ničega, ni pomena kad bi vožnja mogla da se završi, i gotovo ničega u kredencu, ni u malom frižideru, ničeg što bi čovek mogao da pojede. Nensi je stavila dva krompira da se kuvaju i otišla do prodavnice Kenedijevih.

– Mogu li da dobijem dva tanka parčeta šunke, molim vas?

– Dve funte?¹ – Otac Keva Kenedija nije baš slušao ljude: u prodavnici je uvek slušao radio.

– Ne, samo dva tanka komada.

– Huh – rekao je, hvatajući dva parčeta i vagajući ih.

– Znate, moja majka još nije bila u kupovini, pa ne znam šta želi.

– S dva parčeta šunke ne možeš mnogo da pogrešiš – složio se gospodin Kenedi, mrzovoljno ih zamotavajući u mastan papir i stavljajući u kesicu. – Zbog toga te sigurno neće optužiti da si porodicu uvalila u dugove.

Začula je smeh i u neprilici primetila da je Tom Fiddžerald u prodavnici. Iz nekog razloga, nije joj bilo drago da čuje kako joj se neko tako ruga.

– Oh, gospođica Mišica voli avanturu – rekao je.

Nensi je uspela da se nasmeši i izađe.

Poslepodne se činilo dugim. Na radiju nije bilo ničega, i nije bilo ničeg za čitanje. Oprala je svoje dve bluze i okačila ih napolju na uže. Setila se, veoma ozlojeđeno, da niko, pa čak ni njena majka, nije primetio njen minival. Kakvog smisla ima staviti minival ako ga niko ne primeti? Dati veliki novac za jedan od najnovijih minivalova. Odnosno, „dati“ da je morala: srećom, nije. U šest je čula lupanje

automobilskih vrata i glasove.

– Oh, tu si, Nensi. – Njena majka se uvek činila iznenađenom što je vidi. – Gospođa Kejsi i ja smo se sjajno provozale.

– Dobar dan, gospođo Kejsi. Baš lepo – mrzovoljno je rekla Nensi.

– Jesi li nam pripremila večeru? – Majka ju je gledala s iščekivanjem.

– Nisam. Nisi mi rekla. Nije bilo ničega. – Nensi je bila zbunjena.

– Oh, ma daj, Mora, ona se samo šali. Nensi, sigurno si nešto pripremila za svoju majku?

Nensi je mrzela nestašan glas gospođe Kejsi, kojim joj se obraćala kao da je maloumna petogodišnjakinja.

– Nisam, zašto bih? Ovde nije bilo nikakve hrane. Pretpostavila sam da će mama nešto doneti.

Usledila je tišina.

– A nije ni bilo ničeg za ručak – nastavila je žalosnim glasom. – Morala sam da odem do Kenedija po šunku.

– Onda ćemo za večeru jesti šunku – razvedrila se gospođa Moris.

– Pojela sam je – rekla je Nensi.

– Svu si je pojela? – u neverici je upitala gospođa Kejsi.

– Kupila sam samo dva parčeta – odgovorila je Nensi.

Ponovo je usledila tišina.

– Dobro – rekla je gospođa Kejsi – to sve rešava. Želela sam da tvoja majka dođe kod mene, ali je ona odbila, rekavši kako si nam ti verovatno spremila užinu i da ne želi da te razočara. Rekla sam da je to malo verovatno, sudeći po onome što sam čula. Ali ona je morala da se vrati. Ništa je nije moglo razuveriti. – Već je bila na pola puta do vrata. – Hajdemo, Mora, ostavimo mlade neka žive... Verovatno imaju pametnijeg posla nego da pripremaju užinu za ovakve poput nas. – Nensi je pogledala majku, čije se lice ukočilo od razočaranja i stida.

– Dakle, uživaj večeras, Nens – rekla je. I zatim su otišle. Automobil je krenuo posle nekoliko pokušaja i skokova.

Šta je gospođa Kejsi mogla da čuje? Na šta je mislila? Jedina osoba od koje je mogla išta da čuje bila je Mejrid, ili Mejridina majka. Šta su to govorile o njoj – da Nensi ide ljudima na živce? Je li to bilo to?

Nije želela da bude kod kuće kad se njih dve vrate, ali kuda da ode? Nije se dogovorila za prevoz na ples: radije bi da je obese nego da izađe na ulicu i stopira na noćnu zabavu u kojoj ionako ne bi uživala. Pretpostavila je da uvek može da ode u Rajanov pab. Sigurno će znati prisutne; uostalom, bio je to njen rodni grad i imala je dvadeset pet godina, pa je mogla da radi šta želi. Obukla je jednu od sveže opranih bluza, koju je veoma pažljivo ispeglala. Zaključila je da je minival nesumnjivo uspeo, namirisala se parfemom koji je majci poklonila za Božić i krenula.

Kod Rajana nije bilo loše; neki od golfera su častili sve redom i dovikivali se preko šanka: šta želiš s votkom, Brajane, hoćeš li vodu s *pauersom*, Derek? Silija je bila za šankom i pomagala majci.

– Obično ne dolaziš ovamo – kazala je Silija.

– Ovo je slobodna zemlja, a ja sam punoletna – otresito je odgovorila Nensi.

– Oh, pobogu, opusti se – rekla je Silija. – Prerano je za svađe.

U jednom delu se nalazila telefonska govornica i ugledala je Di Berk kako telefonira; mora da je njihov telefon kod kuće u kvaru. Nensi je mahnula Di, ali je ona nije videla. Bidi Brejdi, koja je u školi bila dva razreda iza Nensi, verila se i sad je slavila s grupom prijateljica. Jedna po jedna su zagledale njen verenički prsten i divile mu se. Mahnula je Nensi da im se pridruži, što je Nensi i učinila, radije nego da sedi sama.

– Sve stavljamo novac na gomilu, a onda nam pića stižu i mi ih plaćamo dok nam ne ponestane novca – uslužno je rekla jedna od devojaka.

– Oh, mislim da ja neću biti ovde baš toliko dugo – užurbano je odgovorila Nensi i primetila da su devojke razmenile čudne poglede.

Mahnula je Majkiju Bernsu, koji je nosio dva pića u čošak.

– Imaš li koju kafansku šalu? – upitala je Nensi, nadajući se da bi se on mogao zaustaviti i malo ih zabaviti.

– Ne večeras, Nensi – rekao je i ne zastavši. Majki! Koji bi za publiku učinio sve! Uputio se ka čošku u kojem je sedela neka žena pognute glave; izgledala je kao žena Bilija Bernsa.

Bili je bio Majkijev brat, onaj za kog su ljudi govorili da je obdaren i izgledom i pameću i srećom.

Iza šanka je nastalo neko komešanje i činilo se da Siliijina majka

više na Siliju. Vika je utihnula, ali je Silija izgledala veoma zabrinuto. Jedan od braće Kenedi zašao je iza šanka da pomogne da se operu čaše.

Nensi se osećala pomalo ošamućeno. Popila je dva džina sa sokom od pomorandže koja je sama sebi kupila, i dva kao deo proslave Bidi Brejdi. Od ručka nije ništa jela. Odlučila je da udahne malo svežeg vazduha i pojede krompiriće, tim redom. Uvek može da se vrati ovamo. Sela je na zid u blizini pomfritarnice i polako jela. S tog mesta se video čitav grad: kuća Berkovih s predivnom puzavicom uredno obrezanom oko prozora. Učinilo joj se da vidi Di kako se naslanja kroz prozor i puši, ali bilo je nekako mračno, pa nije mogla da bude sigurna. Tu je bila i prodavnica zavesa Ficdžeraldovih, Tomov porodični posao. U njoj su radili njegova dvojica braće i njihove supruge, kao i njegov otac. Sad je uz prodavnicu bila pripojena i zanatska radionica u kojoj su od irskog tvida izrađivali suknje za posetioce. Gospođa Kejsi živela je otprilike kilometar i po dalje, tako da nije mogla besno da posmatra njene prozore i zamišlja kako njena majka jede jagnjeće kotlete i gleda televiziju, i s gospođom Kejsi broji dane dok se *Lejt lejt šou* ne vrati s letnje pauze. Kad su planirale odlazak u Dablin, želele su da im Mejrid i Nensi nabave ulaznice za tu emisiju, a Mejrid je zaista i pisala i otkrila kakve su mogućnosti za to. Nensi je pak to smatrala prvorazrednom ludošću.

Bilo je hladno, a pojela je i zadnji krompiriće. Vratila se do Rajanovog paba i pomislila da bi mogla da uđe na bočni ulaz i usput svrati u toalet. Umalo je pala preko gospođe Rajan, koja je sedela na stepeniku.

– Oh, pa to je *gospođica* Moris – rekla je žena uz podmuklo smejuljenje.

– Dobro večer, gospođo Rajan – pomalo nervozno je odgovorila Nensi.

– Oh, gospođica Moris, gospođica Škrtica Moris. Škrta da škrtija ne može biti, tako kažu za tebe.

Nije zvučala pijano. Glas joj je bio postojan i hladan.

– Ko to kaže za mene? – Nensi je bila podjednako hladna.

– Svi. Svi koji ikad izgovore tvoje ime. Sirote prijateljice Bidi Brejdi,

da spomenem samo neke. Sela si i ogrebala se za nekoliko pića od njih, a onda otišla. To je zaista jedinstveno, gospođice Moris. I neki snažni muškarci bi voleli da mogu tako, ali ne mogu.

– Zašto me zovete gospođica Moris?

– Zato što se sama tako zoveš, misliš da to jesi. I tako mi boga, to ćeš i ostati. Nijedan te muškarac neće oženiti, gospođice Moris, jer je škrtka žena gora od one što zanoveta i drolje zajedno...

– Mislim da ću sad otići, gospođo Rajan.

– Oh, ja na tvom mestu svakako bih, gospođice Moris; one devojkice tamo unutra popile su nekoliko pića, i ako se nisi vratila da staviš nekog petaka na njihovu gomilu, mislim da bi ti bilo mnogo bolje da odeš.

– Šta da stavim na njihovu gomilu? – Nensi je bila zapanjena.

– Oh, samo idi, gospođice Moris, preklinjem te.

Ali njena krv je sad uzavrela. Progurala se pored žene i ušla u dim i vrućinu.

– Oprosti, Bidi – glasno je rekla – otišla sam kući po sitniš. Nisam imala novca sa sobom. Mogu li da stavim ovo na vašu gomilu i kad dođe runda, popiću džin s pomorandžom.

Pogledale su je u neverici i s izvesnom krivicom. One koje su bile najglasnije protiv nje, sad su bile posramljene.

– Veliki džin s pomorandžom za Nensi – doviknule su, i Silija, koja je radila sama i kojoj je pomagao samo Bart Kenedi, podigla je obrve. Nensi Moris naručuje velika pića.

– Nensi, to u današnje vreme košta poprilično – rekla je.

– Oh, zaboga, naručila sam piće, ne propoved – odgovorila je Nensi, a sve devojke odreda su se nasmejale.

Pevale su „By the River of Babylon, Where I Sat Down“, ali je Nensi samo otvarala usta.

Škrta, škrta, škrta. To je mislila Mejrid, to je rekla svojoj majci i tetki, zato je želela da Nensi ode iz stana; na to je mislila gospođa Kejsi, to je njena majka večeras osetila, zbog toga se stari Kenedi cerekao u prodavnici. Na to je sad ciljala i Silija, govoreći o ceni pića. Na to je mislila i gospođa Rajan, koja je večeras sasvim poludela, sedeći na podu bočnog ulaza vlastitog lokala.

Škrta.

Ali ona nije bila škrta: bila je oprezna, bila je razumna, nije želela da se razbacuje novcem. Nameravala je da ga potroši na ono što ona želi. Što je bilo... što je bilo... Pa dobro, još nije znala šta bi to bilo. Međutim, to ni u kom slučaju nisu bili odeća, ili letovanje, ili automobil. Niti skupe stvari kojima će opremiti unajmljeni stan, ili plesovi i diskoteke, ili hoteli s visokim cenama. Kao ni otmeni frizeri ili italijanske cipele, ili mesni file, ili stereo radio sa slušalicama.

Uhvatile su se podruku i sad su pevale „Sailing“ i njihale se s jedne na drugu stranu. Gospođa Rajan se vratila i pevala iz sve snage; u stvari, stajala je u sredini kruga i glumila Roda Stjuarta s nečijim štapom za golf umesto mikrofona.

Silija je još uvek točila krigle; pogledala je majku ni s ponosom, ni s nelagodnom – kao da je tek gošća u lokalima. Tom Ficzgerald joj je nešto govorio preko šanka. Veoma su prisni, njih dvoje. Niz Nensino lice krenule su suze, zbog reči gospođe Rajan. Škrtica. Uopšte nije bila škrta. Ali ako ljudi *misle* da jeste, onda mora da jeste. Zar ne?

Dirdri joj je jednom rekla da je pomalo teška na novcu, ali je ona mislila da se to Dirdri ponaša kao Amerikanka i optužuje ljude u lice. Njen brat je u Korcu jednom rekao da ona verovatno poseduje ogromno imanje u Dablinu s obzirom na dobra primanja i gotovo nikakve nedeljne troškove osim stanarine i Ljubičastog autobusa. Rekla je da je to prava glupost, da je život u Dablinu i te kako skup. Naglasio je da ona ima bicikl i u podne u bolnici dobija predjelo, glavno jelo i desert, a na šta drugo troši? Razgovor se završio prilično nezadovoljavajuće, smatrala je. Sad je shvatila kako joj je govorio da je škrta. Škrta.

A šta ako ljudi *zaista* misle da je škrta? Da li bi trebalo da im objasni kako to nije škrtošć, već da ona samo pazi da se ne razbacuje novcem? Ne, to je nekako bila jedna od onih stvari koje se ne mogu objasniti. Ljudi ili veruju da si škrta, ili ne veruju. I zato će ona, ma koliko to bilo nepošteno, sad morati da pretera u suprotnom smeru.

Sutra će predložiti majci da ih obe odvede na divan nedeljni ručak u hotel da se počaste. Bilo je prekasno da išta učini s Mejrid, da obeća kako će biti velikodušnija ili trošiti više, ili šta već ona želi. A možda bi mogla da nabavi nekoliko postera Irske i pošalje ih Dirdrijoj deci. Srećan rođendan Šejn ili Ejpril ili Erin od vaše tetke Nensi sa Smaragdnom ostrva. I bratu u Korcu, koji joj se nikad ne javlja, neku

knjigu o pecanju i molbu da je poseti kad sledeći put dođe na Prolećni sajam.

To mora da deluje: pogledajte društvo Bidi Brejdi, oduševljene su njom. Zašto i ne bi bile, stavila je punih deset funti u njihovu posudu na stolu. Ali činilo se da im je to pričinilo ogromno zadovoljstvo, i sad su malo iskrivljeno podizale čaše i govorile joj Nensi Viski i stvari koje joj inače nikad ne bi rekle.

Gospođi Rajan nije bilo traga; posle svog nastupa, ponovo je izašla. Nensi bi joj rado zahvalila, jer je sad izgledila mnoštvo problema. A ono što je bilo zaista sjajno jeste sledeće: to ne mora da je košta mnogo novca. U stvari, bude li veoma oprezna, ne treba da je košta gotovo ništa. Mogla bi da uzme mnogo onih glukoznih slatkiša i stavi ih, recimo, u kutiju, koju bi jedne sedmice mogla da pokloni majci. A mogla bi deliti kao darove i one pritiskivače za papir koje je dobijala od proizvođača lekova – ponekad se ime leka koji su oglašavali jedva i videlo. I nije li zaista dobro što nikome nije rekla za povišicu plate? Sama ju je mirno isposlovala, tako da niko za nju nikada i ne mora da sazna.

Di

P etkom uveče često bi popili piće u pabu pored kancelarije. Di bi se zadržala samo pola sata. Ljubičasti autobus ne bi čekao, dobro je to znala. Znala je i da su mnogi ljudi u advokatskoj kancelariji iznenađeni što svakog vikenda ide kući. Pa to je tako daleko, a u Dublinu ima toliko toga što bi moglo da se radi. Zar nije veoma odgovorna? Oh ne, poricala je, nije. Bila je to čista sebičnost: kući je odlazila jer je tamo mirno, ništa joj ne odvlači pažnju, kod kuće može da uči. Međutim, pravni udžbenici koji su s njom u platnenoj torbi prelazili Irsku mnogo su se češće vraćali neotvoreni, nego otvoreni. Najveći deo vikenda Di Berk je provodila sedeći na prozoru svoje spavaće sobe i zureći u Retdun. Dok ne bi bilo vreme za povratak u Dublin u nedelju uveče.

I naravno, njeni roditelji su bili srećni. Iz autobusa je mogla da izađe na ćošku i odšeta do golf-kluba, vedro odmahujući Ljubičastom autobusu koji je nastavljao u grad. Jer su doktor i gospođa Berk od pamtiveka svakog petka uveče bili u golf-klubu i, ukoliko bi u međuvremenu iskrsla neka smrt ili rođenje, ili nešto nezgodno, ljudi su znali da treba nazvati u klub, i da će doktor primiti poziv.

Početak leta, kad je počela da dolazi kući tako redovno, bili su iznenađeni. Iznenađeni, ali srećni. Lepo je imati društvo u kući, a Di je uvek bila najživahnija od čitave porodice. Poskočili bi od zadovoljstva kad bi u petak uveče provirila kroz vrata kako bi im se pridružila u klupskom baru. Otac bi joj naručio tost-sendvič i zagrlio je oko ramena ako bi stala pored njega uz šank. Majka bi joj se nasmešila sa svog mesta za stolom. Bili su presrećni što je Di ponovo kod kuće. Ponekad bi joj se smučilo od njihove nevinosti i njihove ljubazne dobrodošlice. Šta ljudi rade ako nemaju Berkove kojima bi se vratili, pitala se Di? Možda polude? Idu u diskoteke? Opamete se? Priberu se? Oh, ko zna šta drugi ljudi rade? I koga je, uopšte, briga?

Tom Fiddžerald je prilično zgodan; nikad nije razmišljala o tome do večeras, kad joj se nasmejao jer je zavitlala svoju torbu na mrežu za prtljag na krovu autobusa. Imao je divan osmeh. Neobičan je on tip – od njega nikad ne možeš dobiti jasan odgovor ni na šta. O njemu nije znala ništa, baš ništa, a odrasla je pedeset metara od njega i njegove braće. Nije znala čak ni čime se bavi. Jednom je upitala

majku.

– Zar ne putuješ s jednog na drugi kraj države sedeći pored njega? Pitaj ga sama – odgovorila joj je majka, s punim pravom.

– Oh, on nije od onih tipova koje bi čovek mogao nešto da pita – rekla je Di.

– U tom slučaju moraćeš da ostaneš u neznanju – nasmejala se njena majka.

– U ovoj fazi života ne nameravam da idem u prodavnicu zavesa i Fiddžeraldovima postavljam lična pitanja o zanimanju njihovog sina.

Nensi Moris je već sedila u autobusu, prva kao i obično. Danas je izgledala nekako drugačije. Da li zbog nove bluze ili zbog frizure? Di nije bila sigurna – nije želela da pita kako Nensi ne bi, kao i obično, počela da joj jadikuje o cenama. A dobijala je sasvim lepu platu, tako joj je rekao Sem. Mnogo veću nego što dobijaju recepcionerke ili službenice u advokatskoj kancelariji. Možda večeras neću sestiti pored nje, odlučila je Di, ali znala je da hoće. Ko je drugi poznavao Sema, ko je osim Nensi mogao da joj priča o Semu Bariju i njegovom dnevnom životu? Zamisli tu sreću da svakog vikenda putuješ kući sa Semovom recepcionerkom. Kao da uza se imaš delić Sema. Sama mogućnost da razgovara o njemu uveliko je ublažavala njen osećaj usamljenosti. Čak i kad su ti razgovori bili veoma izokolni, čak i ako je to podrazumevalo razgovor o gospodinu dosadnom Vajtu i gospodinu dosadnom Čarlsu. Jer Nensi ne sme apsolutno nikad da sazna kako nju zanima isključivo gospodin Sem Bari.

Nensi bi govorila u nedogled: objasnila bi uobičajene postupke i probleme na kakve su konsultanti nailazili, kao što je nemogućnost dovoljno brzog pronalaženja slobodnih kreveta u bolnicama ili silne komplikacije dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja i obrazaca koje treba ispuniti i ljudi koji nemaju razumevanja za njih. Ali o njihovim životima izvan bolnice nije znala ništa. Ništa osim onoga što su joj sami govorili i što su joj bolničarke rekly, a to je bilo malo.

– Da li ih njihove supruge ikad zovu na posao? – upitala je Di. Bilo je to kao da kucka po bolnom zubu; znala je da ne sme da pita.

– Oh, da, ponekad ih zovu. – Nensi ju je izluđivala.

– I šta kažu?

– Sve su veoma simpatične, oslovljavaju me imenom.

To je iznenadilo Di: Nensi je bila tako poslovna i nepristupačna da nije mogla zamisliti da bi iko neobavezno čavrljao s njom.

– Oh kažu: „Halo, gospođice Moris.“ Sve tri: gospođa Vajt, gospođa Čarls i gospođa Bari.

Na šta je, onda, mislila kad je rekla da je oslovljavaju imenom!?

– A gospođa Bari, ima li jak kanadski naglasak?

– Gospode, Di, pa ti zaista imaš sjajno pamćenje. Nije nikakvo čudo što si tako pametna i što ćeš biti advokat. Zamisli, sećaš se da je Kanađanka. Ne, nema baš izrazit naglasak, ali odmah znaš da je odande. Zvuči nekako američki.

Zamisli, sećam se da je Kanađanka? Zamisli da to mogu da zaboravim! *Ne poznaje mnogo ljudi u Irskoj; daleko je od kuće; nije ovde odrasla pa da ima svoj krug prijatelja; treba joj vremena da stvori sopstveni život; moramo sačekati dok se stvari ne srede.*

Di nikad nije mogla da shvati tu logiku. Budu li čekali da se Kendi Bari navikne na život u Irskoj, samo će sebi stvoriti još više problema. Zašto je ne vrate natrag u njen život u Kanadi, to se ona pitala. Pre nego što se odvoji od svojih tamošnjih korena. Zašto? Naravno, zbog dece, dvojice malih Barija, malih klonova svoga oca, od pet i sedam godina. On neće dopustiti da odu sedam i po hiljada kilometara daleko i da ih viđa samo jednom godišnje.

Ali šta je s decom koju će Di i on zajedno imati? To će biti drugačije. Divno, ali drugačije. Ne možeš otpremiti svoju dvojicu predivnih sinova zato što hoćeš s nekim drugim da zasnuješ novu porodicu. Ne, zaista. Nezrelo je od Di što je to predložila.

Sem je tu reč upotrebio kao veliku uvredu. Izgovorio ju je kao da nema nikakve veze s godinama. I ljudi mlađi od Di mogu biti zreli, a neki mnogo stariji od njih oboje nikad to neće biti. Nije joj se sviđala ta reč, činilo joj se da znači šta god on želi da znači. Kao kad igraš poker i dvojka može da predstavlja bilo koju kartu, može biti bilo koja karta koju želiš.

Nije znala zašto se kod Nensi raspitivala o njegovom poslu. Nikad ne bi saznala ništa novo, ali bilo je to kao da gledate fotografiju nekog prizora koji dobro poznajete; uvek je zanimljivo videti ga ponovo iz nekog novog ugla. Jedino što nije smela da pita jeste ono o telefonskim pozivima njihovih supruga. Sad je zbog toga osetila teskobu.

Sem je kazao da ga Kendi nikad ne zove na posao, a Nensi Moris je rekla da ga zove. Nensi je verovatno želela da se napravi važna kako ih sve dobro poznaje. Želela je da se pohvali. Sad je bila usred neke zamršene kritike telefonskog sistema. Di je osetila kako joj se oči sklapaju. Zaspala je i sanjala kako od predsednika vrhovnog suda prima svoju diplomu i Sem joj čestita, a neki fotograf iz *Ivning pressa* fotografiše i zapisuje njihova imena u beležnicu.

Di je često sanjala da je Sem deo njenog života: osećala je kako to mora značiti da ne treba da se oseća krivom zbog njega, i da je sve što njih dvoje imaju zajedno javno i bez tajni. Naravno, ne previše javno, ali niti sasvim skrovito. Na primer, njena cimerka Ajdin je znala za Sema i viđala ga je kad svrati. Znao je i Semov prijatelj Tom: ponekad bi s njima odlazio na ručak. Dakle, nije bilo toliko potajno kao što bi čovek pomislio. Sema je zanimalo kako to da njeni roditelji nisu shvatili, ali mu je Di rekla da njima to nikad ne bi palo na pamet. Uostalom, ona ih je smekšavala za budućnost uporno tvrdeći da je ljubav još ne zanima, ali da će, kad dođe njeno vreme, sigurno poludeti za nekim izrazito neprikladnim. Di se na to grohotom nasmejala, a Sem je izgledao tužan. Naglo je prestala da se smeje, a on je bio veoma tih.

– Budućnost možda neće biti savršena – kazao je. – Ne za nas: znaš, ne bi trebalo previše da se nadaš.

– Budućnost većine ljudi neće biti savršena – vedro je uzvratila. – Ali moramo se nadati, jer u čemu je inače smisao?

To kao da ga je malo odobrovoljilo, ali bio je ćutljiviji nego inače.

Di nije bila sigurna zašto je sad tako često dolazila kući. Ni Ajdin to nije mogla da shvati.

– Pa, ako budeš tamo dole, nikad te neće videti. Ovde bar može da te nazove kad mu se ukaže slobodan trenutak.

Istina. Ali slobodnih trenutaka je imao sve manje. Kendini roditelji su došli iz Toronta u posetu. Trebalo im je pokazati grad. Jedan od dvojice plavokosih dečaka pao je s bicikla i razbio glavu; trebalo ga je posećivati u bolnici i brinuti o njemu kad se vrati kući.

Bio je tu i porodični odmor na reci Šenon, na jahti, i užurbani telefonski pozivi iz govornica kad bi otišao po piće ili u toalet.

A odnedavno je bilo dana koji uopšte nisu bili objašnjeni, a u kojima nije bilo uopšte slobodnih trenutaka. U Retdunu je lakše: tu *ne može*

da je nazove, čak i da hoće. Otac bi prepoznao njegovo ime, telefon je u hodniku, bilo bi beznadežno. Možda je zato vikendom odlazila kući; jer je sve bilo bolje nego sedeti na mestu gde on može da pozove, a ne zove.

Ajdin je rekla da bi trebalo da se žešće bori za njega, da ga natera da ostavi onu Kendi. Najpre je bio tako lud za Di da bi za nju učinio sve; sad mu je dopustila da poveruje kako može da ima i jedno i drugo. Ali Di je pomislila da bi možda i ona želela i jedno i drugo. Nije želela veliki skandal, da prisilno napusti stažiranje i završi napola školovana, napola udata, napola brakolomka i napola osramoćena. Ajdin je kazala da su to gluposti i da su Diini roditelji prihvatili da njen brat živi s devojkom, pa zašto onda ne bi mogli da prihvate to što ona planira da učini. Di je smatrala da je velika razlika između Fergalovog života s njegovom devojkom, gde svi znaju da će se ionako brzo venčati, i njenog bega s poznatim dablinskim specijalistom kojeg je naterala da napusti ženu i dvojicu malih sinova. To je bilo pitanje časti. Ajdin je rekla da su to gluposti, i da je sve to ionako „grešno“ i da ništa od toga nije „časno“. Zašto to ne bi učinila?

Zašto ne? U stvari, to više i nije zavisilo od nje: Sem sad nije ni približno onako izgarao kao ranije. Jednom ili dvaput se izgovorio rečima koje su joj se činile baš onakvim kakve je godinu dana ranije telefonom uputio Kendi. „Izvini, ljubavi, pokušao sam, ali nema pomoći, moram na taj sastanak, to je jedino vreme kad mogu da okupim sve te ljude. Prošlog puta sam se izvukao. Ne smem ponovo.“ Veoma poznato. Zastrašujuće poznato. Međutim, je li se on izvinjavao svojoj mladoj ljubavnici kako bi bio sa svojom sredovečnom ženom Kanađankom? Ili je postojala još jedna mlada ljubavnica? Neko mlađi od dvadeset tri godine? Neko ko nije uzdisao i stenjao kad bi on otkazao dogovor? Neko ko nikad nije predložio da pošalje Kendi natrag u Toronto?

Di je bila izvanredno smirena pri pomisli na suparnicu. Nije mogla da je shvati ozbiljno. On je zaista bio zaposlen, po svačijim kriterijumima; radio je do kasno, ali ni to nije bilo dovoljno da pregleda sve koji to traže. Jedva je imao vremena za jednu vezu, da ne spominjemo dve. Pomisliti da bi imao i treću bilo je apsurdno. Niko nije mogao da žonglira s tolikim ljubavima, obećanjima i

nežnostima. Niko.

Bilo joj je drago kad su se zaustavili samo da protegnu noge. Tom im je dao deset minuta i ni minuta više u pabu pokraj garaže u kojoj je u Ljubičasti autobus natočio gorivo. Muškarci bi obično popili pola pinte² svaki, a Di bi ponekad počastila Nensi džinom s pomorandžom, a Siliju bocom *ginisa*. Sama bi popila mali brendi, ukoliko bi u želucu osećala nervozu i hladnoću. Večeras se, međutim, osećala dobro. Sem je bio na konferenciji van grada.

Nazvao ju je s aerodroma da se pozdravi. Rekao je da je voli i da će se videti u ponedeljak uveče, kasno, kad se vrati iz Londona. Kendi je rekao da konferencija traje do utorka. To je bilo u redu, već dugo nije mogao da ostane čitavu noć; pobrinuće se da nema svađa i scena. Da bude tačno onako kako je bilo na početku.

Vraćali su se u autobus. Siroti Majki Berns, vratar u banci, koji je bio tako simpatičan, mimo tih njegovih prostačkih šala, rekao je da mu je sad, kad se rukovao s najboljim prijateljem svoje supruge, mnogo bolje. Ponovio je to dvaput, u slučaju da ljudi nisu shvatili. Kev Kenedi još nije.

– Majki, ti nisi oženjen – rekao je.

Majki je izgledao poraženo.

Di je napomenula da ne sme previše da spava u autobusu, jer dobije grčeve u ramenima, a Nensi je kazala da postoji odličan način rešavanja napetosti u vratu: morate da obesite glavu kao da je veoma teška i tako da je vrtite u krug. Džudi Hiki im se neočekivano pridružila u razgovoru i objavila da je to jedno od načela joge, i činilo se da je sasvim saglasna. Di se učinilo kako je Nensi to razljutilo, kao da nije želela da ima ikakve veze s jogom ili sličnim stvarima.

Sad je već verovatno u Londonu, odseo je u onom velikom otmenom hotelu u blizini američke ambasade, u kojem je jednom provela vikend s njim kao gospođa Bari. Bilo je to tako uzbudljivo i stalno je mislila da će sresti nekog iz Retduna, kao da bi iko odande ikad otišao na takvo mesto. Rekao joj je da u osam i trideset imaju prijem i da će svi nositi bedževe s imenima. Dosad je taj prijem već počeo. Osetila je potrebu da ponovo razgovara o njemu. To će joj biti poslednja prilika, budući da kod kuće neće moći ni da ga spomene.

– Pretpostavljam da često odlaze na konferencije, profesionalna okupljanja – rekla je ona Nensi.

– Ponekad. – Nensi je bila neodređena. – Ne često. Naravno, svi u avgustu idu na godišnji odmor, a nemaš pojma koliko je teško zakazati preglede; ljudi ne shvataju da i lekari specijalisti moraju da imaju odmor kao i svako drugi. Više od svih drugih – pravedno je dodala.

Di nisu zanimale priče o lekarima-mučenicima; želela je da čuje da je gospodin Bari pozvan na taj veoma prestižan skup u Londonu. Želela je da čuje šta je rekao kad je dobio poziv, i želela je da čuje kako Nensi kaže da će se vratiti u utorak, tako da bi to mogla da privije uza se kao malu tajnu.

– Da, ali zar nisi rekla da je jedan od njih baš ovog vikenda na nekoj konferenciji? – upitala je.

– Ne. – Nensi je bila zbunjena. – Ni govora.

– Možda bi otišli a da ti ne kažu? – Diino srce je počelo da lupa u veoma neprihvatljivom ritmu.

– Ne bih rekla – nadmeno je odgovorila Nensi. – U svakom slučaju, to ne bi bilo ovog vikenda, jer slučajno znam kuda svi oni ovog vikenda idu. Na veliku proslavu. Gospodin i gospođa Bari – ona je, znaš, Kanađanka – sutra slave desetogodišnjicu braka i napraviće veliki roštilj. Gospodin Bari me je zamolio da se posebno molim da ne padne kiša.

Ostatak putovanja do kuće nije čula više ništa. Ipak, mora da je uspevala da klima glavom ili se smeši ili nešto treće, jer nije primetila da je Nensi zbunjeno gleda. Imala je osećaj da joj je neko rastvorio vrat tik ispod priveska zlatne potkovice koju joj je on kupio tokom onog zajedničkog vikenda u Londonu, i u njega izlio vrč ledene vode. Voda se ponovo smrzavala. Zašto? To je bilo sve što je želela da zna. Čemu te pomno smišljene laži? Pune sitnih pojedinosti o bedževima s imenima, imenima američkih, francuskih i nemačkih kolega koje će upoznati? Postoje li ti ljudi uopšte, ili ih je izvukao iz telefonskog imenika ili iz neke knjige? Zašto? Ako on i njegova žena imaju tako dobar brak da se javno hvališu velikim detinjastim roštiljem... zašto mu onda treba i Di?

Razmislila je o svemu, od samog početka, otkad su se upoznali na nekoj zabavi na dan ragbijaškog kupa. Bio je to veliki ručak na kojem su se ljudi gostili kanapeima pre utakmice i većina njih se tako dobro zabavljala da su ostali i kad je utakmica počela i gledali je na

televiziji. Di je osećala grižu savesti zbog ulaznica i svih onih mladih razočaranih nadobudnika koji su mogli da ih iskoriste, pa ih je Sem skupio pet-šest, istrčao je na ulicu i dao ih prvim prolaznicima koje je ugledao. Gledali su kroz prozor i smejali se klincima koji su im mahali i njihovoj gorljivosti s kojom su potrčali preko Lensdaun rouda. Sem i ona su se tog poslepodneva mnogo smejali, Kendi je bila na drugoj strani prostorije i razgovarala o receptima. Kad su odlazili, Sem je rekao: „Moram ponovo da te vidim“, a ona se grohotom nasmejala od zadovoljstva i rekla mu da je to čisti Holivud.

– Ja sam čisti Holivud – kazao je Sem, i to je zvučalo nekako ljupko i simpatično. Dala mu je svoj broj telefona na poslu i kod kuće, i on ju je već sutradan nazvao. Saletao ju je, da, nije to bila prejaka reč. *Saletao*. Rekla mu je da ne želi da se petlja s oženjenim muškarcem, a on joj je kazao kako zna da je to još čistog Holivuda i čista sentimentalnost, i baš ono što oženjeni muškarci govore, ali njegov je brak zapravo prazan i velika greška i nešto što nikako nije smeo da učini, ali bio je u Kanadi, usamljen i daleko od kuće; i da će, bez obzira na Di, Kendi i on nesumnjivo krenuti svako svojim putem čim deca budu dovoljno odrasla da bi shvatila, i da će on biti veoma nežan i brižan i da će je uvek voleti. Zašto bi to neko učinio? Ako nekoga voliš, i smatraš ga božanstvenim, divnim i pravim osveženjem, zašto bi onda priređivao velike proslave, držao se za ruke i sva ta sranja s drugom osobom? Kakvog to ima smisla? Ili, pretpostavimo da voliš tu drugu osobu i uživaš u braku s njom deset godina, obožavaš dvojicu svojih sinova i sve to, zašto bi onda lagao nekoj drugoj da je ljupka i pravo osveženje, i pričao joj priče o konferencijama u Londonu i bedževima s imenima? To joj je bilo neshvatljivo, i Di oseti da će joj nešto u glavi pući od napora da shvati. Malo se nagnula napred. Tomove oči u ogledalu uhvatile su taj pokret.

– Di, jesi li dobro? – viknuo je.

– Naravno – promrmljala je.

– Dobro, za pet minuta smo na tvom ćošku – rekao je. Mora da je mislio da joj je mučno od vožnje.

– Zar smo već kod kuće? – Bila je iskreno šokirana. Mislila je da su barem sto deset kilometara od Retduna. – Trebalo bi da pokušaš da voziš konkord – kazala je, uspevajući da se našali.

– Naravno, to bi mi posle Ljubičastog autobusa bila prava dečja igra – uz osmeh joj je odvratio Tom.

Pitala se da li da ode pravo kući, ne svraćajući u golf-klub. Ali to bi bilo još gore, da se vrati sama u praznu kuću. Ne, bolje da svrati i bude s ljudima koji će pričati, smejati se i biti srećni što je vide.

Otvorila je tašnu i izvukla ogledalo pre nego što je ušla. Neverovatno, nije izgledala tako loše, s licem koje joj je potamnelo od svih onih vikenda kod kuće i ravnom kosom dugom do ramena – Sem je rekao da je kao reklama za šampon, što je bila velika pohvala. Oči su joj izgledale normalno, ne divlje. Ne, neće preplašiti roditelje i njihove prijatelje. Ući će i, kad je upitaju šta bi popila, reći će da joj je želudac malo nadražen i da bi volela porto s brendijem. Neko joj je jednom rekao da je to sjajno piće i da leči sve boljke. Ili barem većinu.

Kao i obično, bili su oduševljeni što je vide, ali pucali su od novosti. Jedva su dočekali da dobije piće da mogu da nazdrave. Nazvao ih je Fergal – i, zamislite, on i Kejt su kupili prsten i venčaće se tik pred Božić, nije li to divno? Javili su im se i Kejtini roditelji, i svi su zaključili da je sve ispalo baš predivno, a možda su mladi ljudi u današnje vreme ipak mnogo mudriji od svojih roditelja i ne srljaju. Di Berk je podigla svoju čašu porta s brendijem i ispila je u zdravlje svog brata Fergala i svoje buduće snaje Kejt, i pitala se zajedno s majkom šta će obući za venčanje. I piće je kliznulo niz onaj kanal u kojem je ranije bila smrznuta voda i nekako ju je sagorelo snažnim anestetikom, pa je pomislila kako je onaj ko je rekao da leči sve boljke možda zaista bio u pravu.

Ipak, nije joj donelo san. A morala je da se kreće oprezno, ako bi se uopšte kretala. Velika stara kuća bila je prepuna pukotina i kvrga. Ukoliko bi tokom noći neko išao u klozet, probudio bi čitavu kuću. Smatralo se pristojnim obaviti svoje potrebe ranije, tako da noću ne morate. Njeni su roditelji dugo razgovarali u prizemlju. U braku su trideset godina, shvatila je. Nikad nisu držali do godišnjica i, kad je njena majka prošle godine napunila pedeset godina, svi su to veoma pristojno ignorisali. Bez razmetljivih roštilja i javnog prikazivanja.

No, to nije bilo važno. Šta će učiniti? Hoće li se pretvarati da ništa ne zna, dopustiti mu da joj laže o Londonu? Ne, to bi bilo sasvim

neiskreno. No, nije li se on spremio da bude takav prema njoj? Ponekad. I ponekad s Kendi. On baš i nije preterano cenio savršenu iskrenost. Kako je mogao da ne zna da će se Nensi izbrbljati? Rekla mu je da svakog vikenda kući putuje istim minibusom kao i njegova recepcionerka. Ali Sem nije znao da ona s njom razgovara o specijalistima, i Sem ne bi ni na trenutak poverovao da bi Nensi nekom koga ne bi trebalo ni da poznaje spomenula nešto tako trivijalno kao što je njegova proslava. Da ga nazove na kuću i suoči se s njim? Kakve bi koristi od toga bilo? Nikakve.

Pokušaće da ostane mirna i sačeka do jutra. Šta bi ono trebalo da uradi s ramenima i vratom? Pokušala je da sledi ono što je zapamtila od rečenih uputstava, ali od toga joj je samo bilo gore.

Sat kasnije shvatila je šta je nesanica. Nikad nije razumela zašto ljudi jednostavno ne upale svetlo i ne čitaju kad već ne mogu da spavaju.

Nakon još sat vremena neveselo se smejala samoj sebi što nema tablete za spavanje. Ćerka jednog i ljubavnica drugog lekara, a nema nijedan mali *nitrazepam* za vlastitu upotrebu. Malo posle toga počela je da plače i plakala je dok nije zaspala, u dvadeset do osam, upravo u trenutku kad je njena majka uz škripu silazila u prizemlje da pristavi kafu.

Probudila se u jedan sat: majka je stajala kraj njenog kreveta.

– Je li tvoj stomačić bolje?

Di je zaboravila takozvani želučani napad kojim je opravdala porto i brendi.

– Čini mi se – odgovorila je zbunjena.

– Ako se osećaš dovoljno dobro, možeš li da mi učiniš uslugu? Fergal nas je ponovo nazvao – majka je zastala s iščekivanjem.

– Venčanje je otkazano? – upitala je Di trljajući oči.

– Ne, ludice, nego oni večeras dolaze, oko šest sati. Možeš li da me odvezeš u grad, trebaće mi neke stvari. – „U grad“ je značilo u veliki grad, trideset kilometara udaljen od Retduna. „Do grada“ je značilo u sam Retdun.

– Zbog čega bismo išle u grad?

– Ovde ne može da se pronađe ništa lepo, ništa drugačije.

– Mama, pobogu, pa zar to nije samo Fergal? Zašto bismo za

Fergala želeli nešto *lepo*, nešto *drugačije*?

– Tu je i Kejt.

– Zar ne živi s Kejt već godinu dana? Šta je s tobom, sve ti si poremetilo. Šta će njoj nešto *lepo* i *drugačije*? Zar ne možemo otići do prodavnice Kenedijevih i uzeti malo šunke ili jagnjetine, ili čega god?

– Ako ne želiš da me odvezeš, jednostavno reci da ne želiš. Sigurna sam da tvoj otac neće imati ništa protiv da me na brzinu odveze u grad – njena majka je sad bila ljuta i uvređena.

– Nije to na brzinu i ti to dobro znaš. To je trideset kilometara. Put je loš, subotom je grad krcat ljudima koji kupuju, nikad nećemo pronaći parking i trebaće nam tri sata da sve obavimo.

– Ništa se *ti*, madam, ne brini: *ti* imaš toliko posla da možeš da spavaš do podneva – vidim koliko je *tvoj* život zahtevan. Ne, tvoj otac će možda moći da odustane od svoje jedine partije golfa nedeljno kako bi mene odvezao.

Di je ustala iz kreveta i uzela kućni ogrtač.

– Okupaću se i odmah ću te odvesti, ali želim da znaš kako postoji ozbiljna opasnost da gubiš razum. Sledeće nedelje ćeš ići u grad po nešto *lepo* i neobično za mene.

– Drage volje, budeš li sa sobom dovela kući verenika – odgovorila je njena majka. – I uzgred, zar ti nikad ne nosiš pidžamu, ili spavaćicu, ili nešto? Nije li veoma neobično ići na spavanje baš ni u čemu?

– Veoma je neobično, mama. Ako iko to sazna, rekla bih da ću završiti iza rešetaka.

– Oh, ne postoji ništa kao što su pametnjakovići, ništa tako ljupko kao kad se vlastita ćerka pretvori u pametnjakovičku – rekla je njena majka i sva srećna sišla u prizemlje da napravi spisak.

Gospođa Berk je kupila novi stolnjak sa šest odgovarajućih ubrusa. Di je pogledavala prema nebesima tako često da ju je majka zamolila da ne ulazi u sledeću prodavnicu i ne sramoti je. Tri puta su je čuvari udaljili, ljutiti i uzrujani muškarci koji nisu mogli ni da sanjaju da će ovo raditi kad se pridruže policijskim snagama. Videla je ženu koja je žestoko mlatila svog trogodišnjaka po nogama dok on nije zaurao od straha, na šta je njegov otac pomislio da je žena preterala

i snažno je gurnuo. Brak!, pomislila je Di. Porodični život. Da nas neki marsovac gleda, pomislio bi da smo sigurno ljudi što jurimo prema njemu kao gomila lemura. A on je sve što želimo, svuda: u romantičnim knjigama, *Dalasu* na televiziji, kod svih koje poznajemo. Kao da niko usput ništa ne nauči.

Majka je izašla iz prodavnice natovarena paketima upravo u trenutku kad je čuvar ponovo kretao na nju; jednim potezom je ugurala i pakete i majku u kola.

– Postaješ veoma gruba, Di, veoma nepristojna – kazala je majka, uzrujana i nasekirana.

– To je zbog toga što spavam gola – odgovorila je Di, smešeći se čuvaru. – Sigurna sam da je to uzrok.

Na pola puta kući Di je shvatila šta se dogodilo. Ona glupa Nensi je pogrešila koji je vikend u pitanju. To je bilo to. Zar Sem nije rekao da će s porodicom morati da bude *sledećeg vikenda*? Kako je uopšte mogla da poveruje Nensi Moris. Zaista je gubila razum. Nije to bila tek šala za njenu majku, pa naravno, to je bilo to. Nensi je nešto prtljala, ispunjavajući knjigu pregleda i žaleći se na troškove života, pa nije čula.

Osećaj olakšanja bio je neizmeran: bila je to radost položenog ispita, nešto nalik odlasku na ispovest, iako u poslednje vreme i nije baš često išla – kao kad položiš vozački.

Srećno se nasmejala i majka ju je zabrinuto pogledala.

– Mama, baš sam razmišljala o danu kad sam položila vozački ispit – započela je.

– Nisam sigurna da bi ga položila kad bi morala ponovo da izađeš na njega – rekla je njena majka. – S kakvom samo brzinom pogađaš rupe na putu, a tvoj otac ne bi voleo da se njegovim kolima tako lupa okolo.

– Ne, samo sam razmišljala o divnom osećaju kad mi je čovek rekao da sam prošla. Mama, hoćeš da te naučim da voziš, ozbiljno?

– Ne bih – odgovorila je njena majka. – I što je još važnije, mislim da s tobom više nikad neću sesti u kola. Hoćeš li, molim te, da gledaš *put*, Di!

– Ponuda važi. Jedan čas subotom, jedan nedeljom – sigurno ćeš moći sve da nas odvezeš na Fergalovo venčanje.

Osećala se ošamućeno i srećno. Da sad vidi glupu gospođicu Mišicu, kako ju je zvao Tom, pokosila bi je.

Kad su Fergal i Kejt stigli, Di je pomislila da oboje izgledaju pomalo ćaknuto. Bili su odbojna mešavina preterane razgovorljivosti i potpunog ćutanja. Zamorno podrobno su opisivali kako su u poslednjih nekoliko meseci sazreli i oboje u isto vreme shvatili vlastitu nezrelost i manjak odgovornosti. Sad su želeli da se obavežu pred svima i da više ne oklevaju. Doktor Berk, koji je izgledao kao da ne bi imao ništa protiv da se nikad ne venčaju, s razumevanjem je klimao glavom i mrmljao. Fergalova majka je dahtala i skakala na svaku reč, i podsetila ih na svaku pojedinost Džonovog venčanja od pre pet godina, u stvari, na svaku pojedinost osim one da je njegova nevesta bila četiri meseca trudna. Di se nakratko isključila i pomislila na Sema u Londonu. Rekao je da će čitavu subotu poslepodne slušati referate, ali da će preskočiti službenu večeru. Zajedno su pregledali engleske novine i zaokružili predstave koje bi mogao otići da pogleda. Pitala se je li u Londonu jednako toplo veče kao što je bilo tu. Zatim joj je sinulo, kao da ju je loptica za tenis iznenada pogodila u stomak. Zamolio je Nensi Moris da se moli za lep vikend za roštilj. *Ovaj vikend.*

Nije mogla da pojede puslice koje je njena majka tako brižno napunila kremom s ukusom kafe kako bi zadivila Fergala i Kejt. Zamolila je da je izvine na nekoliko minuta jer se setila da mora nešto da dâ Siliji Rajan u pabu.

– Zar to ne može kasnije? – upitala je njena majka.

– Ne, treba joj odmah. – Di je ustajala od stola.

– Da pođem i ja s tobom i popijem pivo?

Razuverila je Fergala. – Kakva je to ideja nakon sve ove divne hrane koju ti je mama pripremila. Ne, vraćam se za nekoliko minuta.

– Šta to Siliji treba u ovo doba noći? – blago je upitao njen otac. – Zar ona sad ne toči krigle pokušavajući da pomogne onoj svojoj sirotoj majci?

– Vidimo se – doviknula je Di.

Otrčala je u svoju sobu po tašnu i brzo krenula niz ulicu.

– Silija, možeš li da mi rasiš funtu za telefon? – upitala je.

– Gospode, kakav si ti sjajan gost, da imamo više takvih kao što si ti, mogli bismo da otvorimo noćni bar s pevačicom i od zarade da

imamo kabare – nasmejala se Silija.

– Odjebi, Silija. Odmah ću uzeti brendi, samo želim da nazovem Dablin.

Silijin ravnodušni pogled nikad se nije menjao, nikad nije pitala je li telefon Berkovih neispravan, samo bi joj dala novac.

– Mogu li mene da nazovu u govornicu? – želela je da zna Di.

– Da, daću ti broj, ali ne stavljam ga na videlo – ne želim da drugi ljudi znaju.

– Prava si prijateljica – rekla je Di.

– Kuća Barijevih – kazao je kanadski glas koji nije čula od onog jednog jedinog puta kad je srela njegovu vlasnicu na onoj ragbijaškoj proslavi pre samo godinu i po dana, ali se Di činilo kao da je prošao čitav jedan životni vek.

– Mogu li razgovarati s gospodinom Semom Barijem, molim.

– Malo je nezgodno u ovom trenutku. Smem li da znam ko zove?

– Gospođica Moris, njegova recepcionerka.

– Oh, gospođice Moris, nisam vam prepoznala glas. Oprostite. Sem upravo pali roštilj, trenutak je veoma osetljiv. – Začuo se lagan smeh.

– Jednom kad se vatra uhvati, svi možemo da se opustimo. Može li da vas nazove malo kasnije, gospođice Moris, pretpostavljam da je hitno?

– Bojim se da jeste, gospođo Bari. – Zvučala je kao da se izvinjava.

– Poruka je kratka, ali moram da razgovaram s njim. Neće dugo trajati.

– Dobro, slušajte, znam da govori da ste vi stena stabilnosti u promenljivom svetu, ali može li da vas nazove?

– U sledećih pola sata, ako može. – Di je dala broj koji joj je zapisala Silija.

– Retdun, kako lepo ime! – Gospođa Bari je odlučila da šarmira stenu stabilnosti. Ili je bila toliko srećna zbog roštilja za godišnjicu da je bila u miru s čitavim svetom. Di nije sačekala da sazna šta je posredi.

– Veoma lepo. Do viđenja, gospođo Bari. – Spustila je slušalicu; tresla se. Sela je na stolicu uz šank. Silija joj je natočila veliki brendi, ali joj je naplatila mali. Di je načinila pokret da protestuje.

– Glupost, ti mene uvek častiš pićem.

– Hvala. – Čašu je držala s obe ruke. Silija je sigurno primetila

koliko se tresu.

– Čujem da se tvoj Fergal verio – kazala je Silija.

– Gospode, nije trebalo dugo. – Di se nacerila.

– Oh, stare su to vesti, čula sam ih još sinoć kad sam sišla s autobusa.

– I ja; roditelji su ludi od sreće.

– Pa ne moraju oni da plate venčanje – nasmejala se Silija.

– Silija, prestani, zvučiš kao Nensi Moris.

Zazvonio je telefon. Silija joj je bez reči iznova napunila čašu i Di se zavukla u govornicu.

– Halo – rekla je.

– Imate poziv – kazao je glas operatera.

– Gospođice Moris? – upitao je Sem.

– Ne, gospođica Berk – rekla je Di.

– Molim?

– Gospođica Berk na telefonu, mogu li vam pomoći?

Nije bio siguran. – Oprostite, rečeno mi je da nazovem gospođicu Moris na taj broj...

– Ne, nije, rečeno ti je da se makneš od roštilja i razgovaraš sa svojom ljubavnicom, gospođicom Di Berk. Takvu sam poruku ostavila tvojoj ženi.

– *Di. Di.* – Bio je užasnut. U njegovom glasu osetio se pravi strah.

– Oh, bila je veoma ljubazna, uzela je olovku i zapisala broj. Rekla je da Retdun zvuči kao lepo mesto.

– Di, šta to radiš? – Sad je šaptao.

– Kod kuće sam za vikend, kao što sam ti i rekla da ću biti. Pitanje je, šta *ti* radiš? Jesu li otkazali konferenciju? Da vidimo, aerodrom si napuštao u četiri i četrdeset – gospode, jesu li ti saopštili na londonskom aerodromu, ili si morao da ideš čak do grada?

– Di, mogu da objasnim tačno šta se dogodilo, ali ne ovde i ne sad; šta si zaista rekla Kendi?

– Oh, samo to, i ona je zaista rekla da Retdun zvuči veoma lepo – pitaj je.

– Nisi valjda... ali zašto?

– Zato što me sve to tako zbunilo, sve to laganje i pričanje stvari za koje svi znaju da nisu istina. Svi. Mislila sam da bi bilo jednostavnije kad ne bismo morali toliko da se pretvaramo.

– Ali...

– Mislim, ona zna, Kendi zna, da ćeš u ponedjeljak uveče biti sa mnom, tako da ne moraš da je lažeš u vezi s tim, a ja znam da Kendi i ti imate sjajan roštilj za proslavu desetogodišnjice braka i da je gospodin Čarls tamo, i gospodin Vajt i svi tvoji prijatelji, i da su svi gledali kako pališ vatru. Sve mi je ispričala, tako da više nema pretvaranja; od sad pa nadalje biće mnogo jednostavnije.

– Nisi valjda, Di. Nisi zaista rekla Kendi sve to.

Glas joj je sad bio veoma grub. Veoma grub. – Moraćeš da otkriješ, zar ne?

– Ali rekla je da me je zvala gospođica Moris.

– Oh, ja sam joj rekla da ti to kaže. – Di je zvučala kao da objašnjava nekom detetu. – Mnogo je jednostavnije za tvoje goste; mislim, ne znam šta ti želiš da kažeš drugim ljudima, ali o tome ćemo razgovarati u ponedjeljak, zar ne?

– Di, molim te, ne idi, moraš da mi objasniš.

– Objasnila sam.

– Nazvaću te ponovo.

– Zovi koliko želiš, ovo je pab.

– Kuda sad ideš?

– Vidim pravu gospođicu Moris ovde u ćošku. Mislim da ću je počastiti džinom s pomorandžom i ispričati joj sve o nama. Tako će mi biti lakše da te zovem na posao; vidiš, ranije to nisam mogla jer me ona poznaje, ali sad, s ovom novom iskrenošću...

– Kakvom novom iskrenošću?

– Onom o kojoj smo Kendi i ja pričale.

– Prava si gadura, nisi ništa rekla Kendi; ovo je igra, neka pokvarena igrice.

– Tiho, tiho, nemoj da te čuju.

– Gde ćeš biti sutra?

– Vidimo se u ponedjeljak uveče, prema dogovoru: dođi kad god želiš, pravo s posla, ako želiš, budući da sad više nema potrebe da skrivaš stvari.

– *Preklinjem te*, reci mi šta si rekla Kendi?

– Ne, to *ti* moraš da pitaš Kendi.

– Ali ako joj nisi rekla ništa...

– Tačno, sam ćeš se uvaliti.

- Di.
- Ponedjeljak.
- Nećeš me ucenjivati da dođem kod tebe u ponedjeljak.
- Kako god želiš. Ja ću biti kod kuće, ako me ne pozovu negde ili nešto slično. – Spustila je slušalicu.
- Ako nazove ponovo, Silija, hoćeš li, molim te, reći da nikad nisi čula za mene i da čitavo veče nisam dolazila?
- Naravno – odgovorila je Silija.

* * *

Vratila se kući. Fergal je objašnjavao kako dođe vreme u životu kad više ne možeš da se igraš – moraš da se suočiš sa situacijom.

– Isuse, Marijo i Josipe, trebalo je, Fergale, da budeš filozof – zadržljivo je rekla Di.

– Jesi li popila piće sa Silijom Rajan?

– Popila sam dva velika brendija, majko draga – odgovorila je Di.

– Koliko je to koštalo? – Fergala, muškarca koji je štedeo za hipoteku, sad je zanimala cena provoda.

– Ne znam; sad kad o tome razmislim, platila sam samo jedan mali.

– Oči su joj se naglo ispunile suzama.

– Di, zašto ti i ja ne bismo malo prošetali i pustili da razgovor o venčanju ovde dosegne vrhunac? – Doktor Berk je već u ruci držao glogov štap za šetnju.

Hodali su u tišini. Prošli su pored pomfritarnice, prešli preko mosta i nastavili do raskrsnice.

Tek na povratku počeli su da razgovaraju.

– Biću dobro, tata – rekla je.

– Naravno, znam da hoćeš, pa zar nisi ti velika superdevojka i zar nećeš jednoga dana biti advokat, strah i trepet za sve u Okružnom sudu?

– Možda.

– Naravno da hoćeš, a ovo drugo će se rešiti.

– Zar ti znaš za njega? – Bila je iskreno iznenađena.

– Ovo je Irska, dete moje. Ja sam lekar, on je lekar, svojevrsni – kad dođu do tog nivoa, teško je ne znati.

– Kako si saznao?

– Neko vas je video i pomislio da bi trebalo da znam, i to davno.

– Sad je gotovo.

- Možda će trajati neko vreme...
- Oh ne, gotovo je, večeras.
- Zašto tako iznenada?
- On je običan lažljivac; lagao je nju i lagao mene... zašto ljudi to čine?
 - Zato što smatraju da nemaju ono što i drugi i žele pomalo od svega, a društvo nam to ne dopušta, pa moramo da lažemo. A na neki neobičan način tajnovitost to i održava na početku i čini uzbudljivijim.
 - Znaš tačno kako je; ne znam samo odakle.
 - Oh, jednako kao i taj tvoj tip.
 - *Tatice*. Ne, ne ti. Ne verujem ti.
 - Oh, pre mnogo, mnogo godina. Ti si tek prohodala.
 - Je li mamica znala?
 - Mislim da nije. Nadam se da nije. Ako i jeste, nikada ništa nije rekla.
 - I šta se dogodilo devojci?
 - Oh, dobro je; neko vreme me je mrzela, to je bilo ono najgore – da je bar imala malo više razumevanja. Samo malo.
 - Zašto bi imala razumevanja? – Di je bila ogorčena.
 - Pa zato što je bila mlada i ljupka, kao što si ti, i imala je čitav svet pred sobom, a ja sam svoj put prokrčio i bilo je lepo, ali pomalo, znaš... pomalo jednolično.
 - Trebalo je da se rukuje s tobom kao prijateljica i kaže: „Nemoj mi zameriti, Džoni Berk, uvek ću te se rado sećati“ – peckala je Di.
 - Nešto tako, da – nasmejao se njen otac.
 - Možda je trebalo. – Di je prijateljski uhvatila oca ispod ruke. – Jer ti si mnogo bolji muškarac nego što će to Sem Bari ikada biti. Mislim da on zapravo zaslužuje malo peckanja na vatri.
 - Onda dobro, samo ga ti peci – dobrodušno je rekao njen otac. – Dosad me nikad nisi poslušala – nema razloga da me sad poslušáš.

Di je sedela u svojoj sobi i posmatrala grad. Učinilo joj se da vidi Nensi Moris kako sedi na zidiću pored pomfritarnice, ali zaključila je da je to nemoguće. Nensi... da ta plati čitavu porciju krompirića... smešno.

Majki

Majki je uvek govorio da ne postoje simpatičnije devojke od onih koje rade u banci. I muškarci su bili sjajni tipovi, ali često su bili obuzeti svojim karijerama i nisu imali baš mnogo vremena za razgovor. A jedan od muškaraca, mladi kicoš koji će pre tridesete sigurno postati neki visoki menadžer, uzeo je na sebe da Majkiju kaže kako bi bilo dobro da pripazi na svoj smisao za humor, budući da ga bankarske službenice povremeno smatraju prostačkim. Majkiju je bilo veoma neprijatno i čitav dan nije rekao ni reč. Bio je toliko ćutljiv da ga je simpatična Ana Keli, koja je bila čisto zlato, upitala je li mu dobro. Ispričao joj je šta mu je rekao onaj mladi kicoš, a Ana Keli mu je odgovorila da su banke zagušljiva stara mesta i da je kicoš možda u pravu: šale su u redu kad si s prijateljima, ali, gospode, banka, banka ne bi umela da se nasmeje ni da je golicaš godinu dana.

Tad je, dakle, shvatio i unutar zidova banke više nikad nije izgovorio nijednu šalu. Kad bi ih sreo na ulici, bilo je drugačije; mogao je nešto da primeti ili se našali kao i svako drugi, jer su tad svi bili na neutralnom terenu. I često je devojka priča o svojoj porodici u Retdunu, zapravo o porodici koju su imali Bili i Meri. O crvenokosim blizancima s pegicama na licu i Greti s pletenicama i bebi, mekoj kao puter i smehom koji se čuo s kilometra. Ani Keli je ispričao da ponekad za letnjih večeri, kad je veoma svetlo, blizanci ne odu na spavanje, nego sede na prozoru čekajući da Ljubičasti autobus skrene u njihovu ulicu i da se stric Majki iskrca. Skupljali su marke i značke, sve vrste značaka, i sve ih je zamolio da mu ih nabavljaju kako kući nikad ne bi dolazio praznih ruku.

Bio je jedini od vratara u banci koji je došao iz unutrašnjosti. Ostali su bili Dablinci: imali su običaj da mu se smeju i govore kako bi morala da se sprovede službena istraga da se utvrdi kako je dobio posao. Ali svi su bili dobrodušni, i sjajno su ćaskali po čitav dan, pazili na vrata ili gurali kolica s velikim kutijama kad i gde je bilo potrebno više novca, ili kad ga je trebalo skloniti. Dostavljali su pisma i dokumenta u celoj ulici. Mnoge su klijente znali po imenu i dobijali su divne božićne darove.

Ljubičasti autobus je počeo da saobraća baš kad je Majkiju

ustrebalo. Otac mu je postajao senilan, i sirotom Biliju i Meri bilo je teško da svakodnevno brinu o njemu. Ali, bez Toma Fildžeralda i malog minibusa koji vas iskrcava pred vratima, bio bi to dug put. Zamislite da morate do grada vozom, pretrpanim u petak uveče, i možda ne nađete sedišta, a onda posle toga morate da organizujete prevoz onih trideset kilometara do kuće. Bili bi vam potrebni čitav dan i noć, i bili biste mrtvi umorni.

Njegov stari otac ponekad je bio srećan što ga vidi, a ponekad taj starac kao da nije znao ko je Majki. Majki bi ga hranio i češljao mu zamršenu kosu. Puštao bi gramofonske ploče Suzinih³ marševa koje je njegov otac voleo i namakao njegovu prljavu odeću u velike kante s *detolom*⁴ i vodom u stražnjem dvorištu. Meri, koja je bila Bilijeva žena i svojevrсна svetica, rekla je da to nije nikakav problem ako na tu odeću gledate kao na dečje pelene. Bacite je na neko vreme u kantu sa sredstvom za dezinfekciju, prospete tu vodu, neko vreme namačete u čistoj, a zatim i nju prospete, i naposletku operete. Zar nisu srećni što u stražnjem dvorištu imaju prostora i slavinu i odvod. Ljudima koji žive u stanu, na primer, bilo bi strašno.

* * *

Dvaput nedeljno dolazila je bolničarka. I ona je bila veoma dobra. Jednom je čak rekla Majkiju da ne mora da dolazi baš *svakog* vikenda, da je to više nego što dužnost nalaže. Ali Majki je rekao da ne može sve da prepusti Biliju i Meri, jer to ne bi bilo pošteno. „Ali oni će dobiti kuću: šta će Majki dobiti?“, naglasila je bolničarka. Majki je rekao da to nema nikakve veze. Uostalom, zar nije sjajno vratiti se u rodni grad.

Blizanci su rekli Majkiju da, kad on dođe kući, nema nikakvih svađa, i Majki se iznenadio.

– Zašto bi se iko u ovoj kući svađao? – upitao je.

Blizanci su slegnuli ramenima. Fil i Pedi su se bojali da bi mogli ispasti nelojalni.

– Pa sigurno se ne svađate sa sirotim starim dedom. Od njega vam ne bi pala ni dlaka s glave – rekao je Majki.

Blizanci su se složili i ta je tema napuštena.

Voleli su kad je Majki u kući, a on je imao čitavo obilje šala za njih. Naravno, ne onih riskantnih, nego šala koje je mogao svima da ispriča. Greta ih je čak ponekad zapisivala kako bi se setila da ih ispriča u razredu. Majki nikad nije ispričao istu šalu dvaput; rekli su mu da bi trebalo da bude na televiziji i priča ih jednu za drugom pred publikom u studiju. Majkiju se svidela ta pomisao. Jednom se ponadao da bi mogli da ga zamole da malo zabavi okupljene na svečanosti banke, ali niko to nije predložio, a kad je sâm to došapnuo simpatičnoj Ani Keli, rekla je kako je čula da moraš biti član sindikata kako bi te pozvali, i da samo članovi *IBOA*⁵ imaju pravo da nastupaju. Bilo mu je drago kad je to saznao, jer bi inače imao osećaj da ga zaobilaze.

Kad je prvi put u petak došao na Ljubičasti autobus, bio je pomalo sumnjičav. Tom Fiddžerald im je rekao da mu ne mašu novcem pred licem, jer je zakonitost čitave te stvari ono što bi se moglo nazvati sivom zonom. Imao je propisno osiguranje i sve to, i Ljubičasti autobus je imao dozvolu za prevoz putnika, ali nema smisla izazivati nevolju. Neka mu svi daju novac kad stignu kući u Retdun, gde će biti lepo i mirno. Niko od njih nije tačno shvatio o čemu Tom govori, ali svi su se složili. Majki se pitao je li ljudima kao što su ćerka doktora Berka i sin gospodina Grina, Rupert, drago što kući putuju u društvu Majkija Bernsa, vratara u banci i sina sirotog Džoiija Bernsa, koji je, pre nego što je izgubio razum, bio dobar jedino u čekanju da se otvori Rajanov pab i ni u čemu drugom. Ali pokazalo se da su Di i Rupert moralna elita. Ni ona, ni on nisu pokazivali ni mrvicu snobizma. I gospođa Hiki je bila dama, ali se činilo da je i njoj uvek drago što ga vidi. Nensi Moris je bila ista kakva je bila i dok je još išla u školu, čudna i samosvesna. Ništa je iz toga nije moglo izvući. Još će postati usedelica. Silija Rajan je pak bila sasvim druga priča: prava je tajna zašto se ta već nije udala. Uvek je izgledala kao da nije baš obdarena pameću, a ipak će jednoga dana biti energična bolničarka. Upoznao je jednog čoveka koji je bio na Silijinom odeljenju, i taj nije mogao dovoljno da je nahvali. Rekao je da je Silija u bolnici nešto poput legende.

Ovih dana je uživao u putovanju kući pošto je prebrodio sramežljivost prvih nekoliko vožnji. Ispričao bi im šalu ili dve; nisu bili baš najbolja publika, ne kao Greta, Fil i Pedi, ali malo bi se nasmejali

ili nasmešili, i zar ih to ne bi oraspoložilo?

Ponekad bi sedeo pored Silije i pričao joj dogodovštine iz sveta bankarstva. Ispričao joj je o svim novim spravama, i danima bankarskih inspekcija, i kako bi ih turisti izluđivali, i kako bi leti imali osamsto metara dugačak red francuskih i španskih studenata koji su želeli da promene otprilike jednu funtu svoje strane valute. Silija nije pričala mnogo o svom radu u bolnici, ali često bi mu dala koristan savet za oca, i to uvek tihim glasom kako je ostali ne bi čuli da govori o ulošcima za inkontinenciju i čičak-trakama za zatvaranje odeće.

Večeras, međutim, pored njega je sedeo mladi Kenedi. S tim momkom nešto ozbiljno nije bilo u redu. Njegova braća Bart i Edi bili su najsimpatičniji tipovi koje čovek može da sretne, ali, bez obzira na to šta se mladom Kevu dogodilo, on je uvek izgledao kao da je video sudnji dan. Bilo je dovoljno uputiti mu jednu ljubaznu reč i već bi iskočio iz kože. Pokušajte da mu ispričate dobru priču, i neće je uopšte shvatiti. Majki je pomislio da bi trebalo da ga nauči nekoliko trikova koji bi mogli da mu budu korisni, da ih izvede u pabu. Ali mladić ga je pogledao sa svoja dva razrogačena oka i nije razumeo ni reč. Na kraju ga je Majki ostavio na miru da zuri kroz prozor kao da će iz živice iskočiti zli demoni i ući u autobus kako bi ga dograbili.

Majki je zadremao. Bilo je lako zaspati u autobusu. Dve devojke iza njega već su spavale i verovatno sanjale o momcima. Majki je sanjao kako je njegov otac ponovo zdrav i snažan, da je u Retdunu otvorio nekakvu firmu za uvoz i izvoz, a da je on, Majki, upravnik te firme i da Filu, Pediju i Greti može da dâ sjajne letnje poslove raznošenja pošte po ulici. Često je sanjao o deci. Ali u tom snu nikad ne bi video ženu za sebe. Majki Berns je, što se žena tiče, propustio voz. U vreme kad je trebalo da traži ženu bio je previše nervozan i budalast, a sad, s četrdeset pet godina, nije bio od onih četrdesetpetogodišnjaka koji bi mogli da budu u trci. Bolje da ne pravi budalu od sebe odlaskom na igranke i skupljanjem lakih žena po pabovima, pa da izgleda zaista blesavo.

Kad su prešli reku i zašli na zapad, stali su da se odmore deset minuta i ovlaže grlo s pola pinte. Silija mu je tiho prišla i stavila mu u ruku jednu kovertu.

- To ti je za rane od ležanja: sve piše, i drži ga u pokretu što više.
- Silija, strašno si dobra, mogu li da ti platim za ovo?

– Majki, jesi li ti lud? Misliš li da sam ja platila? Dablinsko zdravstvo želi da to primiš kao mali dar.

Nasmejali su se. Zaista je bila veoma draga.

Kakva šteta što nije pronašao devojkicu kao što je Silija kad je bio mlad i dobro izgledao. Napokon, sad ima dobar, dobro plaćen posao. Svako bi mogao da stvori dom. U stvari, razlog što ga nije imao nije bio novac, nego nedostatak interesovanja. Nije mogao da kupi stan, namesti ga, nabavi stolove i stolice samo za sebe. Soba koju je iznajmljivao bila je udobna i prostrana, a ništa sebi nije uskraćivao. Imao je ogroman televizor, kupio je ogledalo koje je pričvrstio na vrata ormara kako bi izlazio pristojnog izgleda. Uz krevet je imao divan radio, koji je bio i svetiljka i sat i budilnik u jednom. Kad bi odlazio nekome u posetu, a njegove dablinske kolege su ga često pozivale u svoje domove, uvek je donosio veliku bombonjeru, otmenu, s mašnom. Mogao je zaista da bude na visini.

Ali dok je bio mlad momak, ko su oni bili do sinovi sirotog Džoijsa Bernsa i njegove majke, koja je čistila tuđe kuće i prala tuđu odeću? To, međutim, nije kočilo Bilija: Bili je kaskao po Retdunu kao da ga poseduje, kao da je jednako dobar kao i svi ostali stanovnici mesta. I nije li bio u pravu? Pogledajte ga sad, ima razne poslove i upošljava petoro ljudi u Retdunu. Imao je prodavnicu s hranom za poneti; niko nije verovao da postoji potreba za takvim lokalom dok ga Bili nije otvorio. Polovina porodica u mestu subotom uveče jela je Bilijevu piletinu s pomfritom, a imali su i prženu ribu i hamburgere. Prodavali su limenke sa sokovima i dugo ostajali otvoreni kako bi sačekali mnoštvo koje se vraćalo iz Rajanovog paba, a Bili je na sopstveni račun postavio dve ogromne mrežaste kante za smeće, i svi su bili oduševljeni njime.

Imao je i posao s osiguranjem. Nevelik, ali svako ko je želeo pokriće išao je k njemu – sve se moglo brzo popuniti u kući. Bio je povezan i s nekim tipom koji je došao da asfaltira put. Ako ste želeli da vam prostor ispred lokala bude uređen, Bili bi pridobio i ostale čiji lokali gledaju na istu stranu da se s time slože, a zatim bi došao taj tip s mašinom i asfaltom i svima bi bilo jeftinije, a mesto je izgledalo kraljevski u poređenju s onim kakvo je bilo ranije. Dobar deo glavne ulice sad je izgledao zaista otmeno, a Bili je u bačvu posadio stablo, i to je bilo kao nešto što se viđa na filmovima. Bili je imao mozak i Bili

nije pobjegao onako kao što je Majki pobjegao u Dablin pošto im je umrla majka. Bili je ostao i oženio se Meri Moran, koja je bila daleko iznad onoga na šta su ikad pomišljali. To jest, iznad žene na kakvu bi Majki ikad pomislio.

Radovao se što će te večeri biti kod kuće. Blizancima je za rođendan kupio kompjutersku igricu. Bila je nekoliko kopalja bolja od igrice *Space Invaders* koju su jednom isprobali, i mogla je da se priključi na bilo koji televizor; i sâm ju je igrao na svom televizoru čitavu sedmicu, ali je trgovac rekao da će jednako dobro funkcionisati i na manjem prijemu. Blizancima je rođendan bio u ponedjeljak, a on je igricu nameravao da im dâ u nedelju poslepodne. Navući će zavese u sobi i pretvarati se da se sprema da gleda nešto na televiziji, a zatim će doći iznenađenje. Greti je nabavio otmenu crvenu tašnicu, iako joj nije bio rođendan, jer nije želeo da se oseća izostavljeno, a bebi žutog zečića za slučaj da bi u kolecima mogla da oseti nezadovoljstvo.

Meri mu petkom uveče nikada ne bi dala da priđe ni blizu ocu. Dočekala bi ga s toplom večerom, ili bi, ako je bila prezauzeta toga dana, otrčala preko ulice do porodičnog lokala i donela mu ribu s pomfritom čim bi videla da Ljubičasti autobus staje. Mnogo bi mu zahvaljivala što se vratio da pomogne oko oca i pričala mu je smešne stvari o deci i šta su radili tokom nedelje. Sad su ponovo išli u školu, pa će sigurno biti priča o Filovim nestašlucima i pretećim porukama koje su u vezi s njim stizale kući od Braće.

Majki je iz autobusa izlazio drugi. Najpre će ćerku doktora Berka ostaviti na ulazu u golf-klub; njeni roditelji su petkom uveče uvek bili u klubu, gde bi im se i ona pridružila. Zatim, kad autobus dođe do kraja ulice, prvi se iskrcava Majki. Spustiće ogroman kofer Nensi Moris, koji je bio lagan kao pero, i staviti ga u autobus, jer su sledeći na redu ona i Kev Kenedi, a Kev sa sobom nema ništa osim paketa koji drži ispod sedišta.

Majki ih je sve posavetovao da budu dobri, a ako ne mogu da budu dobri – da budu pametni, a ako ne mogu da budu ni pametni, da kupe dečja kolica. Srećno se nasmejao i zatvorio vrata iza sebe.

U kuhinji nije bilo svetla, a ni večere na stolu. Meri nije bilo ni traga, kao ni nekoj poruci. Nije mu smetalo što ne vidi Bilija – njegov brat je

obično bio u lokalu ili kod Rajana dogovarajući s nekim nekakav posao. Ali Meri?

Pogledao je u druge sobe. Otac je spavao, otvorenih usta, s invalidskim kolicima uz krevet i velikom noćnom posudom na stolici, što je bilo veoma optimistično budući da starac nikad nije mogao tako tačno da tempira stvari.

Osećao se miris sredstva za dezinfekciju, pomešan s lepšim mirisima. Meri je po čitavoj sobi rasporedila velike bukete cveća. Uvek je govorila kako misli da starca to veseli, a ponekad bi ga videla kako pruža ruku i nežno dodiruje cveće. Lagano je hrkao, bila je upaljena noćna lampa i lampa Svetog srca.

Zatim je tiho krenuo uza stepenice. Blizanci su imali krevete na sprat; oko kreveta su bile njihove igračke, odeća i knjige. Fil je spavao skvrčen u loptu sa stisnutim šakama; Pedi je bio smireniji, i ležao je na boku. Greta je izgledala smešno, počešljane duge kose. Otkad je bila dovoljno stara da natera kosu u pletenice, jedino je se takve seća. Smeškala se kao da sanja. Bila je sitna, stidljiva i neugledna, ali imala je osmeh koji bi vam zarobio srce. Čak i kad je spavala.

Vrata Bilijeve i Merine spavaće sobe bila su otvorena: njih dvoje nisu bili u sobi. Beba je, okrugla i mekana kao zemička, ležala u kolevcu pored kreveta. Na krevetu je bio divan beli prekrivač od čipke, a na zidu slika Naše gospe u cvetnom polju. Ispod slike gorela je plava lampa. Na slici je pisalo „Kraljica maja“. Meri je Majkiju jednom ispričala da je Bili onoga dana kad su se njih dvoje verili pobedio na takmičenju na nekom karnevalu gde je trebalo bacati obruče, i da je tu sliku odabrao za nju jer joj se veoma dopala.

Majki je odložio svoju torbicu u svoju sobu, koja je bila čista kao suza. Meri bi mu uvek ostavila potpuno čistu jastučnicu, kao da je on uvaženi gost koji dolazi na vikend. Ponekad bi se Majkijeve misli vratile na kuću kakva je bila dok je bila živa njegova majka, kad nisu imali ni smisla, ni vremena za to.

Bio je zbunjen, ali možda je Meri otišla po ribu i pomfrit za njega. Čekao je u prizemlju i gledao vesti na televiziji. Nakon nekog vremena se zabrinuo. Nikad nisu ostavljali decu sasvim samu u kući, iako su bila savršeno sigurna, ali jednostavno su bili takvi. Njegova zabrinutost je narasla. Otišao je do lokala i iznenadio se da Meri

poslužuje. Četvoro ljudi je čekalo na narudžbinu, a samo je jedna radnica bila iza pulta. Radile su do iznemoglosti.

– Majki, gospode, zar je već toliko sati? – Bila je srećna, ali i zbunjena što ga vidi.

– Da dođem iza pulta da vam pomognem? – Sećao se kako im je pomagao nekoliko subotnjih večeri tokom leta kad su imali veoma mnogo posla. A cene su bile okačene na zidu.

– Oh, Majki, hoćeš li? – Bila je veoma zahvalna.

Obesio je jaknu i iz fioke izvadio kecelju. Za nekoliko trenutaka gužva se proredila i Meri je ponovo mogla da diše. Najpre se obratila devojci koja je radila s njom.

– Treasa, budi, molim te, dobra devojka i skini kecelju, pa otrči do Rajana. Reci im da nam večeras nedostaje osoblja i da ćemo rano zatvoriti. Reci im da, ako išta žele, dođu u sledećih pola sata, jer će inače biti razočarani.

– Kome to da kažem, gospođo? – devojka se činila zabrinutom.

– To je dobro pitanje – ovih dana nema mnogo smisla išta govoriti sirotoj gospođi Rajan. Da vidimo, ako neko pomaže za šankom, na primer Bart Kenedi, nekom takvom, nekome ko izgleda pouzdano.

– Silija je kod kuće; bila je u autobusu i verovatno je sad već iza šanka.

– Tako je, reci Siliji.

Treasa je otrčala ulicom, srećna što se izvukla iz te vrućine.

– Gde su svi? – Majki se ogledao oko sebe.

– Oh, mnogo se toga dogodilo. Reći ću ti kad se vratimo. Izdrži još samo pola sata i bićemo gotovi. – Ušlo je nekoliko ljudi i Majki ih je poslužio. Baš kao što je Meri pretpostavila da će se dogoditi, iz Rajanovog paba navalilo je mnoštvo ljudi. Dobrodušno su ih peckali kako je protivzakonito zatvoriti lokal s hranom pre paba. Meri se dobroćudno nasmešila i upitala nije li baš lepo od nje, iako joj to nije dužnost, što im je to dala do znanja, što ih nije ostavila da kući odu želudaca punih piva i ničeg što bi to pivo upilo.

Ona nije htela hranu, pa je Majki zamotao samo za sebe, i, kad su iscedili ulje, oribali pultove i pomeli sve što se dalo pomesti u velike plastične kese koje su na vrhu bile privezane žicom, prešli su put i otišli kući.

Meri je podgrejala večeru vrućom vodom, i izvadila umak od

paradajza, hleb i puter.

– Da ti skuvam čaj ili želiš nešto drugo?

Svako je uzeo po jedno *ginis* pivo, i seli su za sto.

– Bili je otišao. Zauvek.

Zurio je u nju, s vilicom na pola puta do usta.

– Otišao je danas pre ručka i neće se vratiti. Nikad.

– Ah, ne, Meri. To nije moguće.

Otpila je gutljaj piva i napravila grimasu.

– Nikad mi se ne sviđa prvi gutljaj, ali kasnije ima sjajan ukus. – Slabašno se osmehnula.

Majki je progutao i rekao: – Samo ste se malo posvađali, to je sve. Ljudi se posvađaju, pa se pomire.

– Ne, nije bilo nikakve svađe, čak ni razmimoilaženja u mišljenju.

Majki se setio kako su blizanci rekli da, kad je on kod kuće, nema svađa.

– Ali mala prepirka, s vremena na vreme, takve se stvari reše, zaista. – Sad je već preklinjao.

– Ne, ispričaću ti od početka do kraja – nije bilo nikakve svađe. Početkom leta smo se svađali, to je istina: bio je veoma razdražljiv. Mislila sam, odgrizao bi ti glavu čim te pogleda, ali rekao je da sam i ja takva. Čak su i deca to primetila.

– Šta se onda dogodilo?

– Iskreno rečeno, ne znam. U svakom slučaju, kao što znaš, proveli smo sjajno leto. Posao je cvetao. Umeo je da bude umoran, ali više nije bio ljut, i beba je postajala sve bolja – znaš da su prvih nekoliko nedelja kao mali đavoli – rečju, nismo imali ni jednu jedinu brigu pod kapom nebeskom. – Zaćutala je i odvrtila pogled od njega.

Majki je ćutao.

– Jedi svoju ribu s pomfritom, Majki. Možeš da jedeš i slušaš.

– Ne mogu.

Podigla je tanjir sa stola ispred njega i stavila ga u rernu, na veoma laganu temperaturu. – Onda ćeš jesti kasnije. Danas se sve dogodilo i, da se nisam vratila, ne bih ni znala: ne bih sad znala. Ne bih znala do kraja sledeće sedmice. I čitav bi Retdun saznao pre mene.

– Šta bi saznao, pobogu?

– Otišao je s Ajlin Volš, s onom za koju smo rekli da je previše dobra da bi radila u lokalu. Pa, vidiš, bila je i te kako previše dobra.

Samo je čekala povoljnu priliku da zбриše s vlasnikom lokala. To je bio njen plan. Možeš li to da zamisliš? – Glas joj je bio postojan, ali oči preterano užarene.

– Ali to je samo zaluđenost, svojevrsna ludost. Mislim, kuda će otići, i šta će raditi? I kako je mogao da ostavi tebe i bebu, i čitavu porodicu?

– Zaljubljen je u nju. To je prava reč: *zaljubljen*. Nije li to divno? U mene nikad nije bio *zaljubljen*; voleo me je, naravno, ali to je, navodno, bilo drugačije.

Majki je ustao, ali nije znao šta da učini, pa je ponovo seo. Meri je nastavila s pričom.

– Trebalo je da idem u grad. Petkom uvek imam prevoz i imala sam čitav spisak stvari koje su nam potrebne za lokal, ne onih koje nabavljamo od dobavljača, nego glupih stvari, kao što su, na primer, velike pepeljare i nekoliko limenki jarkocrvene boje. Nameravali smo da obojimo prozore da budu u tonu s geranijumima, možeš li to da veruješ? Ali da nastavim s onim što se dogodilo: znaš onu staru gospođu Kejsi koja je tek naučila da vozi? E pa, ona me povezla i, čim smo izašle na put iza golf-kluba, motor je počeo da kašlje i proizvodi one očajničke zvuke.

– No, dobro, rekla sam samoj sebi, propade moj dan u gradu. Ali ona je tako draga žena, ta gospođa Kejsi, nisam mogla da je uvredim. Zato sam joj rekla da je to sreća u nesreći i da stvari mogu da nabavim i sledeće nedelje, a sad bih mogla da odem kući i ispečem pitu od jabuka, budući da Majki večeras dolazi kući.

Majkiju je u grlu nastala knedla.

– Rekla sam joj neka samo ona ostane gde jeste, a ja ću se vratiti i reći Brenanovima u garaži da dođu po nju.

Meri je otpila još jedan gutljaj.

– Dan je bio predivan, brala sam poljsko cveće sa živica, a kad sam došla, zatekla sam Bilija za stolom s čitavom hrpom papira oko sebe. I bila sam presrećna, jer je trebalo da bude odsutan čitav dan. Zato sam rekla: nije li to divno, možemo zajedno da ručamo nas dvoje – što nismo već godinama – i videla sam da na jednom papiru piše „Draga Meri“, i samo nekoliko redaka ispod toga. A ja *i dalje* nisam znala šta ne valja, pa sam u šali upitala: „Zar mi u mojim godinama pišeš ljubavna pisma?“ Znaš, mislila sam da se neočekivano vratio i

da mi piše poruku kako bi mi objasnio da je bio kod kuće.

– Oh, Meri, pa to je strašno – rekao je Majki, poverovavši prvi put otkad je saga započela.

– A evo šta je zaista grozno: on se rasplakao, rasplakao se kao dete. Umalo sam se srušila mrtva – Bili Berns plače. Potrčala sam do njega i pokušala da ga zagrlim, ali me je odgurnuo. A jecao je kao dete kome izbijaju zubi, pa sam mu rekla da se malo utiša jer će ga inače čuti otac. Bebu sam ostavila kod komšinice, ali tvoj otac je verovatno dremao i na smrt bi se prepao, jednako kao i ja. – Na trenutak je zastala.

– Zatim mi je rekao za Ajlin i njenu trudnoću, i sve to.

Usledila je tišina, sat je kucao, a iz stražnje sobe čulo se tiho starčevo hrkanje.

– I rekao je kako nije mogao da me pogleda u oči, pa je nameravao da mi ostavi pismo. A ja sam rekla da ne mora otići odmah, ne istog trenutka, i da naravno može ostati kako bismo popričali o tome šta treba učiniti. Ali on je odgovorio da je već bilo i previše razgovora, i da je to – to. Da on odlazi. – Majki je ispružio svoju veliku ruku i bespomoćno potapšao Merinu.

– Rekli smo dosta svega i svačega, ali začudo se nismo svađali, ni vikali jedno na drugo. Nisam mu rekla da je gad, niti je on meni rekao da više ne može da me smisli, da sam staro zanovetalo ili slično.

– Niko to ne može da misli za tebe – odano je povikao Majki.

– Ne, rekao je da sam bila najbolja supruga i majka na svetu i da ne može da mi kaže koliko mu je žao. Srce mu se slama, to je rekao. Dokumenta će mi pokazati da je lokal na moje ime, i hiljadu funti u građevinskom društvu je moje. Ostavio mi je i ime advokata koji će moći da ga pronađe i koji će prosleđivati pisma.

– A kuda je, zaboga, krenuo?

– U Englesku. Gde drugde?

– A kako će zarađivati za život za sebe i tu devojčuru?

– Nije ona devojčura – Ajlin devojčura!? Ne brini, Bili bi zaradio za život i na Marsu.

Majki je zanemio od užasa.

– Međutim, najviše od svega ga je zabrinjavao otac, vaš otac.

– Bili sirotom tati nikad ne poklanja mnogo vremena.

– Ne, ali je mislio kako nije pravedno da ja ostanem s njim – da moram da brinem o starcu koji nije moj otac. Rekla sam mu da je tata najmanji problem i da me zaista zanima kako može da napusti mene, svoju ženu, svoju dugogodišnju prijateljicu, nakon četrnaest godina braka, a godinu dana pre toga bili smo onako ljudi jedno za drugim. Tad mi je objasnio celu tu stvar sa *zaljubljenošću*.

– Šta si učinila?

– Šta sam mogla da učinim? On je odlučio, odlazi. Napravio je spisak stvari koje želi da uradim. U jednoj koverti je ostavio poseban iznos za moje časove vožnje. Trebalo je da saznam ko je podučavao gospođu Kejsi: onaj ko je nju naučio da vozi mogao bi tome da nauči i samog đavola. Ostavio mi je kamionet. Trebalo je da pitam Barta Kenedija za pomoć i dam mu pristojnu platu. Trebalo je da odlučim da li on da piše deci ili ne, i šta ću im reći, ako išta. Mislio je da bi trebalo da kažem kako je otišao na neko vreme, pa će se deca već navići.

Meri je ustala kako bi uzela novu flašu tamnog piva.

– Spakovao je i svoje stvari. Umalo mi je srce puklo kad sam videla sve one njegove lepe košulje nagurane i zgužvane, a zaboravio je i sve svoje cipele. Rekla sam mu da se oprostite s vašim ocem – u proteklih nekoliko dana veoma je lucidan, sve nas poznaje – ali ne, nije hteo. Kazala sam da ga možda više nikad neće videti, a on je rekao da nikoga od nas više nikad neće videti. Tad sam se malo zbog svega uplašila. Znala sam da se on neće predomisлити. Zato sam odlučila da ga pustim da ode, bez vike, urlanja i preklinjanja.

– Pustila si ga da samo tako ode...

– Ne, rekla sam da ću ja otići kako bi on na miru dovršio poslove. Kazala sam da ne mora da se trudi s pismom, sad kad mi je sve rekao, da ću izaći, nabaviti još cveća i nekih stvarčica i da ću mu se na sat ili dva maknuti s puta dok ne ode. Da sva dokumenta od osiguranja može da ostavi na nekom mestu gde ću moći da ih pronađem, zajedno s imenom onog advokata koji će mu prenositi moje poruke u slučaju da se pojavi nešto o čemu nismo povelili računa. Pao mu je kamen sa srca. Trebalo je da mu vidiš izraz lica – videlo se da se bojavao kako ću napraviti veliku scenu. Kazao je da ću možda i ja biti srećna zbog promene, a ja sam rekla, o ne, neću biti srećna, nedostajaće mi svaki božji dan u godini, baš kao i svojoj

deci, a one dane kad vaš otac bude priseban, i njemu će nedostajati. Nisam želela da mu priuštim ugodan osećaj kako nam čini nekakvu uslugu. Zatim sam izašla. Odšuljala sam se u stražnje dvorište, a on je dovršio pakovanje, ostavio stvari na stolu, a onda je njegova ljubljena došla svojim automobilom, i on je stavio kutije i torbe, ona ga je poljubila pred našim ulaznim vratima i oboje su se odvezli.

– Kad sam ušla u kuću, sve je bilo u urednim hrpicama na stolu, zajedno s listom papira na kojem je pisalo „Najlepše ti hvala, Meri. Sve najbolje, Bili“. Eto, sad znaš sve, sve što se može znati.

– Kakav je on bezosećajni gad, najveći sebičnjak...

– To ga neće vratiti.

– Ja ću ga vratiti, nateraću ga da se vrati. Neće on tebe napustiti. Postoje načini da ga vratimo.

– Ne ako on ne želi da se vrati! Hoćeš li sad onu ribu i pomfrit, inače će ti se sasvim stvrdnuti?

Čitavu noć jedva da je oka sklopio; u san je utonuo tek u zoru, a nedugo zatim blizanci su već bili u njegovoj sobi, a za njima je ušla i Greta sa šoljicom čaja. To im je uvek bio izgovor da ga probude: zvali su to donošenjem čaja u krevet. Veći deo tečnosti bio je u tanjiriću, a ponešto i na stepenicama, ali svejedno je bio izgovor. Bili su puni planova za taj dan. Otići će u prizemlje i sačekati dok nahrani dedu i presvuče ga: tu su rutinu prihvatili kao deo života, baš kao zalaske sunca ili pranje ruku pre obroka. Želeli su da mu pokažu novu igru koja je došla u Brofijevu radnju. Bilo je to nešto super, kao *Space Invaders*, ali koštalo je dvadeset penija po igri, pa su mogli da pokušaju samo tri puta, naravno osim ako stric Majki ne želi dodatnu igru. A mama je rekla da poslepodne mogu na piknik jer, budući da je tata na neko vreme otišao u Dablin, neće biti posla oko kuće i neće doći niko zbog osiguranja kome bi trebalo skuvati čaj. I zar ne bi trebalo sad da ustane ako ne želi da propusti ono najbolje?

Majkiju je dan bio veoma naporan i imao je osećaj kao da negde spolja posmatra sve što se događa, umesto da učestvuje u tome. Video je samog sebe kako polako kašikom hrani oca, video je sebe kako reže korice sa sendviča za piknik, i penje se po kupine. Kao da glumi u nekoj predstavi.

Bilo mu je drago kad se smračilo i kad su deca otišla u krevet; otišla su bez protivljenja jer im je za sledeći dan obećao najčudovišnije

iznenađenje u životu. Nešto za šta im apsolutno jamči da nikad ne bi očekivali. Uverio je Gretu da je reč o nečemu u čemu i ona može da učestvuje, i da je i njoj doneo mali nerođendanski poklon.

– Ne znam šta bih bez tebe, i to je istina – rekla je Meri. – Dan mi je jednostavno proleteo. – Bilo mu je drago da je tako. Dogovorio je da dve devojke pomognu Treasi u lokalu.

– Zar se Ajlin neće vratiti? – žalila se Treasa. Upitala je to bez ikakve zle namere. Nije znala.

– Ne, neće. Nekud je otišla; dovešćemo ti one dve mlade koje su ovde već bile za državne praznike i tokom leta – odlučno je rekao. – Gospođa Bilijeva i ja ćemo neko vreme biti kod Rajana, tako da jednu od njih možeš da pošalješ ukoliko bude kakvih problema, ali tako velika i pametna devojka kao što si ti, Treasa, sigurno će se snaći. Zar ne znaš sve kao sopstveni džep?

Treasa je bila oduševljena njime.

– Dajte, gospodine Majki, vi i vaša dablinska slatkorečivost – rekla je.

– Hoćemo li do Rajana? – upitao ju je.

Nameravao je da se našali i kaže nešto o tome kako bi trebalo da istupe zajedno ili se svima pokažu, ali imao je osećaj da bi to bilo pogrešno. Pogledala ga je, srećna i iznenađena što je on toliko željan.

– Ja ti nisam baš neko društvo.

– Mislim da bi trebalo da izađemo, zar ne? Od samog početka. Nema skrivanja po ćoškovima, niti povlačenja kad te ljudi posmatraju kao nekakvo čudo neviđeno. Biti napolju od samog početka. Naposletku, *ti* nisi ništa uradila.

– Nisam uspela da zadržim muža, a to je u ovom kraju veliki zločin.

– Oh, ne bih se složio; zar ovde nisu svi svake večeri prikovani uz televizore? Mislim da bi morala da učiniš mnogo više da bi bila prezrena.

– Mrzim što te upetljavam u to, Majki. Oduvek si bio puka dobrota, svaki vikend ljubazan da ljubazniji ne možeš biti, i vidi šta ti se dogodilo: našao si se uhvaćen u skandal, u ogovaranje.

– Neće biti nikakvog skandala, ni ogovaranja, a na tebi je da se potruđiš da ga ne bude. – Čuo je vlastiti glas u ušima. Učinilo mu se

da zvuči samouvereno, veoma sigurno. Mora da je i Meri pomislila isto.

– Mnogo mi pomažeš donoseći sve te odluke, a ja sam kao jedan od onih likova u filmovima koji samo tumaraju naokolo ne znajući kud idu, ni šta rade.

– Zombiji – rekao je.

– Zamisli, znaš na šta mislim – rekla je Meri.

– Gledam mnogo filmova – odgovorio je Majki. – Šta bih drugo radio?

Rajanov pab bio je prepun ljudi. Smestio je Meri u ćošak lokala i otišao do šanka. Silija je radila punom parom, a Bart Kenedi joj je pomagao. Majki se setio bratovljevog uputstva da se Bartu dâ pristojna plata, i u grlo mu se popela žuč od besa na Bilija. Kako je mogao da bude tako proračunat, da planira kako će napustiti ženu, da je tako dugo vara?

– Ne nalikuje tebi da ostaneš bez teksta, Majki Bernse.

Silija je stajala ispred njega. Mora da ga je upitala šta će popiti, ali je on nije čuo.

– Izvini. – Morao je da potisne osećaj besa pre nego što je progovorio.

– Jesi li dobro? – Silijin glas bio je zabrinut.

Majki se pribrao. *On* je bio pun hrabrih reči za svoju snaju kako *ona* mora da se ponaša, a sad mora da učini isto i za sebe. Mogao je ponovo da govori, ali nije bio raspoložen za šale.

Naručio je pića i odneo pivo i čašu koktela *snoubol* do mesta na kojem je sedela Meri. Prolazeći uz devojke koje su slavile veridbu Bidi Brejdi, baš je Nensi Moris od svih ljudi ispružila ruku kao da želi da ga zaustavi. Želela je da im ispriča neke smešne priče. A on je uvek mislio da je ona jedna od onih što veoma dižu nos, uvek misle samo na sebe i nikad nemaju vremena za druge ljude. Vidi, vidi.

– Ne sad, Nensi – rekao je i na licu joj video da je to pomelo. Nije nameravao da bude tako osoran s njom, ali iskreno, što baš sad?

– Evo me – kazao je.

Sedela je pognute glave i gledala u pod.

– Gore glavu, Meri Berns, gore glavu i nasmeši se.

Podigla je glavu i slabo se osmehnula.

– To je sjajno, ali nije ništa u poređenju s osmehom tvoje ćerke. – Nasmejala se jednim od onih Gretinih iznenadnih osmeha, onim koji kao da lice razdvoji napola; oboje su se nasmejali.

– To je već bolje – rekao je Majki. – A sad da vidimo šta nam je činiti.

Izvukli su blok za pisanje i napravili spisak stvari koje je ona morala da obavi te sedmice. Nazvati dobavljače – njihova imena bila su na ceduljicama na raznim klinovima po kancelariji. Bili Berns nije vodio knjige koje bi razgalile srce poreznika, ali u njegovom poslovanju bilo je nekog metoda. Napisali su svojevrsno obaveštenje koje bi ona mogla dati svima koji budu zvali zbog osiguranja: „Poslovima gospodina Bernsa bavi se sledeća kancelarija...“, s imenom advokata. To će obaveštenje dati svima uz smešak i objašnjenje da, nažalost, kao obična žena, ona nije bila obaveštena o poslovima svoga gospodara. Činilo se prilično izvesnim da nije pobegao s tuđim novcem, tako da je njegova knjiga verovatno već prosleđena ili prodana nekom drugom agentu. Advokati će znati. Nabrojali su ljude koje mogu pozvati da rade u lokalu, i koliko bi trebalo da budu plaćeni. On je odlazio po još dva piva i još dva *snoubola*, a dotad su već sve mogućnosti predvideli i sasvim se iscrpli.

– Noćas ću spavati, mrtva sam umorna – kazala je Meri, nesvesno otkrivajući da prethodnu noć nije spavala.

– I ja ću spavati: manje se bojim – rekao je Majki.

Zahvalno ga je pogledala: – Veoma si, veoma dobar prema meni, ali jednu stvar uopšte nisi spomenuo.

– Koju?

– Šta je s tobom? Hoćeš li i nadalje dolaziti autobusom kući za vikend?

– Uz božju pomoć, iskrcavaću se iz Ljubičastog autobusa svakog petka pre deset sati uveče – odgovorio je.

– Večeras si mnogo drugačiji, ne rasipaš stalno šale i ne izvrćeš ono što ljudi pričaju. Mnogo mi je lakše da razgovaram s tobom, ali teško mi je da verujem da to *jesi* ti. Shvataš li šta želim da kažem?

– Mislim da shvatam – rekao je.

– I želim da te pitam želiš li da dolaziš kući u Retdun i češće nego

samo vikendom, ali ne znam kako to da kažem. Ako kažem: hoćeš li da se vratiš u Retdun, činiće se kao da želim da se vratiš i brineš se o nama, i sve preuzmeš na sebe, a to *nije* tako. A opet, ako te ne pitam, mogao bi steći utisak da nisi dobrodošao.

– I ja sam o svemu tome razmišljao – kazao je Majki Berns.

– I šta si zaključio? – Nagnula se preko čaše s rubom od pene. Jedva je čekala da čuje.

– Ti se u dubini srca i dalje nadaš da će se on vratiti. Da je reč samo o letnjem ludilu. Da će do kraja meseca sve biti zaboravljeno.

– Volela bih to, ali mislim da se neće dogoditi – jednostavno je rekla.

– Dakle, pretpostavimo da se ja vratim i uselim se u kuću, a onda jednog lepog dana frajer Bili dojaše preko brda, šta bi bilo sa svima nama?

– Isto što i ranije, zar ne? – Upitno ga je pogledala.

– Ne. Morao bih ponovo da pobegnem, ne bi bilo mesta za sve nas u jednom gnezdu.

– Znači, nećeš nam se vratiti. Uvek sam mislila da smo ti mi slaba tačka. – Zvučala je tužno.

– Ako se on ne vrati do Božića, vratiću se zauvek. Tako je najbolje. Tako ćemo to učiniti. – Izgledao je ponosan na svoju odluku.

– To je tvoj dom – nežno je rekla. – U njemu si uvek bio dobrodošao, baš kao i sunce na prozoru.

– To kažeš jer si takva. Moj brat Bili to nije rekao kad je odlazio, zar ne? Rekao ti je da uzmeš Barta Kenedija i daš mu pristojnu platu.

– On je to rekao, ali ja to nisam ponovila. Nisam želela da pomisliš kako moraš išta da učiniš. – Sad je izgledala zabrinuto.

– Šta je rekao?

– Kazao je... ah, nema veze šta je kazao. Jasno mi je dao do znanja da kuću smatra i tvojom.

– Želim da čujem šta je rekao.

– Zašto? Kakve to veze ima? Znamo da jedva zna šta čini: ovih dana je polulud. Nije mogao da poveže reči.

– Svejedno bih, molim te, voleo da znam – kazao je jednostavno, ali odlučno. To nije bio hihotavi šaljivdžija od prošlog vikenda.

– Rekao je nešto u smislu: „Majki se u svojim godinama verovatno neće nigde ni sa kim skrasiti, a veoma je dobar prema starcu i deca

ga vole. Možda bi, ako uzmogne da pronađe neki posao u blizini, bio u kući. Pola kuće je ionako njegovo, ima pravo na to.“ Tako nešto je rekao.

Nije ga gledala, a on je netremice posmatrao podmetač za pivo koji je na sebi imao slagalicu.

– Baš je šarmantan, moj mali bata, zar ne?

– To on i jeste: tvoj mali bata, i to ne smeš nikad da zaboraviš.

– A da li bi to tebi odgovaralo, Meri? Da budem u blizini?

– Da li bi mi odgovaralo? Bila bih presrećna, zar nije to ono što sam oduvek želela? Od samog lokala smo oduvek svi mogli da živimo, video si koliki je promet, a ako budemo u njemu radili zajedno...

– U redu onda – vratiću se za Božić, tako je najbolje. Možda čak uspem da postanem višak u banci i dobijem otpremninu. Momci u banci, vratari, oni su strašno organizovani, nikad se ne zna kakvu bi nagodbu mogli da mi izdejtstvuju.

– Zar ti neće ovde biti dosadno, posle Dablina?

– Ne, pa zar već ne dolazim kući na gotovo pola sedmice?

– A da možda nađeš sebi devojkicu? – Oklevala je.

– Mislim da je brat Bili tu bio u pravu, to vreme je prošlo. – Nasmehio se svojim običnim smeškom, ne iskrivljenim.

Rupert Grin je prošao pored stola. – Jeste li videli Džudi Hiki? – upitao je.

– Ne, bojim se da je nisam primetila. Razgovarali smo – odgovorila je Meri.

– Možda je iza ugla, iza onog stuba – naglasio je Majki. Društvo Bidi Brejdi uhvatilo se podruku i pevalo „Sailing“, a Silijina majka se približavala s golf palicom kao da namerava da im razmrška glave i, dok su je svi užasnuto posmatrali, pokazalo se da nije imala tu nameru: planirala je da se pridruži pevanju i, u stvari, zahtevala je da peva samo jedan glas, njen.

– Sreo sam sve putnike iz Ljubičastog autobusa osim one s kojom sam došao da se nađem – gundao je Rupert. – Di Berk je upravo istrčala na vrata, gospođica Moris izgleda kao da je popila svoje, Kev se skriva u čošku, a ostatak ekipe je za šankom i miluje se.

– Ako dođe, šta da joj kažem?

– Oh, naći ću je ja. Moram da joj kažem nešto izvanredno.

Meri i Majki su izgledali pristojno zainteresovano.

Rupert je nestao.

– Verovatno je reč o klobučarkama ili gljivama; uvek razgovaraju o bilju, zovi, i takvim stvarima – rekao je Majki. Meri se nasmejala i gurnula tašnicu pod ruku.

– Zar nećeš hteti drugog muškarca? – iznenada je upitao. – Mislim, još si mlada. Neće li te život s deverom sputati?

– Neće – kazala je. – Ne, ne želim drugog muškarca. Čak i kad bih mogla da ga imam, a ne mogu. Mislim da sam gotova s tim stvarima. Mislim da samo želim malo mira i da deca mogu dovoljno srećno da mi rastu, a ja da imam svoje mesto ovde, baš kao što si rekao, da ne moram da pobeegnem. To će mi biti dovoljno.

Setio se onoga što je sanjao u autobusu: sna u kojem nije bilo žene, ali je on bio zadužen za decu i slao ih s porukama po ulici. Sad je shvatio da u tom snu nije bilo ni Bilija. Neke su pojedinosti, naravno, bile drugačije, ali središnji deo bio je isti. Biće bezbedan kod kuće sa svima njima. I neće se stavljati nikakvi zahtevi pred njega kao muškarca. Može da bude upravo ono što jeste, a biće dobrodošao kao sunce na prozoru.

Džudi

Tog poslepodneva u radnju je ušlo četvoro kupaca. Džudi je odnedavno vodila računa o tome i zapisivala u knjižicu. Posle ručka došlo je dvoje studenata i provelo gotovo pola sata čitajući knjige o uzgajanju biljaka i umetnosti pravljenja domaćeg vina. Jedan postariji muškarac kupio je bakarnu narukvicu zbog artritisa, rekavši da su mu divljaci koji su provalili u njegovu kuću i opljačkali ga do gole kože na odlasku skinuli staru s ruke, za slučaj da nešto vredi. Neka žena krutog, ukočenog lica kupila je malo ulja noćne frajle i upitala može li da ga razredi običnim biljnim uljem ili dečjim losionom, kako bi joj duže trajalo.

Bilo je pitanje nedelja kad će morati da zatvori. Džudi je teška srca išla ka Ljubičastom autobusu. Bila je i umorna, i nije bila u formi za dugu vožnju na Zapad. Došla je u iskušenje da odustane. Da se vrati u svoj stančić i dugo leži u kadi tople vode slušajući neku lepu muziku s radija. A zatim da obuče kaftan i meke papuče i da leži dok joj bolovi u rukama i nogama i začetak glavobolje pod kapcima ne nestanu. Baš sam bajna reklama za trgovinu lekovitim potrepštinama... nasmejala se samoj sebi dok je hodala prema autobusu. Sva rasklimana, u bolovima, i finansijski upropašćena. Nije nikakvo čudo da ljudi žive tako nezdravo kad vide kuda te zdrav život vodi!

Nadala se da Majki Berns te večeri neće biti preglasan sa svojim pubertetskim šalama. Bio je sasvim pristojan, siromah, ali bilo ga je teško podneti na duže vreme. Problem je u tome što bi Majki, ukoliko čovek ne bi reagovao na njegove šale, pomislio da ga niste čuli i sve bi ponovio, a ako biste uspeli i da se nasmejete, ohrabrio bi se i ispričao ih još nekoliko.

Stigla je istovremeno kad i Rupert: to je dobro, mogli su da sednu zajedno na zadnja sedišta. Izgledalo je pomalo bahato čuvati nekome mesto, ali ona zaista nije mogla podneti da je Majki gurka čitavim putem do Retduna, ili, još gore, da sluša onu preozbiljnu, zamornu Nensi Moris kako priča o dobijanju besplatnog sapuna ako kupiš zubnu pastu u sredu, i sličnim budalastim dovijanjima.

Rupert je bio dobar dečko: da, tačno bi ga tako opisala da je neko pita. Dobar. Bio je sin jedinac roditelja koji su već bili srednjih godina kad je mali prohodao, i koji su sada, kad je on dvadesetpetogodišnji

mladić, već starci. Majka mu je ove godine napunila šezdeset sedam, a otac sedamdeset godina. Ali Rupert je rekao da nije bilo proslava. Otac mu je prikovan za krevet i kopni iz nedelja u nedelju. Rupert je rekao da je svaki put kad dođe kući sve teže jer on svog oca još zamišlja kao snažnog muškarca s vlastitim mišljenjem o svemu na kugli zemaljskoj, a kad petkom uveče uđe u veliku spavaću sobu, uvek doživi isti šok ugledavši iznova istu promenu – muškarca tanušnog poput hartije s glavom nalik lobanji, i na kojem su žive jedino njegove krupne, nemirne oči.

Džudi zna Ruperta još kao bebu, ali upoznala ga je tek otkad se zajedno voze autobusom. Uvek je bio pristojno dete. – Dobro jutro, gospođo Hiki. Imate li išta za moj herbarijum? – Protestanti su bili takvi, oduvek je smatrala u svojim dobrodušnim uopštavanjima: herbarijumi, pristojnost, uredne frizure, pamćenje imena. Gospođa Grin je bila veoma ponosna na svog Ruperta i smišljala je svakojake izgovore kako bi ga prošetala gradom. Grinovi su bili u braku već dvadeset godina kad se Rupert rodio. Majka Silije Rajan šuškala je da je gospođi Grin dala molitvu devetnicu svetoj Ani, koja nikada nije zatajila, ali da ju je gospođa Grin zbog svoje vere kasno upotrebila. Istog trenutka kad ju je izgovorila, bila ona katolikinja ili ne, sveta Ana se umešala i eto ti, stigao je Rupert.

Džudi mu je to ispričala jedne večeri u Ljubičastom autobusu, i Rupert se smejao dok mu suze nisu pošle. – Bolje mi ispričajte o svetoj Ani i kakva je svetica. Pretpostavljam da bi njoj trebalo zahvaliti što sam se rodio, ili je nagrditi kad su loša vremena.

Džudi se često smešila Rupertovoj neobičnosti. Bio je divno društvo, istih godina kao njen vlastiti sin, Endru, koji je živio kilometrima daleko u sunčanoj Kaliforniji. Ali s Endruom nikad nije mogla da razgovara kao što je razgovarala s Rupertom – zapravo, s Endruom godinama nije uopšte mogla da razgovara, takav je bio zakonski dogovor.

Džudi se pitala da li bi prepoznala vlastito dete.

Pretpostavimo da sad ode u San Francisco i prošeta Junion skverom, da li bi odmah prepoznala Endrua i Džesiku? Šta bi bilo da prođu kraj nje? Zamislite, oni su sad već odrasli muškarac i žena, od dvadeset pet i dvadeset tri godine. Ali ako ona njih ne poznaje, niti oni poznaju nju, u čemu je smisao rađanja i nošenja deteta u sebi

sve to vreme? A pretpostavimo da je prepoznaju, da ih nekakav instinkt nagna da se zaustave i pogledaju tu pedesetogodišnju ženu koja stoji na suncu... Šta bi uradili? Da li bi povikali „Mama, mama“ i potrčali joj u naručje kao u holivudskom filmu? Ili bi im bilo neprijatno i voleli bi da se nije pojavila? Možda imaju vlastitu sliku o mami kod kuće u Irskoj. Mami koja jednostavno nije bila prikladna. To je Džek rekao da će im reći. Njihova majka nije mogla da se brine o njima – nijednu drugu pojedinost. A kad budu dovoljno stari da čuju pojedinosti i da ih razumeju, dobiće Džudinu adresu da mogu da joj pišu, a ona im može poslati objašnjenje bude li se osećala sposobnom za to. Nije se osećala sposobnom jer joj nikada nisu pisali. Godinama i godinama ga je uvežbavala i isprobavala nove rečenice, kao da vežba za razgovor za posao ili školski esej.

Malo-pomalo, shvatila je da imaju osamnaest, devetnaest, dvadeset godina. I da su i više nego dovoljno odrasli bi pitali za svoju neprikladnu majku. I više nego dovoljno odrasli da im se kaže. Ali nikakav zahtev nikad nije stigao.

Nakon nekog vremena više nije pisala ni Džekovom bratu. Džekovom dobrom starijem bratu koji im je svima pružio dom na Zapadnoj obali Amerike, ali koji je uvek pokušavao da izgadi taj prekid. U svojim joj pismima nije govorio ništa drugo osim što ju je uveravao da se deca dobro privikavaju na školu i da je sve u najboljem redu.

Večeras je razmišljala o njima, Endruu i Džesiki – sad zlatnim stanovnicima Kalifornije. Jesu li u braku? Veoma verovatno. U Kaliforniji se ljudi venčavaju mladi i razvode se brzo. Ima li unuka? Veoma moguće. Mogao bi se zvati Henk, ili Bad, ili Džunior. Ili su sva ta imena zastarela? Zašto je mislila da ima unuka, kad bi mogla imati i unuku, malu devojčicu sa šeširom za sunce kakav je imala i Džesika onog dana kad su je odveli. U glavi je uvek imala kalifornijsko vreme, od dana njihovog odlaska pre dvadeset godina. Nikad nije zastala i rekla: „Pitam se koliko je tamo sati“; uvek je znala. Kod njih je sad bilo skoro petnaest do jedanaest ujutro. Uvek je bilo tako kad bi skrenula iza ugla prema Ljubičastom autobusu. I nije znala jesu li samci ili u braku, rade li na univerzitetu ili po kućama. Nije znala jesu li srećni ili čemerni, nije znala čak ni jesu li živi ili mrtvi.

Spretno se smestila na zadnje sedištae pokraj Ruperta, prošavši pokraj mlade Di Berk, koja je bogzna koliko već dugo izgledala tako napaćeno da je bilo pravo čudo što nije pukla. Prošla je i kraj neobične mlade Nensi Moris. Kakva je to bila čudakinja – majka joj je bila izvanredna ženica, a Dirdri, koja je otišla u Sjedinjene Države, bila je zaista simpatična, puna priča kad god se vrati. Njihov brat u Korku takođe je bio zgodan, živahan momak. Šta se dogodilo Nensi pa je postala tako uštogljena, ili šta god da jeste?

Rupert je imao novu jaknu, koja ga je očito oduševljavala do ludila. Džudi je ta jakna izgledala kao obična dečaćka jakna, ali prva će priznati da se nimalo ne razume u otmenu odeću. Di Berk je bila sva oduševljena njom, a Rupert se zarumeneo od zadovoljstva.

– To je rođendanski poklon – šapnuo je kad je autobus krenuo. – Ispričaću vam kasnije.

Nije želela da sluša o tome u autobusu, ne dok je boli kuk a u glavi joj pulsira, i ne dok se ona mlada Morisova pretvara da ih ne sluša, a sedi samo pola metra dalje od njih. Večeras se osećala starom. Bila je mnogo starija od svih u autobusu, osim Majkija Bernsa, a i od njega je bila starija dobrih nekoliko godina. Bila je dvadeset godina starija od mladog para koji je otvorio prodavnicu potrepština za zdrav život, i koji će je najkasnije za šest nedelja i zatvoriti ukoliko se ne dogodi čudo i ne otkriju eliksir mladosti, koji će pakovati u skupe, ali privlačne bočice. U svakom slučaju, prestara je ona za sve ovo tumbanje s jednog kraja države na drugi. Mogla bi valjda da ima malo mira i smesti se ovde ili onde.

Prekopala je po svojoj tašni i dala Rupertu jedan paketić. – Zeleni čaj – rekla je. – Samo malo, da vidiš hoće li ti se svideti.

Oči su mu zablistale. – S ovim se kuva čaj od nane, pravi čaj od nane? – upitao je.

– Da, šaka sveže nane, malo šećera u čašu, a čaj skuvaš zasebno u srebrnom čajniku, ako imaš takav, i potom ga preliješ preko listova metvice.

Rupert je bio veoma zadovoljan. – Otkad smo se vratili iz Maroka, pripremam ga s čajem iz kesice, i ima zaista grozan ukus, a tamo je bio božanski. Oh, Džudi, kako sam vam zahvalan!

– Donela sam ti samo malo – upozorila ga je.

– Smatrajte to uzorkom. Ako nam se sviđi, doći ćemo i kupiti na

kilograme, posao će vam procvetati.

– I trebalo bi mi to. – Ispričala mu je o njihovom poslovanju. Ohrabrivao ju je kako je svuda isto tako.

On je radio u agenciji za promet nekretninama. Stvari su išle veoma sporo. Kuće koje su izgledale kao da će se prodati pravo iz kataloga uopšte se nisu prodavale. A radnje su se zatvarale po čitavom gradu. No te stvari se događaju u fazama, objasnio je. Ubrzo mora biti bolje, ljudi koji se razumeju u te stvari uvereni su da će biti bolje, to ne sme zaboraviti. Džudi je suvo odvrtila da ljudi koji se razumeju u te stvari verovatno još mogu sebi da priušte samopouzdanje jer se bave mnogim stvarima istovremeno. Problem je bio s ostatkom sveta.

Po tome kako su razgovarali, kao da su bili stari prijatelji. Zamolila ga je da dođe i posavetuje je oko podrezivanja zove, i pomogne joj da odabere ružmarin i limun za male jastučice s travkama koje je izrađivala. Rupert je rekao da bi za Božić trebalo da napravi na desetine takvih jastučica i sama ih prodaje velikim prodavnicama u Ulici Grafton – bili bi to sjajni božićni pokloni. Dobro, rekla je Džudi, a šta će biti s njenom radnjom, radnjom u kojoj je radila? Njoj ona želi da pomogne, a ne velikim prodavnicama koje će ionako zaraditi.

Ispričao joj je o ženi nekog političara koja je došla kod nekog aukcionara i pristojno se raspitala za lokaciju novog stana svoga supruga. Svi su nekako znali da taj stan nije zajednički poduhvat i da žena pokušava da sazna gde se to nalazi. Svi u agenciji su se udružili i sa svakim minutom postajali sve neodređeniji i sve manje od pomoći. Naposletku je žena besno izjurila odande. A oni su onom političaru napisali vrlo taktično pismo u kom su naglasili da njegovo gnezdo nije otkriveno, ali je u opasnosti od opsade.

– Sirota glupača – rekla je Džudi. – Trebalo je da mu dopusti da pribavi čitav harem ako ga to čini srećnim.

– Vi mu to ne biste dopustili, previše ste odvažni za to – zadržljivo je rekao Rupert.

– Ne znam. Pre dvadeset godina dopustila sam muškarcu da odšeta s moje dvoje dece. To baš i nije bilo previše odvažno, zar ne? – odgovorila je Džudi.

Rupert je zinuo od čuđenja. Džudi Hiki nikad ranije nije spomenula zapanjujući događaj za koji je znao čitav grad, u raznim iskrivljenim

verzijama. Upitao je o tome majku, a ona mu je rekla da niko ne zna celu istinu, i da se Rupertov otac, koji je u to vreme bio lokalni advokat, takođe veoma uzrujao jer njega niko nije konsultovao, a očito je smatrao da je trebalo da bude upućen u ta zbivanja. No, bilo je to nešto o nekakvoj policijskoj optužbi, silnim razgovorima i advokatu iz Dablina koji je došao po Džeka Hikija, i zatim o sastavljanju dokumenata za dvoje dece koja su otišla u Ameriku i nikad se nisu vratila.

– Ali ljudi moraju znati *zašto* – bio je uporan Rupert.

Majka je rekla da objašnjenja ima više nego što ima dana u godini.

U braku je bila samo šest godina, i sad je već dvadeset bez svog čoveka i dece, ali zadržala je prezime Hiki. Bilo je to za slučaj da se deca ikad vrate, govorili su ljudi. Jedno vreme je običavala da odlazi u grad trideset kilometara udaljen od Retduna i raspituje se u turističkoj zajednici može li da dobije popis američkih turista, ili samo onih s decom. Jedno vreme je odlazila do autobusa koji su ponekad stizali u Retdun i pogledom pretraživala sedišta u potrazi za devetogodišnjim dečacima sa sedmogodišnjim sestrama. Ali to je bilo veoma davno. Bilo je to toliko davno, zašto li ih je sad spomenula?

– Znači, mislite na njih? – nežno je upitao Rupert. Odgovorila mu je tako prirodno kao da stalno priča o njima. Govorila je jednako glasno kao kad je govorila o čaju od nane.

– I mislim i ne mislim. Verovatno ne bismo imali šta da kažemo jedni drugima.

– Kakvim se poslom on sad bavi? Nije u penziji, zar ne?

– Ko? Endru je tvojih godina. *Nadam* se da nije već u penziji. – Izgledala je kao da se zabavlja.

– Ne, mislio sam na vašeg muža. Nisam znao imate li kćerke ili sinove. – Rupert je imao osećaj da se obrukao.

– Sina i kćerku, Endrua i Džesiku. Endrua i Džesiku.

– Lepa imena – budalasto je rekao.

– Da, baš lepa imena, zar ne? Kako smo ih samo dugo birali. Ne, apsolutno nemam pojma radi li Džek Hiki ili leži u nekom jarku jer su ga pretukli veliki američki policajci s pendrecima. I ne znam je li u Kaliforniji ikada radio, ili je živio na bratovljev račun. Nikad me nije zanimalo. Da budem iskrena, o njemu nikad nisam razmišljala. Zvuči

kao neki protest, znam da je tako, ali smešno je: s teškom mukom uspevam da se setim kako je tada izgledao, i do dana današnjeg nikad se nisam zapitala kako je ostario. Verovatno se ugojio. Njegov stariji brat Čarli bio je lep muškarac; bio je debeo, a sećam se i jedne porodične fotografije, i roditelji su im bili debeli.

Rupert je na trenutak oćutao. Takva očigledna ravnodušnost bila je pomalo jeziva. Čovek može da razume mržnju, ili ogorčenost. Čovek može da oprostí sporu paljbu besa i srdžbe. Ali ona je o njemu govorila onako kako bi čovek pričao o nekoj manje poznatoj zvezdi koja se jednom pojavila na vestima. Je li živ ili mrtav? Ko zna, ko se uopšte seća? Promenimo temu.

– A da li deca, ovaj... javljaju li se Endru i Džesika, barem ponekad?

– Ne. Takav je bio dogovor.

Ako mu je suđeno da ikad sazna, to će biti sad. Lagano je nagnuo glavu da vidi sluša li ih iko drugi. Ali ne, Di Berk je čvrsto zaspala s glavom iskošenom pod nekim neobičnim uglom, a spavala je i ona grozna Morisova. Ostali su bili predaleko da bi ih čuli.

– Bio je to neki prilično strog dogovor – probao je.

– Oh, mislili su da je opravdan. Nemoj zaboraviti da su ljudi nekada smatrali da je sasvim opravdano obesiti kradljivca ovce.

– Jeste li to učinili? – upitao je uz osmeh. – Ukrali ovcu?

– Da je barem bilo tako jednostavno. Ne, ne, mislila sam da znaš, mislila sam da ti je otac možda rekao. Ne, prodavala sam drogu. To je gore od svega, zar ne?

Izgovorila je to kao nestašna devojčica. Osetio je da verovatno ne govori ozbiljno.

– Ma dajte, šta je zaista bilo u pitanju? – nasmejao se.

– Rekla sam ti. Bila sam lokalna rasturačica droge. – Govorila je bez ponosa ili stida. Kao da govori kako se prezivala pre braka. Rupert nikad nije bio tako preneražen. – Zaista me iznenađujete – rekao je, u nadi da mu se u glasu ne čuje šokiranost. – Ali to je bilo pre *sto godina*.

– To je bilo šezdesetih. Pretpostavljam da to jeste pre sto godina, ali nije vaša generacija izmislila droge, znaš – šezdesete su imale svoje trenutke.

– Zar to nije bilo samo u Americi i Engleskoj? A ne ovde?

– Naravno da je bilo i ovde, ali ne u velikim stambenim četvrtima, i

ne među klincima, i ne heroin. Nego s pametnom mlađarijom, na igrankama i među ljudima koji su upravo završili koledž i boravili u inostranstvu, i sve je to bilo veoma smešno i do dana današnjeg, smatram, savršeno bezazleno.

– Hašiš?

– O da, marihuana, hašiš, nekoliko amfetamina, malo LSD-a.

– Imali ste LSD? Vi ste imali LSD? – Napola je bio zadivljen, napola šokiran.

– Ruperte, to što sam imala bilo je jedino što se tada moglo nabaviti, i nije u tome poenta. Poenta je bila da sam ja to nabavljala, i da su me uhvatili.

– Zašto ste, zaboga, to radili?

– Zapravo iz dosade, pretpostavljam. I zarada je bila dobra. Ne ogromna, ali dobra. Uz to, bilo je i veoma zabavno, sretala sam sjajne ljude – ne mrtva puvala poput Džeka Hikija. Bila sam zaista glupa. I zaslužila sve što se dogodilo. Često to mislim. – Zastala je kako bi razmislila.

Rupert je nakratko razmišljao s njom. Zatim je ponovo progovorio:

– Jeste li to dugo radili? Pre nego što su vas uhvatili?

– Osamnaest meseci. Bila sam na nekoj zabavi, i svi smo nešto pušili, sam bog zna kako se zvalo – ja sam mislila da je super, Džek tada nije rekao ništa, ali kad smo se vratili kući, urlao je i vikao, i rekao šta će i šta neće učiniti ako se to ikad više ponovi.

– Znači, on je odbio da puši?

– Ah, nisi ti poznao našeg Džeka. On je prihvatao jednu malu cigareticu kad dođe do njega, ali je usta držao zatvorena i samo se pretvarao da uvlači. Bio je trezven i gnevan. Oh, svađa je trajala čitave nedelje, a nakon toga je usledio ultimatum: ako to ikada ponovo dotaknem... kraj, odvešće decu u Ameriku i više ih nikada neću videti, nijedan sud u zemlji neće... mogao bi i sam da napišeš to kao scenario, i bilo bi to tačno ono što je rekao. – Rupert je slušao, opčinjen. Džudi je tiho nastavila:

– Dakle, Džek se bavio stokom. Kuća nije bila kao farma u to vreme, nego kao ranč: imali smo samo stoku – bez muže, bez peradi, bez kukuruza, samo životinje u polju – kupi ih, uhrani ih, prodaj ih. Imali smo sirotu staru dadilju, bila je i moja dadilja u doba stare doličnosti, i ona je čuvala Endrua i Džesiku, a ja sam išla

naokolo. Skupljala sam materijal za knjigu o poljskom cveću na zapadu države. Pre će biti skupljala loše društvo. U svakom slučaju, budući da sam imala svoj mali auto i budući da sam svugde išla, šta je moglo biti prirodnije nego da odem u Dablin ili London, što sam dvaput i učinila kako bih nabavila neku robu. Drugi su to predložili, a ja odmah prihvatila.

– Zvuči kao priča iz neke knjige – uzdahnuo je Rupert zadivljeno.

– U tom slučaju je horor priča. Sećam se kao da je bilo juče: imali smo dojavu, nalog, vrlo nam je neprijatno, gospodine Hiki, osoba od takvog ugleda kao što ste vi, apsolutno smo sigurni da u tome nema ničega, ali moramo da primenimo iste zakone i na bogate i na siromašne, i budemo li to obavili najbrže moguće, zar ne bi to bilo najbolje? O-ho, blagi bože, šta mi to ovde imamo u automobilu *gospođe* Hiki, i aktovki *gospođe* Hiki u spavaćoj sobi. I sakriveno iza knjiga *gospođe* Hiki. Dakle, nije znao šta da kaže. Možda bi gospodin Hiki mogao da mu objasni?

Kao glumica je, iznenada je pomislio Rupert. Mogao je tačno da vidi narednika ili zapovednika, ili ko god to već bio. Kao da je igra u monodrami, tako je pričala tu priču, i to bez pokreta ili naglašavanja, budući da ju je pričala tihim glasom kako ne bi probudila ostale dok je minibus hitao kroz noć.

– Trajalo je zauvek. I došli su neki ljudi iz Dablina, i neka velika faca, neko za koga nisam ni znala da ga Džek poznaje. A Džek je rekao da mu ranč ionako postaje previše i da već neko vreme razmišlja da ga proda, ali, dođe li do skandala, ljudi će znati da to čini pod prisilom i cena imanja će smesta pasti. Svi su oni poslovni ljudi, čak i policajci, sigurno shvataju.

– Zatim dokumenti. Džek je nameravao da odvede decu svom bratu ukoliko ne potpišem izjavu da sam saglasna da više nisam prikladna da brinem o njima kao njihova majka. Narednik je mogao da me optuži čim Džek proda ranč, ostvari svoje planove i ode s decom u Kaliforniju. Preklinjao me je da mislim na decu.

– Preklinjao vas i svejedno ih odveo od vas? – Rupert je bio zbunjen.

– Da, vidiš, on je tvrdio da sam ja drogeraški prestupnik, i da to nije dobar početak ni za jedno dete: da će im bolje biti bez mene. Dogovor je postignut, ljubazni mudri ljudi pronašli su olakšavajuće

okolnosti, a na meni je bilo da ih iskoristim.

Neko vreme je gledala kroz prozor.

– Nisam mislila da će to biti zauvek. Bila sam uplašena, bila sam sigurna da će se sve to slegnuti. Pristala sam. On je prodao ranč. Prodao ga je onom gangsteru, sećaš se, onom koji je sve prešao i otišao s celokupnom zaradom. Zatim je, pod stečajem, prodat časnim sestrama i one su ga pretvorile u konferencijsko središte. Sad znaš priču o Velikoj kući i svim lošim ljudima koji su u njoj živeli do današnjeg dana. – Nije znao da je ona nekada bila gazdarica velikog Dun hausa, gde je sad živela u vratarskoj kućici. Danas su u kući bili sveštenici, časne sestre i laici koji su dolazili da se povuku od sveta, da raspravljaju. A ponekad su se tamo održavale i obične konferencije, koje uopšte nisu bile verske: tako je zajednica zarađivala od tog mesta. No, obično su bile posredi veoma mirne konferencije na kojima delegati nisu očekivali mnogo od noćnog života. Retdun je mogao da ponudi samo Rajanov pab i lokal Bilija Bernsa; ljudi su obično očekivali više ako su na konferenciju došli izdaleka.

– Kuću sam morala da napustim u roku od mesec dana. Ali na jedan način me prevario. U to vreme u Americu nisi mogao da uđeš čak ni s najmanjom naznakom da si načinio nekakav prekršaj vezan za upotrebu droga. Ne bi mi dali vizu. A kako bi udaljenost između jadnih Endrua i Džesike u Americi i njihove lude majke u Irskoj učinio što većom, Džek je sredio da me optuže za manji prekršaj: posedovanje. To nije bilo ništa, čak ni ovde, i u poređenju s onim za šta sam mogla biti optužena, a to je rasturanje droge, bilo je apsurdno bezazleno. Ali nemoj zaboraviti, dogovor je postignut. A u Americu nisam mogla čak ni s optužbom za posedovanje.

Ponovo je nastao tajac.

– Nije li to bilo podlo? – upitao je Rupert.

– Da. Da. Pretpostavljam da je razmišljao kao oni koji su u doba inkvizicije spaljivali ljude... da čine ispravnu stvar. Znaš, iskorenjuju zlo.

– Čini se veoma drastičnim, čak i za šezdesete, zar ne mislite?

– Hoćeš li prestati da spominješ šezdesete kao da je to bilo kameno doba? Ne zaboravi, *ti* si rođen u šezdesetima.

– Ne sećam se baš kakve su bile – nacerio se Rupert.

– Ne. No, dobro, pretpostavljam da bi se to moglo nazvati drastičnim; Džek bi to nazvao delotvornim. Bio je sjajan kad je trebalo obaviti posao. – Govorila je s prezirom: – Jedino ga je to zanimalo. Obavljeno je, ponosno bi rekao. Isto je bilo i sa mnom. Ali, Ruperte, zar nisi ti sve ovo znao i ranije? Mislim, ne kažem da čitav grad danonoćno govori o meni, ali mislila sam da si sigurno nešto čuo.

– Ne, nikad. Znao sam da su deca otišla s ocem i mislim da sam pitao zašto, ali nikad nisam dobio odgovor.

– To je zato što si ti tako fino vaspitan! U tvojoj su kući svi predobro vaspitani, nikad se ne bave tuđim stvarima.

– Mislim da bi moja majka rado govorila o tome da zna. I nije reč samo o nama. Jednom sam pitao Siliju zašto vi nemate dece, a ona mi je rekla da je pre mnogo godina došlo do gadne svađe, kad su sudije bile još gore nego što su danas. To je sve, niko ne zna za... ovaj... travu i to.

– Ne znam da li da budem srećna ili razočarana – nasmejala se Džudi. – Uvek sam mislila da ljudi veruju kako ne smeram ništa dobro sa svim ovim mojim biljnim preparatima, na granici veštičarenja.

– Bojim se da ljudi vaš posao smatraju veoma vrednim, moraćemo da stvorimo ružniju sliku o vama – rekao je Rupert.

– Oh, nesrećni su policajci godinama dolazili da pregledaju moj vrt. Naposletku sam im napravila kartu i rekla da mogu da dolaze kad god zažele, i da ću im ja objasniti sve što izgleda iole sumnjivo. A kad sam se preselila u Dublin, manje-više su me otpisali kao ozbiljnu rasturačicu droge.

– Želite reći da ste napokon, nakon dvadeset godina, oslobođeni sumnje?

– Ne znam: ponekad vidim tragove teških čizama oko gredica s kamilicom. Stalni oprez.

– Mrzite li Džeka Hikija zbog toga?

– Ne, rekla sam ti da o njemu nikad ne razmišljam. Ali tebi će verovatno to biti teško da poveruješ, posebno jer o deci mislim često, a praktično ih uopšte ne poznajem. Zapravo su mi stranci.

– Da – Rupertu je to očigledno bilo teško da shvati.

– Isto je, znaš, s tvojom majkom. Iako to ne pokazuje, svaki dan

misli na tebe u Dublinu, i svesna te je na način koji je teško objasniti.

– Oh, ne bih rekao.

– Znam. Jednom sam je pitala, samo da bih videla jesam li ja čudna. Rekla je da je bilo isto i dok si išao u školu, i kad si bio na fakultetu i sad kad si se zaposlio. Kaže da često tokom dana zastane i zapita se šta li sad Rupert radi.

– Gospode – rekao je.

– Ne zadugo, samo na trenutak, znaš, ne mozga ona nad time. Ali pretpostavljam da ti ne zastaneš i ne zapitaš se šta li ona radi.

– Ne, mislim, često razmišljam o njima, naravno, pogotovo otkad je ocu tako loše. Razmišljam o njima, naravno – rekao je ponešto obrambeno.

– Nemoj da se uzrujavaš, tebe sam uzela samo kao primer. Čak i da su Endru i Džesika živeli sa mnom dok nisu odrasli, svejedno bi mogli biti negde daleko od mene i više ne misliti na mene. Tako je to u životu.

– S vama je tako jednostavno razgovarati. Da barem s majkom mogu da razgovaram kao s vama. Ona je, naravno, mnogo starija – taktično je dodao.

– Zaista jeste, gotovo bi i meni mogla biti majka, ali nije u tome smisao... S vlastitom majkom nikad ne možeš da razgovaraš. Takav je prirodni zakon.

Nasmešila se i pogledala kroz prozor, a kad je ona Nensi Moris za promenu rekla nešto suvislo o opuštanju mišića, pridružila se razgovoru. Bojala se da je mladi Rupert Grin već čuo i previše o smislu života i gledištu žene kojoj je nanesena nepravda. Odlučila je da mu dopusti da se ponovo udobno omota svojom skupom italijanskom jaknom i da sanja šta god da sanja.

Uvek se bolje slagala s mladim ljudima. Neko joj je jednom rekao da je trebalo da bude učiteljica, ali je ona rekla ne, jer to bi značilo stati s druge strane katedre. Ipak, imala je mnogo više mladih prijatelja nego prijatelja svojih godina. Na primer, Bart Kenedi. S Bartom je mogla da razgovara do sudnjeg dana, a s njegovim ocem je mogla da priča samo o vremenu. Kev Kenedi, tamo u prednjem delu autobusa, bio je druga priča: s Kevom je bilo teško zapodenuti razgovor. Podsećao je na mladog momka postavljenog na ulazna vrata kako bi upozoravao da se gospodar približava. Silija i Di joj se

svidaju, pomislila je, gledajući po autobusu. I mladi Tom Fiddžerald, on je takođe sjajan momak. Nensi Moris nikome ne može da se sviđa, ali ona ionako nije mlada. Uprkos svojim godinama, Nensi je stara žena, i oduvek je takva bila.

Mladi iz Retduna su joj oduvek mnogo pomagali s biljkama koje je uzgajala na onom malom delu zemlje koji joj je Džek Hiki dao pre dvadeset dugih godina. *Drugačija* je od ostalih, rekli su joj: ne osuđuje ih, ne govori im da bi trebalo da se ožene ili udaju, ili zaposle i srede, ili manje piju i više štede. I mada su možda mislili da je napola prolupala, dolazili su i pomagali joj u kopanju, branju, sušenju i pakovanju.

U kući se nikad nije osećala usamljeno, nimalo više nego u stanu u Dublinu. Ne nakon svih ovih godina. Volela je vlastito društvo, jelo u neobično doba. Slušala je muziku u ponoć ako je želela. U stanu je stavljala slušalice i mislila da onome ko je slučajno vidi sigurno izgleda kao neka ostarela lujka, ali živela je u zgradi s mnoštvom garsonjera i stanova, a gradske službenike i ljude koji rade u velikim poslovnim zgradama ne smeš da budiš svojom glasnom muzikom. U samotnoj kućici koja je bila sve što joj je Džek Hiki od kuće dao, nije bilo potrebe za slušalicama. Niko nije stanovao dovoljno blizu da bi je čuo, a činilo se da ptice vole da slušaju simfonije i koncerte. Dolazile su i sedale na ogradu da bolje čuju.

Prvi put kad ju je Tom iskrcao pred kućom, rekao je da će pričekati dok ona ne upali svetlo. Bilo joj je drago zbog toga. Bio je dovoljno brižan da se uveri da je bezbedno ušla. Ali bio je, najzad, poput sve te današnje mladžarije koju je poznavala, daleko prirodniji i s daleko više pristojnosti nego u njeno bombastično doba. Kao mladi Kris i Karen, koji su vodili prodavnicu zdrave hrane. Toliko im je bilo stalo do nje, nikad nisu želeli da se obogate, da prodaju nešto moderno i brzo napreduju. Nisu poznavali žargon sredovečnih poslovnih ljudi i, budući da su bili idealisti i jednostavni, sada će propasti. Snuždila se razmišljajući o njima. Možda negde u Kaliforniji Džesika i njen muž, ako ga ima, pokreću prodavnicu zdrave hrane. Pretpostavimo da imaju problema, zar ne bi bilo divno kad bi imali neku ljubaznu stariju osobu koja bi im pomogla?

Džudi je kućicu dobila samo na doživotno korišćenje; nije mogla da je proda sve i da je htela. U Dablinu je imala unajmljenu garsonjeru. Ušteđevine nije imala. Kad je jednom uštedela za avionsku kartu do Amerike, toliko je često otvarala i dirkala štednu knjižicu da je bila gotovo nečitka. Nosila ju je uvek sa sobom u torbici i dodirivala prstom kao da je karta do Amerike. Ali sad ne. A toliko bi volela da može da pomogne Krisu, Karen i njihovim snovima. Jer bio je to i njen san, ta radnja. Mogli bi da je postave za poslovođu, ili neku sličnu glupost. Kad bi barem imala mali paušalni iznos i redovnu novčanu pomoć za njih, umesto da uzima platu od njihovih skromnih prihoda.

Rekla je Rupertu da ne traći svoj vikend dolazeći da joj pomogne u vrtu. Došao je kući kako bi bio sa svojim roditeljima. A ako ne provede vreme s ocem na samrtni i malo ne pomogne majci boraveći u kući čitav vikend, mogao je da ostane i u Dablinu. Bila je veoma odlučna, čak i kad je rekao da mu se sviđa posao i vežba. Biće dovoljno vremena za sve to kasnije. Neka ne traći zadnje mesece ili nedelje očevog života kopajući u vrtu neke neznanke.

– Vi niste neznanka, Džudi, vi ste moja prijateljica – odgovorio je Rupert. Bilo joj je drago da to čuje.

* * *

Bila je vedra i sunčana septembarska subota. Čitavo mesto kao da je vrvelo od aktivnosti. Bilo je takvih vikenda kad Retdun kao da zuji od uzbuđenja, a bilo je i vikenda kad ih ne bi prodrmao ni tornado niz Patrikovu ulicu. Videla je Nensi Moris kako se šunja gore-dole, kao u potrazi za izgubljenim blagom; Kev Kenedi je ulazio i izlazio iz očeve radnje s izrazom lica iz kojeg se čitalo da ga je mafija tog jutra stavila na popis za odstrel. Svaki put kad bi iskoračila na ulicu, neko bi projurio u grad i umalo je pokosio. Rasklimani automobil gospođe Kejsi s majkom Nensi Moris na suvozačkom sedištu, Majki Berns koji gradićem ide ukočenog lica ili noseći poruke, ili vodeći Bilijevu decu na branje kupina. Nikada ga nije videla tako zabrinutog. Tokom dana je videla i Siliju, vozila je automobil s usredsređenim izgledom nekoga ko vozi trku. Majka je bila pokraj nje, a zadnji deo automobila bio je prepun nekog prekrivenog prtljaga. Tom Fildžerald je došao na nekoliko sati da joj pomogne oko vrta i rekao kako, budući da nije čuo nijednu ljutitu reč ni od jednog člana svoje porodice ili njihovih

supružnika, ima osećaj da je previše dobro da bi bilo istinito, i kako ne želi da reskira ostajući u njihovom društvu ni minut duže, u slučaju da se čitava stvar raspadne. Videla je i Di Berk, koja je vozila majku u grad, praznog i tužnog lica, dok je njena majka brbljala i brbljala i ne primećujući tu prazninu kraj sebe. Kako iko može da pomisli da je selo mirno mesto? Moraće jednom da pozove Karen i Krisa na vikend – za neki državni praznik, budu li još uvek imali svoju radnju.

Red Kenedi je došao da pomogne svom bratu Bartu.

– Hoće li na ovome dobro da se zaradi u Dablinu? – upitao je posmatrajući kutijice sa semenkama.

Džudi je razmislila: – Ne mnogo. Nekako smo pogrešne veličine. Da ih jedna osoba prodaje uz put, da, moglo bi od toga da se živi; inače bi morali da budu uključeni veliki rasadnici i prehrambeni lanci. Pa ipak, mi se ne damo.

No, to joj je potcrtalo jalovost čitavog poduhvata, i uzaludnost napora, ne samo njenog, nego i pristojnih mladića kao što su Bart i Red, ili prošle nedelje Majkija i nećaka Toma Ficdžeralda kad su se vratili iz škole. Je li zaista pošteno moliti ih da pomažu u poslovnom poduhvatu koji je osuđen na propast? Nikad to nisu činili za novac. Novca nikad nije ni bilo. Ali čak i kad je u pitanju njihov entuzijazam, je li ispravno uzimati ga toliko? Pomislila je na Krisa i Karen u Dablinu, zabrinute, a zabrinute i zbog *nje*. Mislili su da joj duguju posao i platu jer ih je tako nepokolebljivo podržavala. Kako bi samo volela da dobije pismo od neke firme ili američkih advokata u kojem će pisati da joj je pokojni Džejms Džonatan Hiki iz San Franciska, Kalifornija, ostavio nasledstvo i da će njeno dvoje dece doleteti u Irsku kako bi joj ga lično uručili. Često je maštala o tome da će deca doći, ali ovo je bio prvi put da je pomislila na novac. Da, uzela bi nasledstvo od Džeka čak i ako joj ga deca ne bi lično uručila. Sve, samo da pomogne Krisu i Karen.

Ubrzo je proglasila obustavu rada. Džudin veliki uspeh bio je i u tome što bi svoje pomagače zaustavila pre nego što se umore.

Donela je velike čaše svog vina od zove, za koje su neki govorili da je bolje i da udara snažnije od bilo čega što se toči u Rajanovom pabu. Seli su na zid na suncu i popili ga, i Kenedijevi su otišli kući.

U kućici je bilo mračno i dobro se osećala pošto je oprala zemlju s

ruku. Smestila se uz prozor s rukama iza glave.

– Izgledate kao mačka – rekao je Rupert kad je ušao. Vrata leti nikad nisu bila zatvorena, a zimi nikad zaključana.

– Baš dobro. Mačke su veoma opuštene – odgovorila je Džudi.

– Jeste li opušteni? – želeo je da zna.

– U glavi nisam. Glava mi brine o nevažnim stvarima kao što je novac. Nikad ranije nisam brinula o novcu.

– Verovatno je ranije uvek bilo jednostavno doći do njega.

– No, da, rekla sam ti kako sam ga davnih dana nabavljala, ali otada mi nije mnogo ni trebalo. Sad bih samo htela da sačuvam prodavnicu.

Rupert je seo u stolicu za ljuljanje, koja je zaškripala. Odmah je ustao i krenuo po ulje za podmazivanje.

Zahvalila mu je, ali je rekla da i njegova majka ima stolicu za ljuljanje i da bi mogao da sedi i tamo.

– Nemam šta da kažem; morao sam malo da pobegnem – preklinjao je.

– Ali samo malo – rekla je Džudi.

– Reč je o tome da je on pokušao da razgovara. Pita ima li mnogo kuća na tržištu. – Na Rupertovom licu video se velik bol.

– Zar to nije dobro? Znači da je dovoljno dobro, dovoljno sabran da zna. Dovoljno ljubazan da mari.

– A majka kaže da on zaista voli kad dođem kući. No, to nije ništa. Baš ništa.

– Jedino ako im ti to učiniš ništavnim. – Džudi više nije osećala saosećanje. Ustala je i protegnula se. – Slušaj me, Ruperte Grine. Više neću uzeti ni minut vremena tvog oca. Idem u šetnju šumom Džeka Hikija. – Izgledao je povređeno.

– Molim te, dečaće, molim te. Misli na sve one godine kada ćeš govoriti „da sam barem mogao da sedim tamo i razgovaram o bilo čemu“. I zbog tvoje majke, molim te. Videćemo se kod Rajana i možeš da me počastiš pintom one sintetičke tvari koju nazivaju ohlađenim vinom. – Razvedrio se.

– Zaista? To bi bilo lepo.

– Kad on zaspi, kad dobije nešto od tebe.

– Nisam baš *tako* loš.

– Nisi, ali on je imao gotovo pedeset godina kad si mu ušao u život i

morao je da se budi kad su ti izbijali zubi i kad si plakao, a naposljetku nisi preuzeo njegovu kancelariju: nije mogao da stavi natpis „Grin i sin“. Sad je „Grin i Makmahon“. Idi, sedi kraj njega, razgovarajte o bilo čemu. Nema veze ako ti se čini službenim i besmislenim, bićeš tamo, pokušaćeš... to je jedino što je važno.

– U koliko sati ćemo ići kod Rajana? – Bio je sav ustreptao.

– *Ruperte!* Daj prestani, nije to izlazak! Rajan nije koktel-bar, nego jedini pab u Retdunu. Doći ću kad mi se bude dolazilo, a ti dođi kad ti otac čvrsto zaspi i kad provedeš malo vremena s majkom.

– Negde oko devet? – upitao je, očajnički želeći da odrede tačno vreme.

– Negde oko devet – rezignirano je odgovorila.

Navukla je čizme. Već dugo nije prošetala šumom. Tri opatice koje su vodile ekumenske konferencije i diocezijske seminare u velikoj kući neodređeno su znale da je gospođa Hiki iz kućice nekada živela u velikoj kući. Uvek su bile ljubazne prema njoj i ohrabrivale je da se slobodno prošeta kad god poželi. Verovatno im je i laknulo što žena divljeg izgleda i kose umotane maramom u ciganskom stilu nije prečesto prihvatala tu ponudu. Nikad se nije približavala kući, ali rekla im je kako bi bilo lepo da može slobodno da se šeta ispod onih starih stabala i bere cveće. Ponekad bi im pred vratima ostavila ogroman buket divljih zumbula, omotanih vlažnim listovima. Nikad nije zvonila, ni tražila da je prime u predvorju. Bio je to savršen odnos.

Danas je hodala svrhovitije. Nije jednostavno lutala sledeći neki svoj hir ili mladice. Ne, danas je znala kuda se uputila.

Još je bilo tamo između mahovinom prekrivenih stabala. Zaraslo, a skriveno i od najodlučnijih tragača starim srušenim stablom. Izgledalo je kao da ispod njega nema ničega. Popela se preko stabla i zatekla se u vlastitom lugu marihuane. Videla je biljke kanabisa koje je posadila pre dvadeset godina, mnoge mrtve, mnoge već otišle u seme i propale. Neke su, međutim, još bile žive. Nekima je trebalo samo malo pažnje.

Neće joj trebati mnogo da pronade pravu vezu u Dublinu. To mora biti učinjeno daleko od trgovine. Kris i Karen ne smeju nikad da saznaju.

Čvrsto je to odlučila, jednako čvrsto kao što je njen muž odlučio da

Endru i Džesika ne smeju nikad da saznaju.

Osetila je staro uzbuđenje u srcu. Biće zanimljivo vratiti se u posao nakon svih ovih godina.

Kev

Kev je mislio da nikad neće pobeći Pelikanu. Pelikan je bio u jednom od onih dobrih raspoloženja, u poslednje vreme veoma retkih, kad bi baljezgao o ljudima koje samo on poznaje. U Pelikanovim pričama bilo je na hiljade likova, i ista se osoba nikad nije dvaput pojavljivala. Kev je pomno slušao, jer, ako propustiš deo u kojem se tvoj čovek jednoga dana pojavi, dok je tvoj drugi čovek već tamo, a tvoj stari pajtaš izađe na treća vrata, tad izgubiš nit, a Pelikan bi lako mogao da ti postavi neko pitanje kako bi se uverio slušaš li ga.

Kev se Pelikana samo bojao; nekih drugih se doslovce *užasavao*. No iako Pelikan nije bio na popisu najvećih užasa, Kev bi radije dopustio da Ljubičasti autobus ode u Retdun bez njega nego reskirao da uvredi tog čoveka koji je zbog velikog kukastog nosa i dobio taj nadimak. S Pelikanom nema zezanja. Kev nije znao mnogo toga, ali toliko je znao.

Srećom, Pelikana je zadržao neko zanimljiviji i Kev je bio pošteđen; otrčao je iza ugla. Autobus je bio gotovo pun. Ali on nije stigao zadnji. Majki Berns je trljao ruke: oh, samo da te večeri ne predloži neki od svojih kvizova. Majki je bio savršeno simpatičan kad bi se utišao, ali ono njegovo „ja kažem ja kažem ja kažem“ kao u komičara iz emisije koju prikazuju na televiziji bilo je nepodnošljivo. Jer nije bio dobar u tome i zbog toga je bilo tako beznadežno; uvek bi se nasmejao na pogrešnom mestu. Bilo bi lepo sedeti pored Silije; to je najviše voleo: uputila bi mu pet-šest uljudnih rečenica i potom ga ostavila da se, pogleda uprtog kroz prozor, prepusti vlastitim mislima. Ili Rupert; i on je bio miran momak i nije zabadao nos u tuđa posla. Kevova braća Bart i Red uvek su se čudili što gospođu Hiki ne poznaje bolje. Njih dvojica su bili ludi za njom: zapravo, tata je uvek govorio da će oni uvek radije otići k njoj da kopaju veštičje trave u vrtu, njenu lavandu i nezaboravke, a neće kopati vlastiti krompir kao muškarci. Gospođa Hiki je bila simpatična, ali je nekako zbunjujuće gledala pravo kroz tebe kad govori, kao da ne želi nikakvo neobavezno ćaskanje. Naravno, ni Kev nije želeo neobavezno ćaskanje, ali nije želeo ni da ga gleda to tamno, intenzivno lice s rendgenskim očima. Uvek je imao osećaj da ona vidi malo previše.

Kev je radio u obezbeđenju – dobro, ne baš u pravom obezbeđenju

s kacigama, pendrecima, nemačkim ovčarima i kombijima s oznakama „ne diraj“. Zapravo je više bio čuvar, ili uniformisani vratar, ali to se zvalo obezbeđenje. Kad bi neko nazvao prijemni pult da pita je li dostavljeno neko pismo ili da li je stigao neki posetilac, Kev bi na poziv odgovarao rečima: „Halo. Obezbeđenje.“

Jednom ga je nazvao otac da ga zamoli da donese neki novi čips od krompira koji su reklamirali na televiziji i svi su poludeli za njim. Kevovog oca je strašno zabavljalo što se Kev naziva obezbeđenjem, pa je zapretio da će ga zvati svaki dan samo radi zadovoljstva da to čuje. Kev mu je zabrinuto odgovorio kako im je rečeno da privatne pozive svedu na minimum. Ali nije trebalo da brine, njegov otac ne bi trošio novac na slušanje iste šale iz dana u dan.

Bart i Red nisu znali zašto je svakog vikenda dolazio kući. Nije da njih dvojica nisu želeli da ga vide. U stvari, bilo im je svejedno hoće li doći ili neće. Ali zašto baš *svakog* vikenda? To je njih zbunjivalo. A subotom uveče nije išao na igranku. I nije imao ekipu s kojom bi pio kod Rajana; popio bi neko piće, ali ne bi zaseo. Kenedijevi su retko ili nisu nikad razgovarali sa svojim ocem, koji je od jutra do mraka sedeo s cigaretom u ustima pred radio-prijemnikom na maksimumu. Malo je verovatno da je Kev dolazio zbog društva.

Kev je znao da im je pomalo tajanstven. Kao i Tomu Fiddžerald, koji je objasnio da minibus može da zaradi samo ako je siguran da će u petak imati svih sedam putnika. Zbog toga je i mogao tako malo da naplaćuje vožnju. Pristao si da dolaziš na autobus deset nedelja zaredom svakoga petka, a ako ne možeš da dođeš, pošalji nekoga kao zamenu – naravno, ne do Retduna, nego deo puta, ili čak do velikog grada trideset kilometara udaljenog od kuće. Ako ne bi mogao nikoga da pronađeš, svejedno bi morao da platiš svoje mesto. Tako je vožnja bila upola jeftinija od bilo kog autobusa koji je išao u tom pravcu, a uz to bi te dovezli do kućnih vrata. Kev bi iz autobusa izašao pre deset uveče, poželevši laku noć Nensi Moris, koja je živela preko puta. U Retdunu je bio na sigurnom. Duboko bi udahnuo vazduh i ispustio sve iz sebe u jednom dugom uzdahu olakšanja. Tom bi ga često zbunjeno pogledao, a njegov bi mu otac klimnuo glavom u dobrodošlicu preko radio-prijemnika i rekao mu da upravo počinju vesti. Možda bi mu pružio šolju čaja i krišku kupovnog kolača. Nikad nisu ni probali drugačije kolače Kev i

njegova braća. Majka im je davno umrla, a čak ni Bart, koji je se sećao, nije je poznao dok joj je još bilo dovoljno dobro da bi umesila hleb ili ispekla kolače. Kad bi se vesti završile, otac bi ga ponekad pitao je li imao napornu nedelju na poslu i da li je bilo divljaka s metalnim palicama. Rekao bi da u Dablinu ima više slučajeva nasilja nego u Čikagu, i da on bez naoružanog čuvara ne bi više kročio nogom u taj grad. Kev se isprva raspravljao s njim, ali sad mu je bilo svejedno. Zapravo, tih dana je počeo da misli kako je njegov otac u pravu.

Niko na poslu nije znao kuda Kev odlazi vikendom: svi su mislili da je nekakav redovnik-laik ili nešto slično, i da odlazi da čini dobra dela, a deo te dobrote jeste da o tome ne govoriš. Ljubazni stari gospodin Dejli, jedan od najboljih ljudi koje je Kev ikad upoznao, s divljenjem bi se rukovao s njim kad je bio u uniformi.

– Ne znam zašto to oni pričaju o mladim generacijama – rekao bi stari gospodin Dejli – zaista ne znam. Evo, na primer, onaj mladi Kev koji radi s nama na ulazu, on alkoholičarima deli supu, i moli se ispred svetog sakramenta, i uči nepismene da čitaju. U šest posle podne odlazi odavde kao iz luka ispaljen, i niti ga čujemo, niti vidimo do ponedeljka ujutro.

Kev nikad nije rekao ni reč te izmišljotine ni gospodinu Dejliju, niti ikome drugom. Ali kad ju je čuo i video da je prihvaćena, dopustio je da prođe. Naposletku, dođe li iko da njuška i raspituje se, zar nije bolje da stari gospodin Dejli i Džon i ostali misle da je s nekom milosrdnom zajednicom ili Marijinom legijom, nego da znaju da svakog petka uveče tačno kao sat hvata minibus ljubičaste boje i beži iz Dablina i od svih njegovih opasnosti.

Pretpostavimo na trenutak mučnu mogućnost da Daf ili Krač Kejsi, ili Pelikan dođu zbog nečega uznemireni, momci neće moći ništa da im kažu. Niko nije znao kuda Kev vikendom odlazi.

Uvek je bio tajnovit, još otkad je bio dečak. Seća se kako je Bart jednom u radnji potpuno nepoznatoj ženi rekao da im je majka mrtva, da je umrla u bolnici nakon dva meseca i nedelju dana. Kev nikad ne bi dao takvu informaciju ženi koja je došla da kupi čokoladice i sladoled za decu koja su ostala da je čekaju u kolima.

Bez obzira na to koliko je bila draga, bez obzira na to koliko je hvalila trojicu momčića koji su posluživali u radnji jer im je otac bio odsutan; nadograđivao je daščaru iza kuće u kojoj će držati plinske cilindre i ugalj. Kev joj ne bi rekao ni reč, i ćutao bi kao zaliven, što je bio sjajan način zaustavljanja svakog razgovora. Ali Bart i Red bi svima sve rekli... Bart je pričao čak i o tome kako je, Kev je tada imao sedamnaest godina, pokušao da nagovori Dirdri Moris, mnogo lepšu Nensinu sestru, da pođe s njim u polje i zakleo se da želi da joj pokaže gnezdo upravo izleglih ptića.

Dirdri Moris je zabacila glavu nasmejavši se i gurnula ga je tako da je pao u blato, pa je smejući se otišla kući. – Gnezdo ptića... zar to danas tako zovu? – Kev je bio šokiran. Priznati nešto tako pohotno i, što je još gore, priznati takav poraz. Ali ne, Bart je smatrao da je to urnebesno smešno i kad je Dirdri onomad došla iz Amerike, udata i s detetom po imenu Šejn, Bart je još uvek mogao tome da se smeje s njom. Red je bio isti, đavolski dobar plesač i svima bi pričao o njihovim poslovima, i kako je trebalo uzeti zastupništvo za asfaltiranje, ali njegov tata nije reagovao dovoljno brzo, pa ga je prvi zgrabio Bili Berns. Kev nije govorio ništa. Ali Kev je imao mnogo više toga da krije.

Silija je došla odmah iza njega i vrata su se zatvorila. Krenuli su. Iza ugla i kroz otvorena vrata kafića mogao je da vidi Pelikana kako u jednoj ruci drži kriglu, a u drugoj smotane novine. Smotane novine bile su odlične da se nešto istakne, da se nešto naročito naglasi. To je bio Pelikanov stil. Naglašavanje stvari.

Majki je, nažalost, te večeri bio u vrhunskoj formi: trikovi sa šibicama i čašama za pokazivanje u pabu. Zar jadni Majki ne shvata da samo pijanci u krčmi iznenada počinju da pokazuju trikove sa šibicama, ili usamljenici, ili ludaci? Ne i obični ljudi, osim ako sede u društvu prijatelja. A ako imaš društvo prijatelja, šta će ti uopšte trikovi? Objašnjavao je kako treba vagati kutiju sa šibicama; Kev je pogledao kroz prozor i video kako kraj njih prolaze stambene četvrti predgrađa Dablina. Stari gospodin Dejli mu je rekao da je pitanje dana kad će Kev sebi pronaći zgodnu mladu ženu, i da bi trebalo štedeti za kuću na mestu kao što je ovo, i da nakon toga niko više neće čuti za njega. Ljudi kao što su gospodin Dejli i Majki nemaju pojma o stvarnom svetu. Evo, Majki nastavlja o tome kako otežati

kutije šibica kovanicom od dva penija tako da se uvek prevrne na onu stranu na koju si stavio kovanicu, i možeš da se kladiš sa svakim da će kutija uvek pasti na stranu na koju ti kažeš. Kev ga je tupo pogledao.

– Kladam se da bi se Bartu ili Redu svideo ovakav trik – promrmljao je Majki. Kev je znao da bi im se svideo. Oni su imali vremena i duševnog mira da uživaju u njemu.

Kev nikad nije rekao Majkiju da je i on svojevrstan vratar. Zapravo, obezbeđenje, ali bilo je to isto polje rada. Nikad nikome od njih nije rekao gde radi, osim da je reč o velikoj novoj zgradi. U njoj bi mogao raditi bilo šta, doslovce bilo šta. Bilo je tu administracije, putničkih agencija, vazduhoplovnih kompanija i firmi sa samo dva zaposlena. U hodniku je bila ploča s kilometarskim popisom organizacija koje su bile stanari te zgrade. Kev je samo rekao da radi onde; kad bi ga neko pitao šta radi, davao bi neodređen odgovor. Tako je bilo sigurnije. Jednoga jutro je stajao u svojoj uniformi i video kako dolazi Di Berk. Išla je s nekim dokumentima kod advokata na petom spratu. Gospodin Dejli je nazvao i najavio njen dolazak, a Kev je mahnitno nešto tražio po podu kako ga ona ne bi videla. Kasnije se pitao zašto je to radio. Ionako ništa ne znači ako Di Berk sazna da on radi na recepciji velike nove poslovne zgrade. Kad je odlazila po cigarete u prodavnicu Kenedijevih, verovatno nije ni mislila da je njihov najmlađi sin predsednik neke kompanije u Dablinu. Nije ni želeo da ona misli kako radi kancelarijski posao. Čemu onda skrivanje? Pametnije je. Kao i, na primer, ne nagaziti pukotine na putu. Nema razloga, prosto se *čini* ispravnim raditi tako.

Naravno, upravo ga je sva ta tajnovitost na neki način i dovela tu gde jeste. Da je bio drugačiji, nikad se ne bi uvalio u ovakav problem.

Počelo je na njegov rođendan, dvadeset prvi. Bio je običan radni dan. Otac mu je poslao novčanicu od deset funti uz čestitku s ružičastom mačkom. Bart i Red Edi su rekli da bi bilo sjajno da se na račun toga sledećeg petka pošteno napiju kod Rajana. Niko drugi nije znao. Gospodinu Dejliju nije rekao da ne bi slučajno starac nabavio tortu i doveo ga u neprijatan položaj; nije rekao nikome ni u kući u kojoj je imao unajmljenu sobu. Tamo su držali mnogo toga za sebe i, da su ga čuli kako kaže da mu je dvadeset prvi rođendan,

osećali bi da moraju nešto da učine za njega. Nije rekao nikome ni u golubarnicima. U potkrovljima nisu imali vremena za rođendane i slične stvari. Dakle, u Dublinu toga dana niko nije znao da je Kevin, najmlađi sin gospodina Majkla Kenedija, vlasnika prodavnice, i pokojne gospođe Meri Rouz Kenedi iz Retduna, napunio dvadeset jednu godinu. Razmišljao je o tome čitavo jutro i nekako mu se to počelo činiti preterano važnim. Drugim su ljudima puštali pesme u radio-programima, drugi ljudi koji su punili dvadeset jednu godinu dobijali su rođendanske čestitke, gomilu njih, ne samo jednu. Di Berk je imala proslavu u hotelu – setio se da je pre nekoliko meseci čuo za to; Bart i Red su bili pozvani, i Bart je rekao da ne može da uđe u smoking, ali je Red, đavolski dobar plesač, sebi unajmio odelo i sjajno se proveo. Čak su i njegova braća imala svoje male proslave. Bart i njegovi prijatelji napravili su roštilj dole uz reku; bilo je to pre nego što je svaka šušta počela da pravi roštilj. Ispekli su malo govedine i pojeli je između komada hleba debelih kao panj, i odlično je bilo, onoliko se pevalo i zabavljalo. A kad je Red napunio dvadeset jednu godinu, društvo je najpre došlo u njihovu kuću na nekoliko pića i tortu, a zatim su se ukrcali u kamion i odvezli se na ples. Ali ništa od toga za Keva.

To je počelo da ga muči. Izvinio se gospodinu Dejliju i rekao da želi da izađe na pola sata. Ne oseća se dobro. Gospodin Dejli se toliko zabrinuo da se Kev odmah postideo. Bili su to dani pre nego što je počeo da nestaje svakog vikend, pre nego što je gospodin Dejli pretpostavio da je on neopevani i nekanonizovani svetac.

Sedeo je u tovarnom delu, kako su ga nazivali, mestu na koje su stizali kombiji s hartijom, ili na kojem su kuriri s onim velikim motociklima sa zvučnicima na ručkama mogli da ostave svoje mašine. Izvukao je cigaretu i pomislio na druge momke svojih godina, i pitao se zašto je toliko želeo da pobegne i zašto je ikad pomislio da će biti imalo bolje. Četvorica muškaraca su predano utovarivala jedan kombi. Peti je stajao oslonjen o štaku i lenjo gledao oko sebe. U kombi su ulazile sanitarne cevi, umivaonici, pisoari, mali bojleri. Utovarivali su bez žurbe, ali hvale vrednom brzinom.

Kev je pušio cigaretu. Mora da nekome gore postavljaju novu opremu. Ovo izgleda kao veliki posao. Čekaj. Nije video nikoga od njih da prolazi kraj obezbeđenja, a svi su morali najpre da dođu do

prijemnog pulta. Čak i ako bi odmah ponovo izašli, kad ih pošalju na mesto za istovar. Pravilo je bilo: najpre na recepciju.

U pogledu mu se pojavilo tek neznatno zanimanje, ali i ono je bilo dovoljno da privuče pažnju onog muškarca iskrivljene noge koji se onako ležerno oslanjao na štaku.

– Ne nosi kapu, nisam ga primetio – rekao je krajičkom usana.

Krupan muškarac kukastog nosa odmah je zastao i iskliznuo iz ljudskog lanca koji je slagao opremu. Prišao je Kevinu, kome se želudac zgrčio od straha. Kao da ga je zapljusnula hladna kiša, shvatio je da je reč o Poslu, da ova petorica muškaraca *vade* opremu iz zgrade, opremu koja će se ponovo pojaviti u kućama po čitavom gradu. Teško je progutao.

Pelikan je hodao sporo: nije izgledao nimalo tajnovito, niti zabrinuto.

– Daš mi cigaretu? – ležerno je upitao. Iza njegovih leđa utovar je dalje radio kao sat, potpuno nedužno.

– Da, hm. – Kev mu je pružio kutiju.

– Šta ti radiš ovde? – Pelikan je malo stisnuo oči.

Pitanje je bilo savršeno pristojno. Kao ljubazno raspitivanje kolege besposličara u letnje jutro. Mogao je čak da doda nešto poput „na ovako divan dan“. Ali nije. Pelikan i ostali čekali su da saznaju šta će Kevin da kaže, a Kevin je znao da će ono što sad kaže najverovatnije biti odgovor na najvažnije pitanje koje mu je ikad u životu postavljeno.

– Danas mi je dvadeset prvi rođendan – rekao je. – I dojadilo mi je da sedim kao obezbeđenje, i da niko za to ne zna, pa sam pomislio da bih mogao da dođem ovamo i zapalim jednu da proslavim.

Nije bilo apsolutno nikakve sumnje da je ono što je rekao istina. Nije bio potreban detektor laži ili višegodišnje iskustvo sa serumom istine da bi se znalo da je Kev Kenedi dao savršeno istinito objašnjenje svog prisustva tu, a nešto je u njemu uverilo Pelikana da neće biti nikakvih problema.

– Kad završimo s ovim ovde, možda bismo mogli da te častimo pićem u pauzi za ručak. Čoveku ne sme da bude dvadeset prvi rođendan, a da niko ne zna za to.

– I ja tako mislim – revnosno je odgovorio Kevin, odvrćući pogled od najveće i najbestidnije krađe iz zgrade u čijem bi on obezbeđenju trebalo da bude. Činilo se da se bližila kraju, ekipa je

zatvarala vrata i ulazila u kombi.

– Onda, kad ćemo? U jedan? – Pelikanov nos bio je kao kosa, tako je veliki i preteće izgledao, a oči su mu bile kao dva proreza.

– U vreme ručka mi je malo nezgodno, znaš, imam samo četrdeset pet minuta, a pretpostavljam da ćete vi otići iz ovog područja. – Kevovo lice bilo je sasvim nevino.

– Gde onda želiš svoje rođendansko piće i kada? – U tom predlogu nije bilo mesta za protivljenje, samo nešto malo slobode da se izabere vreme i mesto.

– Pa, gde god želite, naravno, i negde oko šest. Je li to u redu?

Kev je bio oran. Pelikan je klimnuo glavom. Spomenuo je pab u centru grada.

– Častićemo te pićem svaki, a kao što nesumnjivo vidiš, petorica nas je, što znači da će biti pet pića.

– Oh, bože, to će biti super – rekao je Kev. – Zar vas je petorica? Nisam primetio.

Pelikan je klimnuo glavom s odobravanjem. Vratio se do kombija i seo pored vozača, koji je izgledao kao rvački šampion.

– U šest – veselo je doviknuo kroz prozor.

Pljačka nije otkrivena do četiri i četrdeset. Mnoštvo kancelarija na šestom spratu još nije bilo zauzeto. Neki ljudi su jednostavno pretpostavili da se toaleti renoviraju, i uz uzdah su otišli na druge spratove. Tek kad se jedna od sekretarica požalila da joj se spuštaju svodovi stopala i rekla gospodinu Dejliju kako je neobično da se sasvim novi klozeti preuređuju nakon samo tri meseca, nastala je uzbuna. Svi su se zapanjili što se to dogodilo usred bela dana. Pozvana je policija, nastala je strašna zbrka. Kev nije mogao da se izvuče pre šest. Bio je devedeset posto siguran da oni neće biti tamo. Koliko su oni znali, mogli su da ulete pravo u zasedu. Kako bi mogli da znaju da imaju posla s Kevom Kenedijem, koji nikada nikome ništa ne govori? Mogli su da pomisle da je postavio policajce u civilnoj odeći s kriglama piva s limunadom po čitavom pabu. Za svaki slučaj. I za slučaj da se vrate i pozabave se njime. Naposletku, znali su gde radi, a on o njima nije znao ništa.

Svi su bili tamo.

– Na poslu je nastala neka zbrka, morao sam malo da se zadržim – rekao je.

– Ah, pa naravno, u redu je – velikodušno je rekao Pelikan. Upoznao ga je s Dafom i Džonom, i Nedom, i Kračom Kejsijem.

– Koje ti je pravo ime? – upitao je muškarca s iskrivljenom nogom.

– Krač – odgovorio je muškarac, iznenađen pitanjem.⁶

Svaki od njih ga je počastio kriglom piva, i kod svake runde su svečano podizali čaše i poželeli mu srećan rođendan. Kad je stigla četvrta runda osećao se već veoma jadno. Nikad u životu nije popio više od tri krigle u Rajanovom pabu, a više od dve negde drugde. Kod Rajana je mogao da bude odvažan, jer, čak i ako padne, bez većih problema će četvoronoške dopuzati do kuće.

Daf je bio muškarac za kojega je pomislio da je rvač. Kev se pitao zašto ga tako zovu, ali je zaključio da možda ne bi bilo baš mudro glasno postaviti to pitanje. Daf je naručio zadnju turu i pružio Kevu koverat.

– Bilo nam je žao kad smo videli malog seljačića sasvim samog, bez igde ikoga da mu poželi srećan rođendan, pa smo mu doneli poklončić od Pelikana, Krača, Džona, Neda i mene. – Nasmehio se poput nekog budalastog, darežljivog ujaka koji umire od nestrpljenja da njegov nećak otvori električni vozić i vrisne od radosti.

Kev je pristojno otvorio koverat i ugledao svežanj plavih novčanica od dvadeset funti. Prostorija se zaljuljala napred-nazad i počela polako da se okreće nalevo. Uhvatio se za barsku stolicu.

– Ne mogu to da uzmem, pa vi me uopšte ne poznajete.

– Ni ti ne poznaješ nas. – Daf se široko nasmehio.

– Tako i treba da bude – s odobravanjem je rekao Pelikan.

– Ali ne bih vas poznavao i bez... bez ovoga, znate.

Pogledao je u koverat kao da je u njemu eksploziv. Novčanica je bilo barem šest, a možda i više. Nije želeo da ih prebroji.

– Ah, ali ovako je bolje, ovo će *obeležiti* ovaj dan svima nama. Zašto se ne bismo nalazili ovde svake nedelje u isto vreme, a ti bi, ako ovo pravilno uložiš, mogao nas da častiš pićem, i polako bismo *počeli* da se upoznajemo.

Kevu kao da je u ustima bio limunov sok.

– Pa, voleo bih... ovaj... da ostanem u kontaktu sa svima vama, ali... iskreno, ovo je previše. Mislim, dajte, loše ću se osećati.

– Ni govora, nećeš – nasmehio se Pelikan, i oni su nestali.

Otad se svakog utorka nalazio s njima; ponekad samo na piću. Ponekad je to bilo više. Jednom je vozio za njih. Neće to zaboraviti dok je živ. Otišli su u novu stambenu četvrt i brižljivo skinuli potpuno nov tepih na stepeništu. Čuli su da će to poslepodne doći čovek da ga postavi, pa su predupredili njegovu posetu uklonivši ga bez traga. Pravovremenost je u tom poslu bila od presudne važnosti. Skupoceni vuneni tepih stigao je tog jutra; imali su samo četiri sata tokom kojih su mogli da ga skinu, a to je značilo brižno motrenje stanova u slučaju da iskrсну nepoželjna pitanja. Sve je prošlo savršeno uspešno, kao, izgleda, svi njihovi poduhvati. Kev je uzeo slobodan dan na poslu zbog tog razbojništva s tepihom, ali mu je to razbojništvo s tepihom skratilo život za nekoliko godina. Imao je osećaj kao da je on sam rasprostrt po ulici i kao da je čitavo mnoštvo koje je došlo iz Moran parka pregazilo preko njega. Nije mogao da shvati kako to njih nikako nije načelo. Krač Kejsi je pričao o konjima koji su pali kod zadnje prepone. Ned i Džon su bili više za trke pasa, i govorili su o zlobnim i pokvarenim hrtovima koji su tačno znali kad treba usporiti zahvaljujući nekom instinktu. Pelikan je pričao duge priče prepune ljudi koje niko nije poznao, dok Daf nije govorio mnogo, no svejedno je bio opušten kao čovek koji se upravo okupao i sad će da zapali lulu na plaži na sunčan dan.

Nikad mu nisu rekli da *mora* da im se pridruži, niti su od njega tražili toliko da bi imao osećaj kako mora da pobegne u Ameriku da bi ih se rešio. Često nije morao da učini ništa osim onoga što su nazivali „preslaganjem“. To je moglo biti prebacivanje čitavog tereta *voterford* čaša, koje su stigle iz hotela pre nego što je došlo vreme da budu izvađene iz kutija, u druge kutije. Svaku je čašu trebalo brižljivo uzeti i rasporediti po tipu, pa spakovati umotanu u ljubičasti krep papir u poklon-kutije za šest komada. Postao je pravi stručnjak za priređivanje, to jest complete, kako su ih zvali, i zaključio da mu je najdraži *kolin* komplet; i da će, kad se oženi, nabaviti dvadeset četiri *kolin* čaše za brendi, i koristiti ih kod kuće kao obične, svakodnevnne čaše, ili u kupatilu za četkicu za zube. Zatim se setio šta radi i maštarija bi nestala. Osvrnuo bi se po garaži i nastavio da pakuje u lepe, anonimne poklon-kutije. Nikad nije znao kuda one odlaze i šta im se događa. Nikad nije ni pitao. Nijednom. Zato im se i sviđao,

zato su mu bez zadržke verovali. Od onog prvog dana na delu za istovar smatrali su ga jednim od svojih, i sad je bilo prekasno da im kaže da on to nije. Što je duže trajalo, to je apsurdnije bivalo pokušati se izvući.

Mirnijim danima bi se Kev upitao zašto je to tako strašno. Nikad nisu uzimali od pojedinaca, nisu pljačkali kuće i stanove: samo firme koje su morale da zamene kilometre crvenog vunenog tepiha, kutije prestižnih staklenih čaša, prostorije pune sanitarnih uređaja. Nikad nisu pljačkali starice, mlade parove, nikad nisu nosili oružje, čak ni pendrek. Po mnogo čemu uopšte nisu bili loši momci. Naravno, nikad nisu zaista išli na posao kao normalan svet i lagali su ljude, sa svojim blokovima i držanjem kao da sve rade savršeno po zakonu. I ljudi bi upali u nevolju nakon njihove posete, poput sirotog starog gospodina Dejlija, koga su svi ispitivali i, iako to niko nije rekao, počeli da smatraju da je možda prestar za posao. I krali su. Krali su gotovo svake nedelje, a to ni po kom kriterijumu nije moglo biti nešto u čemu je Kev Kenedi iz Retduna želeo da učestvuje. Ili, još gore, u čemu je želeo da bude uhvaćen. Bilo je to nezamislivo. Još uvek su govorili o onom mladom dečku koji je bio rođak Ficdžeraldovih i koji je neko vreme radio u njihovoj radnji; dobio je tri godine za pljačku pošte u Korcu. Čitav je Retdun mesecima šušкао o tome i gospođa Ficdžerald, Tomova majka, rekla je da se nada da svi shvataju da im on nije bliski rođak, već veoma dalek, i da su pokušali da mu pruže priliku u životu, a vidi kako im je to vratio. Možete li zamisliti kroz šta bi morao da prođe stari tata? Redove nade da će pronaći divnu ženu odletele bi u vetar, a za sirotog Barta, tako uvek pristojnog i uslužnog, zar ne bi to i na njega zauvek bacilo ljagu?

Ali kako da se izvuče? Nije mogao da živi u istom gradu s Pelikanom i Dafom i Kračom Kejsijem ako pomisle da ih je ocinkario. Nema smisla da pokušava s pretvaranjem da je otišao iz grada. Oni su sve znali: to im je bio posao, da znaju stvari, da znaju kad se očekuje dostava, kad čuvari odlaze na kafu, kad su stalni vratari na godišnjem odmoru, kad su direktori mladi i nervozni, kad je u radnjama previše posla da bi iko primetio da se pokušstvo tovari u privatne kombije. Znali su gde Kev živi i radi; ni u snu ih ne bi lagao.

Iz poslova vikendom se, međutim, izvukao. Tada su obavljali neke od većih poslova, i on je želeo da bude daleko od toga. Neodređeno

im je rekao da mora da otputuje iz grada. Kući je išao i onog prvog vikenda pošto su se upoznali, tako da se taj odlazak činio sasvim prirodnim, a ne novim obrascem ponašanja. Nije rekao da ide u Retdun, nije rekao da ide kući, ali znali su da ne laže kad je rekao da vikendom odlazi iz grada. Krač Kejsi mu je poželeo laku noć jedne nedelje uveče ispred zgrade u kojoj je imao sobu i Kev je znao da je to samo rutinska provera. Sad je bio čist. Čak je i Pelikan, koga je slučajno sreo na uglu, znao da za vikend odlazi iz Dablina – nije se ni trudio da proveri.

Ali kako da se izvuče iz toga da radi za njih tokom nedelje? Neki poslovi su postajali sve veći, a Kev sve napetiji. Jednom ili dvaput mu je Daf rekao da ne bude tako nervozan – da je kao neki glumac koji igra živčanog tipa u nekom starom crno-belom filmu B produkcije. Za Dafa je sve to bilo sasvim u redu, ali taj nije imao nijedan živac u telu. Jednostavno mu je bilo dobro. Ostalima nije bilo tako lako. Sam pogled na čuvara bio je dovoljan da Kevu zaklecaju kolena, čak i senka nekoga krupnijeg naterala bi ga da poskoči. Bilo je vrlo neobično da se uopšte nije osećao krivim kad je u pitanju bila njegova vera. Odlazio je na misu, a za Božić i Uskrs na pričest; znao je da bog zna da tu nije bilo mnogo grešnog. Nije bilo teških telesnih povreda. Ali on nikad nije bio od onih koji s bogom direktno razgovaraju, kako bi trebalo: nije voleo da postavlja sebi pitanja. A zapravo, na kraju krajeva, i nije bilo nikog drugog *osim* boga, kad je u pitanju sve što je rečeno i urađano, i svi bi ostali imali veoma čvrsta stanovišta, ovakva ili onakva, verovatno više onakva. Na primer: izvlači se iz te bande po kratkom postupku, Keve Kenedi, i prestani da se ponašaš kao idiot.

Majkijevo siroto, ljubazno lice bilo je na nekoliko centimetara od njega. Majki Berns, koji je od onih čuvara banke koji bi bili upucani u pljački, a ne kao Kev, čovek iz obezbeđenja koji je postao najbolji prijatelj bande koja je skinula sve sanitarije u zgradi u kojoj on radi. Majki Berns spava s osmehom na licu i sanja o nečemu – možda o trikovima s čašama vode i kovanicama – a on, Kev, stražari tokom pljački, vozi kombije za bekstvo i pomaže u prepakivanju ukradene robe. Kev se osećao otuđenim dok je gledao u krajolik na koji se spuštao mrak. Usamljenim i đavolski krivim.

Nakon vesti otac mu je rekao da se Redu sviđa kćerka jednog zemljoradnika i da će je za vikend dovesti kući na čaj, pa da svi moraju da ostanu u cipelama, pristojno da razgovaraju i stave puter na tanjir, a mleko u bokal. Rekao je kako misli da bi Bart isto tako mogao da se pridruži franjevcima, navuče sandale i nosi zdelicu za milostinju, toliko će taj postići u životu i sa svojim poslom. Kad ne okopava pustikaru i kukutu, i šta već gospođa Hiki uzgaja, pomaže gospođi Rajan u pabu da stane na svoje dve klimave noge i poslužuje goste iza šanka, a ni od jedne od njih ne dobija ni peni. Čudi se što Bart nije otišao do Fildžeraldovih i rekao im da se, ako žele nekoga ko će da radi nekoliko dana u nedelji bez plate, dobrovoljno prijavljuje za taj posao. Kev nije znao što da mu odgovori na to. Grickao je kolač i razmišljao o razlici između ljudi. Daf, koji ima lepo, srdačno lice kao i Bart, organizuje prevoz dvadeset mikrotalasnih peći iz jednog skladišta u drugo, po varljivo jednostavnom planu koji uključuje Neda, najzaboravnijeg od svih njih, i njegov odlazak s gomilom papira, zbunjenim izgledom i uputstvom da, izgleda, moraju da se vrate kako bi nešto proverili. A tu je Bart Kenedi, s jednako lepim i srdačnim licem kao i Daf, okopava vrt Džudi Hiki i pomaže Silijinoj majci da ostane na nogama. Gospode, u kakvim se različitim svetovima on kretao; Kev je zadrhtao od pomisli na opasnost. – Zar ti nećeš do paba? – upitao je njegov otac.

– Ne, umoran sam od čitave nedelje i dugog putovanja. Idem gore da legnem – rekao je.

Otac je odmahnuo glavom: – Zaista bih voleo da znam šta te dovodi kući. Ne radiš gotovo ništa kad dođeš, a potpuno si izgubio zanimanje za fudbal. Mogao si da budeš dobar fudbaler da si se potrudio.

– Ne, nikad nisam bio dobar. To kažeš samo zato što si želeo sina fudbalera. Nisam ja bio dobar.

– Onda mi reci, šta te dovodi ovamo? Od čega bežiš...? – Nije još ni završio rečenicu, a šoljica je već bila u komadima na podu, a Kevovo lice belo kao kreč.

– Bežim, kako to misliš?

– Mislim, je li to zbog nasilja tamo gore, ili prljavštine, ili onih crnaca koji se potučaju u grupama? Zar nemaš dobru platu i uvek mi

velikodušno daš nekoliko funti i ovde... ali mladić tvojih godina morao bi da traži zabavu i čini nestašluke, zar ne misliš?

– Ne znam, tata. Mislim da nikad ni u čemu nisam bio baš dobar, ni u fudbalu, ni u nestašlucima, ni u čemu. – Zvučao je veoma mrzovoljno.

– Zar nemaš dobar posao u jednoj od najlepših zgrada u državi i ne zarađuješ za vlastiti život, što je više nego što mogu reći za onu dvojicu – oh, divan su mi oni teret na leđima. Jedan je kao Martin de Pores, koji obilazi grad i daje pola svoga plašta svakome na koga naiđe, a drugi je kicoš koji je češljanjem iščupao gotovo svu svoju jarkocrvenu kosu i umalo razbio sva ogledala od silnog piljenja u njih. Ti si najbolji od njih, Kev, nemoj sebe da potcenjuješ.

Kev Kenedi je bez reči otišao u krevet i ležao osluškujući kako zvuci Retduna, koji nisu bili veoma glasni, prolaze pokraj njegovog prozora, malog prozora iznad prodavnice, koji gleda na glavnu ulicu.

Ispostavilo se da Redova devojka dolazi već sutradan, tako da su svi morali da obave prolećno čišćenje dnevnog boravka. Umesto velikih šolja, izvučene su fine šoljice, stavljen je čist stolnjak, a hleb izrezan na poslužavniku i potom prebačen na tanjir kako ne bi bilo mrvica. Uzeli su šunku i paradajz iz radnje, i preliv za salatu, a Red je tvrdo skuvao tri jajeta.

– Ovo je prava gozba, odmah će se udati za tebe – rekao je Bart kad je primetio da Red sumnjičavo posmatra kolače u odeljku sa smrznutom hranom.

– Prestani da se smeješ i pogledaj oko sebe pa mi reci kako bi izgledalo nekome ko dolazi prvi put. – Red se ovoga puta zaista zaljubio. Ime joj je bilo Majela i bila je kćerka jedinica, naviknuta na mnogo veću raskoš nego što su joj mogla pružiti trojica braće Kenedi i njihov otac, čak i da su se ozbiljno potrudili. No niko od njih osim Reda nije se mnogo ni trudio: otac je želeo da bude u radnji, Bart je želeo da ode do Džudi Hiki, a Kev je hteo da se prošetata uz reku, gde je bilo lepo i mirno i kilometrima udaljeno od svega što se ovoga trenutka događalo mikrotalasnim pećima u nekom skladištu u Dablinu.

Majela je trebalo da dođe u pet sati: otac će je dovesti, ali neće da svraća, za to je još prerano. Braća su se dogovorila. Bart i Kev su

pristali da stave prikladne kravate, obuku sakoe i uglancaju cipele. Red je pristao da ode do Džudi Hiki i odradi dva sata, jer joj je to ovog vikenda i te kako trebalo i jer će ga to smiriti. Neće biti psovki, neće se jesti prstima, ni čačkati zubi, ali zauzvrat ih Red neće sramotiti budalastim oponašanjem bolesnog teleta, niti će od njih tražiti da zabavljaju Majelu pričama o svojim egzotičnim životima. Kad zazvoni zvono koje najavljuje ulazak kupca u radnju, ići će po starosti. Tata prvi, zatim Bart, pa Kev, pa tata, i tako dalje. Red ih ne sme ostaviti da sami razgovaraju s Majelom.

Majela je bila divna, krupna devojka koja nije trpela nikakve gluposti, i kad su je povelili za sto, već je bila kao deo porodice. Rekla je kako mora da su sjajni momci kad su stavili puter na tanjir, a mleko poslužili u bokalu, umesto u boci. Kad god bi išla u posetu rođacima, oni su svi u isto vreme gurali svoje prljave noževe u puter, i baš im je trebala ženska ruka da ih malo upristoji. Red je počeo da izgleda kao bolesno tele dok je ona govorila o uljuđujućem uticaju žene u kući, i morali su da ga udaraju nogama ispod stola kako bi skinuo taj izraz lica. Majela je rekla da će ona oprati sudove i da oni mogu da ga obrišu, a videvši krajičkom oka da brisanje sudova možda i nije jedino za šta se krpe koriste, doviknula je Redu da joj donese pakovanje čistih iz radnje.

– Baš je pravi raj ovde! – rekla je uputivši im svima širok osmeh. – Ko bi mogao poželeti išta bolje od radnje odmah uz dnevni boravak?

Sudove su začas obrisali; velika je prostorija izgledala nekako bolje nego godinama unazad. Majela je rekla da bi možda ona i Red mogli malo da se prošetaju Retdunom i maknu se svima s puta. Do pola sedam je sva rumena čvrsto držala Reda podruku i vodila ga u vlastiti počasni krug zajednicom kojoj je odlučila da se pridruži.

– Oh, tu nema bežanja, ovo će se završiti ženidbom. Siroti Red. – Bart se dobrodušno nasmejao sudbini koja bi i te kako mogla da zadesi njegovog brata.

– Hoćeš li prestati s tim glupostima: siroti Red, malo sutra! Zar ne bi devojka morala biti poluluda ili hrabra kao lavica da se uda za bilo koga od vas trojice. – Otac je zvučao zaista pesimistično.

– Ti bi rekao da je luda? – Sa zanimanjem je upitao Kev. – Meni se učinila kao veoma fina devojka.

– Naravno da je fina, previše dobra za njega. Pitanje je hoće li to

shvatiti na vreme? – Bart i Kev su se pogledali. Njihov otac kao da je bio razapet između oduševljenja što će imati divnu nasmejanu Majelu u kući i časne namere da tu devojkicu upozori da je njegov sin loša prilika.

– A da je možda pustiš da to sama zaključi? – predložio je Bart, i njihov otac je izgledao kao da mu je laknulo.

Bart je veoma razuman, iznenada je shvatio Kev. Nije samo dobročinitelj i veliki naivko. Ali on je sad bio s druge strane pruge, ne u Podzemlju kao Kev. S njim ne bi mogao razgovarati o svom problemu.

– Da li si za jednu ranu kriglu kod Rajana pre nego što se skupi društvo? – upitao ga je Bart. Kevu je bilo drago.

– To bi bilo najpametnije – mudro je odgovorio. Njihov otac se vratio u radnju i sad je nameštao program na vesti.

Hodali su ulicom. Bilo je mirno – većina ljudi je večerala; vesti u pola sedam, koje je njihov otac slušao u stražnjoj prostoriji radnje, začule su se s nekoliko prozora. Prošli su pokraj pomfritarnice Bilija Bernsa. Bilija te večeri nije bilo, samo Majki i ona bistra mala Treasa što tu radi. Nije bilo traga onoj novoj devojkicu, Ajlin – ionako je uvek izgledala previše dobro da bi provela život vadeći komade bakalara ili pileća krilca iz friteze u Retdunu. Stigli su do mosta. Bart se naslonio na njega i zagledao se u reku. Kad su bili deca, puštali su štapove niz reku i uvek se strašno prepirali čiji je štap pobedio u trci, pa je Bart smislio da privezuju raznobojne tračice za svaki. Sad se činilo da je to bilo veoma davno.

– Šta te izjeda? – upitao je Bart.

– Ne znam na šta misliš.

– Nisam najpametniji čovek na svetu, ali nisam ni slep. Reci mi, Kev. Zar ne možeš? Ne može biti gore ako mi kažeš. Možda bi čak moglo biti i bolje. Jer ja ti neću reći da si idiot, niti ću svaljivati krivicu na tebe, ali nešto opako ne valja u Dablinu, zar ne?

– Da – odgovorio je Kev.

– Pre nego što se Red toliko zaljubio da je prestao da misli o ma čemu drugom, on i ja smo nameravali da dođemo tamo na izlet i pokušamo to da rešimo, šta god bilo.

Kev sa zahvalnošću proguta pljuvačku na pomisao da njegova dva brata navale na ozbiljnu bandu kao što su Daf, Pelikan, Krač Kejsi, i

njihova ekipa.

– Šta ste vas dvojica mislili da bi mogao biti problem? – nervozno je upitao, nastojeći da sazna ima li Bart uopšte pojma koliko je loše, ili je još živeo u svetu nalik dečjem igralištu.

– Ranije sam mislio da si uvalio neku devojkicu u nevolju, ali sad već predugo traje da bi bilo to. Mislio sam da je možda reč o dugu – znaš, poker ili konji – ali čini se da tebe ni to ne zanima.

Bartovo veliko, nedužno lice izgledalo je zbunjeno. Kev je uzdahnuo. Činilo se da bi Bart toliko mogao da podnese. A šta je sa sledećim korakom? Može li Bart da sasluša priču koja je započela na njegov dvadeset prvi rođendan pre godinu i po dana, ili će otrčati u policiju. Kev to nije znao. Bart je oblikovao štap i vezivao užu oko njega.

– Evo ti – rekao je Kevu. – Ovaj neka bude tvoj; pobediću te kad god hoćeš. – Bacili su štapiće preko ograde i potrčali na drugu stranu da ih vide kako dolaze. Kevov štapić je bio prvi.

– Vidi ti to. – Bart se pravio da je iznenađen. – Bio sam ovde gore i vežbao, i mislio da sam pronašao oblik štapa koji najbolje prati struju.

Kev je počeo da mu priča; u stvari, kad je jednom počeo, sve je provalilo iz njega: mešavina imena i robe, Krač Kejsi i mikrotalasne peći, Daf i staklene čaše, Pelikani i aksminsterski tepisi. Kev nije imao glavnu ulogu, kako je to sam ispričao, njegov jedini genijalan plan bio je da dolazi Ljubičastim autobusom kući svakog vikenda kako se ne bi upleo u još veći kriminal u gradu. Sad je bio u tome, i nije bilo izlaza. Bart to sigurno zna, svi su gledali filmove, znaju priču. Ako Kev kaže Dafu da mu je, hvala lepo, dosta, ne može da odgovara za posledice, ali zna da bi bile strašne. Nije mislio da bi ga prebili; nikad nisu koristili nasilje, gotovo molećivo je rekao Bartu. Ali kazniće ga. Poslaće mu policiju na kuću, ili na posao, ili će poslati poruku gospodinu Dejliju i optužiti Keva da im je onda dojavio za sanitarije. Bila je to prava noćna mora: i bio je u njoj zauvek.

Jedva se usuđivao da pogleda Barta tokom nekih delova svoje ispovesti, a jednom ili dvaput je nakratko pogledao i učinilo mu se da se Bart smeška. Možda nije shvatao razmere svega toga. Jednom je bio gotovo siguran da je uhvatio osmeh, a Bart je žurno stavio ruku

preko lica.

– Dakle, sad vidiš da sam se uvalio do balčaka – završio je.

– Ne bih rekao da je tako – polako je rekao Bart.

– Ali, Barte, tamo *nije* kao ovde; ne znaš, oni su drukčiji od nas. Nisu oni ljudi poput nas.

– Ali mora da su pomislili da si ti čovek poput njih, jer te inače ne bi uvukli – rekao je Bart.

– Ali, *rekao* sam ti šta se dogodilo. Nisam kradljivac po prirodi, prilično sam srećan da radim za platu. Ne baš veoma, ali prilično. Kao kriminalac nisam nimalo dobar.

– Ne, nisam mislio da si kradljivac poput njih, nego si jednako tajanstven kao i oni. To im se na tebi svidelo – ne brbljaš o tome koga znaš, šta radiš: zato misle da nećeš brbljati ni o njima.

– Pa i ne brbljam – to jest, nisam dosad.

– Tako ćeš se, dakle, i izvući. Reci im da si sad s drugom ekipom. Neka ništa ne zamere, rukujte se, časti ih sve pićem, i to je to.

– Barte, nemaš ti pojma...

– Vidiš, ostavio si utisak na njih da si hladnokrvan muškarac, osim ono jednom ili dvaput, kad si imao napad drhtanja. Nikad ne pokušavaš da ih odgovoriš od posla, niti da razgovaraš o tome šta će s robom. Verovatno misle da si ćutljivi profesionalac i da si od nekoga dobio bolju ponudu.

– Ne bi oni imali tako visoko mišljenje o meni.

– Mora da imaju veoma visoko mišljenje o tebi kad te uključuju u sve svoje poslove. Ne, napusti ih isto kao što si im se pridružio: bez nepotrebnog čavrljanja, bez objašnjenja osim onoga koje im duguješ. A to je da imaš novu ekipu.

Bart govori o ekipama, Bart kaže da tim gangsterima duguje objašnjenje – bilo je to kao smak sveta.

– Mislim da neću moći to da izvedem.

– Mogao si da im se pridružiš, a to je bilo teže.

– I trebalo bi da im vratim novac?

– Da im vratiš *šta*?

– Mislim na moj deo, ako ne ostajem s njima?

– Tvoj deo. Još ga imaš?

– Naravno da ga imam, nisam potrošio ni pare, u slučaju da... znaš... policije i toga, i suda, i da moram da vratim.

- Gde ti je taj novac?
- Gore u sobi.
- U Dablinu?
- Ne, ovde kod kuće. Ispod kreveta.
- Šališ se.
- Šta bih drugo učinio s njim, Barte? Nosim ga sa sobom kući i vraćam nazad svakog vikenda u paketu s odećom.
- Koliko je to uopšte para? Taj tvoj deo?
- Bojim se da je oko četiri hiljade i dvesta funti – rekao je Kev oborenih očiju.

Nakon nekog vremena je podigao glavu i video da mu se Bart ponosno smeši.

– Nije li to direktna božanska intervencija? – upitao je Bart. Kev to nikad ne bi tako shvatio; bez obzira na to koliko je njegov odnos s bogom bio zamršen i ma koliko neličan taj odnos postao, nije mogao ni zamisliti da bi Svevišnji bio oduševljen tim iznosom ukradenog novca ispod kreveta u Retdunu.

– To rešava sve naše probleme – rekao je Bart. – Kad je onaj naš Romeo počeo da se udvara Majeli, jedino što nas je zabrinjavala bilo je hoćemo li imati dovoljno novca da dogradimo kuću sa zadnje strane. Bojali smo se da bi postalo malo pretesno za sve nas, i pronašli smo upravo ono što želimo, svojevrsnu već gotovu nadogradnju za koju se samo iskopaju temelji, i onda se ona jednostavno nasadi. Shvataš li šta ti pričam?

Kev je nervozno klimnuo glavom.

– Ali Red i ja smo se bojali da si ti u nekom finansijskom problemu i da ne bismo smeli preduboko da zagazimo u kredit. A evo tebe, milionera... Sad možemo da uradimo šta smo planirali, a ako bi ti hteo malo da doprineseš...

– Da, pa naravno da hoću, ali zar ne misliš da bih, budući da izlazim iz bande, trebalo da ponudim da im vratim novac?

– Kakav si ti uopšte kriminalac? – zagrmeo je Bart. – Odmah će shvatiti da si naivčina ako počneš tako da se ponašaš. To bi trebalo da smatraš svojom platom, svojim delom, sad kad navodno ideš u veću ekipu: ne smeš im davati novac da bi se rešio griže savesti.

– Ne.

– A nema načina da ga daš ljudima koji su proizveli onaj tepih, ili

umivaonike, ili mikrotalasne...

– U mikrotalasnim nisam učestvovao – to je bilo ovog vikenda.

– Vidiš? – Bart je imao osećaj da to nešto dokazuje. – Šta ćeš onda da učiniš s njim? Zar dogradnja porodične kuće nije dovoljno dobra za to?

Kev je bio zapanjen. Nije bilo krivice, nije bilo pridike, nije bilo optužbi. Samo običan praktičan savet, kao da on poznaje ljude kakvi su Pelikan i Daf. Jer kad razmisliš o tome, upravo tako i treba postupiti. I nakon toga više nikad ne mora da ih vidi.

– Daću ti sav novac još noćas, Barte – oduševljeno je rekao. – Šta ćemo reći, gde smo ga nabavili? Ako neko pita.

– Nešto novca ćeš zadržati, staviti na knjižicu, ali nikome nećemo ništa reći, baš kao što ti i radiš čitav život. U ponedeljak ćemo se javiti onim ljudima za nadogradnju. Šta je prirodnije nego da seoski idioti kao što smo mi imaju novac u papirnoj kesi ispod kreveta. Biće oduševljeni – nema poreza, nema ničega.

Kev je bio zapanjen. Sveti Bart privređuje na crno.

– A zahvaljujući tvom veoma velikodušnom prilogu, moći ćemo da uzmemo veću nadogradnju, pa će biti dovoljno prostora ako Majela izrodi čitavo leglo malih Kenedija.

Kamen je otpao s mosta i svalio se u reku, a Kev Kenedi se nije ni trznuo, niti je razrogačio oči od straha.

Rupert

Kupio je paketić mentol bombona, jer mu je Džudi Hiki prošle nedelje rekla da smrdi na beli luk i da, ma koliko volela sve dobre biljne mirise, ne želi tri sata da sedi u malom minibusu stešnjena uz sunder koji ispušta miris belog luka. Smešna je ta Džudi: da ju je upoznao u Dablinu, nikad ne bi pomislio da je iz njegovog rodnog mesta. Nije izgledala kao neko iz Retduna. Jednom joj je to i rekao, a ona mu je odgovorila da ni on ne izgleda tako – mršav, bledunjav umetnik protestant: što može biti čudnije od toga?

No nije bila u pravu. U svim gradovima na zapadu države bilo je protestanata; pripadali su tamo isto kao i planine, i telefonske govornice, i lepe male crkvice u koje gotovo niko nije dolazio jer su ih zasenile novije katoličke crkve koje su pucale po šavovima. Nema vajde od toga da objašnjava to Džudi, da joj pokuša reći kako je ona mnogo čudnija: tamna i nalik Ciganki, živi u kolibici na kraju prilaza kuće Dun, uzgaja lekovito bilje i preko nedelje radi u prodavnici zdrave hrane u Dablinu. U neko drugo vreme bi bez ikakve rasprave bila spaljena kao veštica, rekao joj je jednom. Džudi je turobno odvratila da bi se, s obzirom na situaciju u državi, to još uvek moglo dogoditi, i da se s time ne treba šaliti.

Smrdeo je na beli luk jer je pojeo veoma dobar ručak. Petkom je uvek dobro ručao; zato što se neće vratiti do nedelje kasno uveče, kad nije dobro vreme za obrok. Stoga je ručak petkom bio jedina prilika koju su imali za nešto nalik opuštenom vikend obroku pre nego što se on vrati u Retdun. Naravno, *imali su* i ostatak nedelje, ali nije to bilo baš isto, budući da treba raditi, a uostalom nešto je pri samoj pomisli na vikend davalo više vremena – više iščekivanja. Mrzeo je što vikende ne provodi u Dablinu. Mrzeo je što ide kući Ljubičastim autobusom.

Rupert se u čitavom svom životu nijednom nije posvađao s ocem. I sećao se samo tri situacije u kojima se njegovo mišljenje razmimoilazilo s mišljenjem njegove majke. Te tri situacije odnosile su se na vreme kad je bio u školi, i kada je majka tri puta pisala direktoru kako bi dobila potvrdu da su kreveti provetreni. Nije poznavao nikog drugog na svetu ko je imao takav odnos sa svojim roditeljima. Svi drugi su se svađali, opraštali i voleli ili mrzeli, besneli i divljali jedni na druge ili bili preterano zaštitnički nastrojeni. Niko nije

imao tu uljudnu, pristojnu distanciranost koja se u potpunosti zasnivala na osećaju zahvalnosti i dužnosti. Niko drugi ko oseti takvu razdraženost ne bi mogao da je izrazi.

Nije im bio zaista potreban, to je bilo ono što je mislio, i želeo im je svako dobro, ali ni oni njemu nisu bili potrebni. Zašto bi onda čuvali taj privid? Zbog toga im je svima samo teže. Ne samo Rupertu – mada je njemu, ipak, možda bilo malo teže, mislio je – jer se njihov život bližio kraju. Njegov još nije zaista ni počeo, a kako stvari stoje, ne može ni početi.

Do svađe nije došlo ni kad je Rupert odlučio da prekine studije prava. Bio je na praksi u nekoj firmi u Dublinu, počela su mu predavanja u *Inkorporejtid lo sosajeti* i istovremeno spremao diplomski na Trinitiju. Nije to bio nadljudski napor – mnogi su to lako radili – ali Rupert nije bio svim srcem u tome. Ni u čemu od toga. Neobično, ali najviše od svega mu se sviđala kancelarija. Bio je sasvim srećan da obavlja činovnički posao, onaj za koji je Di Berk, koja je sad tamo radila, govorila da mrzi. Rupert je na Trinitiju stekao tek nekoliko prijatelja, što ga je iznenadilo; mislio je da će biti kao u školi, gde je bilo dobro. No bilo je mnogo drugačije, i osećao je da tamo nikako ne pripada.

Onog vikenda kad je pao na ispitu kući je došao snužden. Nije pokušao da pronađe izgovor, samo se izvinio, kao da se izvinjava ljubaznom neznancu, a njegov je otac prihvatio to izvinjenje kao da ga je izgovorio ljubazni neznanac. Sedeli su svaki sa svoje strane stola, a majka je okretala glavu sleva nadesno, prema onome od njih dvojice koji je u tom trenutku govorio.

Rupert je rekao da je to samo traćenje očevog novca i njegova sramota u poslu. Otac je to odmah odbacio; zaboga, ne, ljudi često padnu na prvoj godini, nema razloga za zabrinutost, neki od najvećih advokata tvrde da nikad nisu bili uzorni studenti. Nema potrebe za žaljenjem, sve su to dečje bolesti mladosti, deo sticanja slobode. Sledeće godine će biti ozbiljniji, zagrejaće stolicu i zaroniti glavu u knjigu, zar ne?

Rupert je govorio do kasno u noć objašnjavajući da on nije za taj posao. Da to nije ono što on želi. Nije verovao da bi ga zavoleo ni kad bi došao u očevu kancelariju; nije voleo ni kancelariju kojoj je bio

dodeljen u Dublinu. Sviđao mu se samo mehanički deo posla. Nije ga zanimala teorija prava niti način na koji se zakoni primenjuju. Veoma mu je žao što je tako ispalo, ali zar nije bolje da to saznaju odmah sad, umesto da otkriju kasnije. Razumno su se složili da jeste. Pitali su ga šta on želi. Nije znao; bio je tako siguran da će mu se svideti Triniti, i da će voleti studije prava, pa nikad ranije nije o tome razmišljao. Voleo je da razmišlja o tome kako ljudi žive, o njihovim kućama i sličnim stvarima. Ali zar neće biti veoma teško pokušati da se upiše na studije arhitekture, pitao se njegov otac. Nije mislio na studije, s očajanjem je odgovorio Rupert. Našao bi posao, to bi voleo da učini. Njegovi roditelji to nisu shvatali: mislili su da moraš imati diplomu da bi našao posao, posao kakav Rupert želi. Kad je našao zaposlenje kao mlađi saradnik u agenciji za nekretnine, rekli su da im je drago ako je to ono što želi. Nisu zvučali ljutito, samo daleko kao i uvek.

Njegov je otac bio suzdržan kad je saopštio Rupertu da je došlo vreme da uzme nekoga u kancelariji, i da će on, ako je Rupert apsolutno siguran da ne namerava da preuzme posao, ponuditi to mesto sinu Dejvida Makmahona. Rupert ga je uverio da je to sasvim u redu, i jedva da ga je kosnulo kad je shvatio da će mladom Makmahonu morati da se ponudi partnerstvo, i da će ime firme morati da se prepravi u *Grin i Makmahon*. Jednom ili dvaput su ga pitali je li razmišljao o povratku u Retdun i osnivanju vlastite agencije za nekretnine. Mora da se prodaje mnogo zemljišta i garaža, a ljudi vole da posluju s domaćima. – Ne bi bilo loše krenuti pre nego što Bili Berns osnuje takvu firmu, započeo je sve drugo u gradu – rekla je njegova majka, ali on ih je odlučno i uljudno uverio da se to neće dogoditi. Nedvosmisleno im je stavio do znanja da njegovi planovi podrazumevaju ostanak u Dublinu. To se dogodilo onoga dana kad je njegova majka rekla kako se pita da li bi trebalo postaviti novi krov na kuću. Ponekad je imala osećaj da će ovaj koji imaju potrajati za njihovog života, a nije li to upravo onoliko koliko bi i trebalo da traje...? Rupert joj je odgovorio ravnodušno, kao da mu time nije postavila jedno dublje pitanje i uputila poslednju očajničku molbu. Govorio je o krovovima i vrednosti koju oni dodaju kućama i izložio sve prednosti i mane, ne ulazeći u njihove planove nimalo dublje nego što bi to učinio da mu je isto pitanje postavio turista u prolazu.

Majka ga je jednom ili dvaput pomalo bojažljivo upitala je li u Dublinu upoznao neku zgodnu devojku. Više ga to nije pitala. Mora da joj je odgovorio prilično odlučno, jer imao je samo dvadeset pet godina, što su godine u kojima, pretpostavlja se, još uvek susrećeš devojke. Ukoliko ljudi ne znaju da nikad nisi susretao devojke, da si sreo samo Džimija.

Rupertu se steglo grlo na samu pomisao na Džimija. U petak su se našli na ručku; sad im je to postao svojevrstan obred. Džimi petkom posle podne nije imao nastavu: shvatili su da dečaci ne uče baš najbolje i dali im vežbanje, likovno ili muzičko. Tako je Džimi mogao da uskoči u svoj mali automobil i sastane se s njim. Rupert je sa zebnjom ali i sa zadovoljstvom primetio da Dublin petkom posle podne ionako postaje previše bezbrižan, i to ne samo u školama. U kancelariji su imali veoma malo posla i činilo se da ljudi – čak i ako su u pitanju samo oni koji stanuju u predgrađu – odlaze kući sve ranije i ranije. Ako je suditi prema buci iz obližnjeg paba, ti trudbenici konkretno neće učiniti mnogo da promene svet kad se vrate za svoje radne stolove – ako se uopšte vrate. Rupertu se to svejedno dopadalo. Mogao je da ode na dugu pauzu za ručak, a da ga niko ništa ne pita. Pronašli su restoran koji im se obojici sviđao (što nije bilo jednostavno jer su se često svađali oko hrane), i provodili dva veoma srećna sata.

Džimi je bio uporan u tome da Rupert svakog vikenda mora da ide kući; Džimi mu je i pronašao Ljubičasti autobus. Džimi je rekao da je prava šteta što ne mogu da imaju vikende, ali da to neće trajati zauvek. A budući da je starac oduvek tako malo zahtevao od njega, nije li jedino pošteno da odlazi k njemu tokom tih poslednjih meseci njegovog života? I mora da je njegova majka očajna kad ga čeka čitavu nedelju da dođe: naravno da mora da ide. Džimi mu nije dopustio ni da se napravi bolean, ni jedan jedini vikend. Bio je veoma odlučan povodom toga.

Džimi je bio odlučan povodom svega, bio je to deo njegovog šarma. Nikad se ni oko čega nije pitao, premišljao ili dvoumio. A ako bi se ponekad pokazalo da uopšte nije bio u pravu, bio je jednako odlučan i povodom toga.

– Načisto sam pogrešio u pogledu onog muškarca koji je izumeo

mačje oči za noćnu vožnju. Govorio sam o nekom potpuno drugom. Nisam mogao više da pogrešim. – A onda bi nastavio s novim gledištem. Ipak, nikad nije promenio stav u pogledu Rupertovog odlaska kući za vikend; to je bilo nepromenljivo.

Džimi nije imao dom kome bi petkom mogao da se vrati. Džimijev je dom bio u Dablinu. Bio je najmlađe od šestoro dece, i njegove dve sestre i trojica braće završili su tačno tamo gde je njihov otac i želeo, to jest u poslu prodaje novina. Neki su imali mesta na dobrim ćoškovima, drugi su imali krov iznad glave i prodavali sladoled i rođendanske čestitke. No, Džimijev je otac imao običaj turobno da primeti: „Uvek postoji neka tobož umetnička kukavica u gnezdu, koja neće da sluša glas razuma.“ Džimi je bio miljenik dok je bio dečak: svi su ga hrabрили da uči, potom da studira i zatim predaje u veoma otmenoj školi. Šalili su se da je homoseksualac, ali niko to nije nikad direktno rekao, svejedno jesu li u to verovali ili ne. Svako previše obrazovan, a njega su takvim smatrali, prolazio bi istu gnjavažu: ismevanje da je ženskast, zbijanje šala zbog odevanja, traganje za tom izdajničkom mindušom i gej kliše s televizije: „Oh, Džimi, baš si grooozan!“

Ali svake srede uveče je odlazio k njima. Svi bi svratili u malu, pretrpanu kuću; razgovarali bi o konkurentima i časopisima koje će cenzura zgrabiti čim neko ovlašćen zaviri u njih. Razgovarali su o tome kako se prodaju dnevne novine i kako nema smisla uzeti taj i taj časopis jer neće preživeti do sledećeg izdanja. Govorili su jedni drugima kako imaju duge, tanke štapove kojima dele packe klincima koji pokušavaju da ukradu strip. Džimi bi se razgovoru pridružio postavljajući pitanja. Uvek bi doneo kolač, jedan od onih velikih kremastih iz delikatesne radnje u koju su često odlazili. Njegova bi cela porodica dobila srčani napad da zna koliko taj kolač košta. Džimijeva majka bi obično rekla da je kolač dobar, mada malo gnjecav u sredini. Džimi bi kašikom izvukao deo u kojem se skupio kontro ili kalvados, i pojeo ga. Njegova braća i sestre govorili bi da je kolač veoma ukusan i da ih podseća na dečji keks.

Bilo bi tako lako imati porodicu kakva je Džimijeva. Tako su malo tražili od njega, bili su tako dovoljni sami sebi. Da Džimi zauvek nestane iz njihovih života, s ljubavlju bi govorili o njemu, ali da Rupert samo jedan vikend odustane od odlaska kući Ljubičastim

autobusom, za porodicu Grin bi to značilo svetsku krizu. Ponekad je mislio da je to veoma nepošteno, ali Džimi nije hteo ni da čuje.

– Ti si neka teška, osetljiva biljka, Rupo – rekao bi. – Čak i da imaš moju porodicu, osećao bi se ugroženim i preplašenim – takav si.

Rupert bi se nasmejao. – Ne zovi me Rupo, zvuči kao neka egzotična ptica u zoološkom vrtu.

– Ti i jesi takav: poput neke turobne, egzotične ptice koja bi da snese jaje a kojoj je gotovo svaka klima nepogodna za to!

Džimija je upoznao jednog divnog srećnog dana u kancelariji. U izlogu je bila fotografija kuće koju su nazvali „šarmantnom neizmenjenom kućicom“. Nalazila se malo previše izvan grada, osim toga, u ne baš mondenskom smeru, i čak ni oni najoptimističniji sastavljači opisa nisu je mogla opisati kao trendovsku.

Džimi je ušao, vitak lik u vetrovki, s naočarima tamnih stakala. Imao je svetlu kosu koja mu je padala preko čela i izgledao je ranjivo. Rupert nije znao zašto je odmah krenuo prema njemu, iako mu je gospođa Kenedi bila bliže. U toj fazi nije osetio nikakvu privlačnost – samo je hteo da bude siguran da će on dobiti dobru ponudu. Proučavao je fotografiju kućice sa živahnim osmehom na licu.

Rupert mu je naveo sve prednosti i sve nedostatke: nedostaci su bili krov, udaljenost i grozne gromade stena u onome što se neodređeno nazivalo vrtom. Nabrojao mu je i prednosti, to jest da je kućica prilično jeftina, da je lepa i izolovana, i da imate li novca, sad ili kasnije, uz nju ima još jedna građevina, nešto poput pomoćne zgrade, koja se lako može pretvoriti u deo za stanovanje. Džimi ga je slušao sa sve većim zanimanjem i zamolio da je što pre vidi. Rupert ga je odvezao do kućice, i njih dvojica su bez ijedne izgovorene reči znali da planiraju svoju budućnost, dok su stajali na divljem, obraslom kamenitom terenu oko kućice i penjali se po zidovima pomoćne zgrade kako bi se uverili da je krov tamo savršen.

– Nije vam baš zgodno zbog posla – naglasio je Rupert kad mu je Džimi rekao gde predaje.

– Ne želim da živim na mestu koje mi je zgodno zbog posla, želim da živim kilometrima daleko od posla. Želim da imam sopstveni život daleko od očiju škole.

Ruperta pogodi iracionalan osećaj da je isključen.

– Hoćete li je deliti s nekim, šta mislite? To jest, ako je uzmete –

upitao je.

– Mogao bih – opušteno je odgovorio Džimi. – Još nemam nikakvih planova.

* * *

Kupio je kuću. Četiri godine je štedeo kod nekog građevinskog društva, i smatrali su ga pouzdanim. Agencija za promet nekretninama bila je zadovoljna Rupertom: ta kućica im je prilično dugo stajala u ponudi. Kad su svi pregovori završeni, Rupert se osetio veoma usamljenim. Taj će sitni, nasmešeni Džimi sad otići da živi svoj život na tom zabačenom mestu. Izgradiće onaj zid o kome su razgovarali kao o zaklonu, urediti drugi deo kuće, ofarbati je u belo, vrata možda obojiti jarkocrveno, posaditi geranijume i pronaći pogodnog sustanara. Tako će otplaćivati hipoteku. I Rupert više neće čuti ništa o tome. Niti o njemu.

Nazvao ga je u petak.

– Ruperte, hoćeš li da mi pomogneš? Izgubio sam sav polet za tu kuću. Više je uopšte ne *vidim*; kakva je; šta bi to u njoj moglo biti tako bajno. Da li bi došao ovamo i podsetio me na to?

– Da – polako je odgovorio Rupert. – Da, baš bih voleo to.

Čitav taj petak presedeo je u svojevršnom transu; kad bi mu se ljudi obratili, tek bi ih nejasno čuo. Sad mu je sve bilo jasno: zbunjenost, osećaj krivice, nada da će se sve srediti i rešiti, i da će jednoga dana naići žena zbog koje će zaboraviti na svoje kratkotrajne stvari – koje su ga činile više užasnutim nego zadovoljnim. Ali sve vreme je znao da neće biti takve žene, i da on zapravo ne želi ženu. No, da li je ispravno protumačio signale? Šta ako je Džimi samo šarmantan tip koji na umu nema ništa drugo osim dobrog vedrog razgovora s ljubaznim tipom iz agencije za promet nekretninama? Šta ako Džimi kaže da ima verenicu ili da želi da se sastaje s nekom udatom ženom u potaji? Odvezao se do kućice, primetivši da će mu trebati pola sata od jednih do drugih vrata, bude li ikad trebalo ponovo onamo da ode. Džimi je stajao na vratima. Čekao je.

Znao je da će sve biti u redu.

I bilo je i više nego u redu već tri godine. Dve kućice su sredili s takvom ljubavlju da su *sada* zaista zasluživale sjajan opis u katalogu. Ali nikad neće biti na prodaju. Bile su dovoljno odvojene da se mogu smatrati dvema odvojenim stambenim jedinicama, bude li potrebe za

tim. Nije bilo potrebe. Kad je Džimi pozvao svoju porodicu da dođu i vide gde živi, svi su mu se zahvalili i rekli da svakako moraju da svrate, ali nisu došli. Rupert od svojih ostarelih roditelja nije zahtevao da dođu u Dublin, i samo im je pokazao fotografije svog dela kuće. I vrta. Pretvorili su ga u ogroman alpski vrt, naučivši o alpskim biljkama i kamenjaru više od bilo koga kilometrima naokolo. Imali su veliku kuhinju sa sudoperom i radnom površinom s obe strane, tako da su mogli zajedno da kuvaju ako žele. Svaki peni koji su imali uložili su u svoju kućicu. Ubrzo su stekli i prijatelje, ljude koji su dolazili na večere i divili se ili nudili savete, no većinom se divili. Bilo je savršeno, i bili su presrećni.

Zato je i mrzeo da odlazi vikendom. Subotom su kod kuće imali najviše mira, često su išli u nabavku i kovali – ne samo za Martina i Džofa i druge svoje prijatelje homoseksualce, nego i za fini mladi bračni par koji je živeo u blizini i čuvao njihov vrt onda kad su odlazili u Maroko. Bili su to ljudi s kojima ste mogli da se opustite. Pred njima i pred jednom ili dve osobe u agenciji nisu morali da se prenamažu. Pretvaranje je bilo neophodno samo u Džimijevoj školi i u Rupertovom rodnom gradu.

Džimi je rekao da je potpuno apsurdno da u osamdesetima ne možeš da kažeš da si homoseksualac. A on bi to odmah priznao, kad bi to bilo iole moguće. Ali ne, roditelji dečaka koje podučava verovatno bi pomislili da ima nekakve namere s njima: mislili bi da ih sumnjivo odmerava.

– A ja ne želim nijednog od tih užasnih, mastilom zamazanih, prljavih dečaka neznalica – jadao bi se Džimi. – Želim tebe, Ruperte, prelepog mračnog Ruperta kojeg volim.

I Rupert bi zasjao od zadovoljstva i ponosa jer Džimi može da bude tako prirodan i otvoren, i kaže mu sve to. I on je pokušao da kaže nešto spontano, ali takve su mu stvari teško prelazile preko usana. Bio je malo zakopčan, kao što mu je jednom rekla Džudi Hiki. Često se pitao zna li Džudi da je on homoseksualac. Verovatno. No nikad nije bilo pravo vreme da joj to kaže, ili da je pozove da vidi alpsko bilje i kamenjar, koji bi joj se sigurno dopao.

Naravno da je Džudi Hiki mogao to da kaže: najzad, i ona je na izvestan način skandal sama po sebi, zar ne? Pre mnogo godina dogodilo se nešto zaista mračno. Biće joj drago da zna da u Retdunu

ima još jedna velika tajna osim njene. Ali nije mogao Džudi da kaže da je jedan od pravih razloga što toliko mrzi da dolazi svakog petka na ove isprazne vikende njegov veliki strah da će Džimi naći nekog drugog. Ili da ga je možda već pronašao.

Za vreme ručka upravo ovog petka pitao je Džimija šta će da radi čitavu subotu, i nije dobio zadovoljavajući odgovor. Martin i Džof su pozvali neko društvo na piće – uveče će ići kod njih. Oceneće vežbanke, pokušaće da popravi muzički uređaj koji nikad nije radio kako treba. Sve je to bilo veoma neodređeno. Pretpostavimo, samo pretpostavimo da je Džimiju počeo da se sviđa neko drugi? Srce mu je bilo ledeno iznutra, kao nedovoljno odmrznut komadić u sredini hleba izvađenog iz zamrzivača. Nikome nije mogao da poveri taj strah. Nikome na svetu.

Sa Džudi je bilo lako razgovarati. Pričala mu je o svojim jastučićima s travama; on je njoj ispričao o zbrci oko nekog političara s ljubavnim gnezdrom. Oboje su se nasmejali na to, i iz nekog razloga koji on nije sasvim shvatio, ona je počela da priča o vlastitoj prošlosti. Zapanjila ga je njena priča, o mladoj ženi i majci koja se pre mnogo godina bavila preprodajom droge. I o mužu koji je sklopio dogovor s predstavnicima zakona kao da je na Divljem zapadu. Zamislite nju koja ne može da vidi svoju decu, ali još više zamislite tu istu nju kako nabavlja LSD za ekipe lovaca, alasa i strelaca! I hašiš! Džimi će odlepiti kad to čuje. On bi mogao da je sluša danima, ali je ona iznenada zaključila da mu dosađuje i započela razgovor s onom napola ludom Nensi Moris. Rekla je i da njegova majka svaki dan misli na njega. To nije moglo biti istina. Majka je mislila o ocu, i o kući, i o povrtnjaku i kokošima, ali uglavnom o ocu i svojim strahovima da mladi gospodin Makmahon ne ukazuje dovoljno poštovanja svom starijem partneru i osnivaču firme. Majka je retko pokazivala zanimanje za Rupertov život u Dablinu, što je, naravno, bilo veliko olakšanje, ali je ujedno značilo i da je malo verovatno da bi majka svakodnevno mislila o njemu. Džudi previše fantazira. Verovatno se nada, bez obzira na to šta priča, da njena izgubljena deca razmišljaju o njoj svakoga dana. To je bilo to.

Njihova kuća je bila mala i bela sa cvetnom biljkom penjačicom iznad trema. Džimi je mislio da bi porodica advokata protestanta trebalo da živi u velelepnom zdanju otežalom od puzavica, koje bi

među seljacima izazivalo strahopoštovanje. Rupert je rekao da samo dve kuće imaju prave puzavice. Jedna je bila kuća doktora Berka, koja je bila divno održavana, a druga stari vikarijat, koji je bio toliko zapušten da je izgledao kao ogroman kamen prekriven bršljanom. Svake subote su imali službu u prelepoj crkvi u Retdunu, ali nisu imali ni vikara, ni paroha; on je dolazio iz velikog grada udaljenog trideset kilometara, i jednu jutarnju misu bi održao u Retdunu, a drugu, nešto kasniju još dvadeset pet kilometara niz put. Džimi je bio očaran, ali Rupert nikad nije pozvao Džimija da dođe i upozna njegove. Džimi je njega u svoju kuću pozvao mnogo puta. Rupert je jednom otišao i osećao se neugodno, iako se niko drugi nije osećao tako, i iako su ga svi saletali samo pitanjima o cenama imanja.

Majka bi čekala tik iza vrata. I to ga je uvek nerviralo, pa bi se ljutio na sebe što je tako živčan. Zašto ne bi čekala, da on ne bi zvonio ili pokucao i time omeo očev san? No, on bi uvek pomislio da ona stoji i čeka da njegova senka padne kroz staklena vrata. Poželeo bi joj dobro veče tonom mnogo vedrijim nego što je zaista osećao, i skupljao snagu. Meka koža prelepe jakne dotakla mu je vrat otpozadi. Bio je to rođendanski poklon od Džimija. Nekoliko dana pre rođendana, ali Džimi je rekao da će ga to razvedriti za vikend. Di Berk je imala pravo, ovakve jakne zaista staju čitavo bogatstvo. Ponovo ta briga koja ga izjeda: kako je Džimi mogao da potroši toliko novca, čak i ako je kupio drugorazrednu robu? Mani se tih sumnji, Ruperte, odlučno je rekao samom sebi. Džimi je dobar i iskren. Zašto na sve izlupati gorčinu svojim glupim sumnjama. Džimi je večeras kod kuće, ocenjuje zadatke i gleda televiziju; Džimi nije u nekom baru u gradu u potrazi za muškarcima. Zašto sve uništiti?

– Veoma mu je dobro, veoma je lucidan – oduševljeno je šapnula njegova majka.

– Molim?

– Tvoj otac. Veoma je lucidan. Budan je; nekoliko puta je pitao kad stiže Ljubičasti autobus. Svaki put kad čuje da neko menja brzinu na uglu, pita: „Je li to autobus?“

Rupert je odložio torbu na pod u hodniku. – To je sjajno, majko. To je zaista sjajno – rekao je potišteno i polako krenuo uskim stepeništem kako bi video starca s glavom poput lobanje i kožom poput plastične opne. Muškarca s kojim nikad u životu nije mogao da

razgovara.

Ta subota je bila sunčana, ali je soba njegovog oca bila zamračena i od prigušenog svetla su ga zbolele oči. Majka je u prizemlju stavljala voće u tegle. Džimi je rekao da katolici nikad ne stavljaju voće u tegle i ne čuvaju jaja – bilo je to nešto s čime se njihova vera kosila. Džimi mu je o rimokatoličanstvu ispričao više laži nego što je verovao da bi iko mogao da izmisli. Njega su roditelji brižljivo odgajali da sve poštuje na odstojanju, i mada uvereni da to unazađuje ljude, bili su zadivljeni pobožnošću i masovnim odlaskom na misu. Njegovi roditelji su išli u Galvej da vide papu. Džimi je rekao da su njegovi roditelji tog vikenda kad je papa došao zaradili pravo malo bogatstvo, jer su svi u Dublinu želeli da kupe sve novine dvaput, da im ništa ne bi promaklo.

Kod kuće u kućici, Džimi sad verovatno pije sveže skuvanu kafu i čita *Ajriš tajms*. Zatim će možda da izađe u vrt i malo presađuje: septembar je mesec za selidbu zimzelenih biljaka, ako želite malo da promenite plan. Ali ne, Džimi će pričekati da se on vrati, kako bi to uradili zajedno. Možda će mozgati oko tog muzičkog uređaja. Samo da se ne odveze u grad jer mu je dosadno; samo da ne upozna nikoga na ručku uz piće i sendvič od dimljenog lososa.

– Baš si dobar što dolaziš svakog vikenda – iznenada je rekla njegova majka, kao da mu je u očima pročitala čežnju za njegovim pravim domom. – Tvoj otac zaista uživa u razgovoru s tobom. Jesi li primetio to? Vidiš li ti to?

Džimi ga je preklinjao da ne pređe čitavu Irsku a onda se posvađa. Kako bi Džimi mogao da shvati da *nikad* nije bilo svađa, i da ih nikad neće ni biti. Dobro, onda biti hladan, rekao bi Džimi. Ako već nameravaš da se pomučiš i odeš tamo, glupo je da sebi pokvariš vikend: ako već činiš taj gest, učini ga kako valja.

– Mislim da zaista voli da razgovara – odgovorio je Rupert. – Valjda ga to ne zamara previše?

– Ne, čitave nedelje planira šta će da ti kaže. Ponekad me zamoli da zapišem, ili samo podsetnik. Želim s Rupertom da razgovara o ovome, tako kaže, a ja to zapišem. Često zaboravi šta je nameravao da kaže na tu temu, ali u tom trenutku zna.

Rupert je neraspoloženo klimnuo glavom.

– Na primer, nameravao je da te pita za one stanove koje prodajete

u stambenim zgradama; veoma ga je zanimalo kako izračunavaju zakup. Rekao je da u njegovom posredničkom poslu nikad nije bilo takvih stvari. Ali zamolio me je da zapišem samo „stambene zgrade“, a onda prošle nedelje nije mogao da se seti šta je hteo da kaže o njima.

– Razumem – rekao je Rupert, nastojeći da zazvuči saosećajnije nego što se pribojavao da zvuči.

– Ipak, ove se nedelje čini mnogo lucidnijim i više pri sebi, zar ne? – preklinjala je.

– Da, mnogo lucidniji. Oh, zaista. Govorio je o ovoj kući, i šta bismo rekli kad bi je stavio na prodaju. Davao sam mu smešne opise, i malo se i nasmešio.

Rupertova majka je bila zadovoljna. – Dobro, ne smeje se baš često. To je lepo.

– Zašto se ti, majko, malo ne odmoriš, dok sam ja ovde? Zašto ne odeš u grad, to bi ti se dopalo. Ja ću pripaziti na oca i biti ovde ako mu nešto bude trebalo.

– Ne, ne, želim da se ti zabaviš – odgovorila je.

– Ali zaista, majko, mislim, ionako ništa ne radim. – Slegnuo je ramenima. – Baš bih mogao da pripazim na oca i dam ti nekoliko sati da ih imaš za tebe. – Pobude su mu bile velikodušne, ali znao je da je to izrekao potpuno pogrešno.

– Vikendom si kod kuće – povikala je. – Ne bih želela to da propustim tako što bih otišla u grad. To mogu svaki dan: gospođa Moris ili mlada Meri Berns, Bilijeva supruga, doći će da ga pripazi. Ne, želim da uživam u tvom boravku.

– Svakako. Naravno – odgovorio je, prestravljen vlastitom neosetljivošću. Džimi ne bi nikad, ni u ludilu, rekao tako nešto. Džimi bi, čim bi došao, uneo sa sobom u kuću život i smeh. Džimi. Oh, Džimi.

Ručali su, ručak kakav samo njegova majka može da priredi: beskrajna priprema i tostiranje hleba, rezanje korica i premazivanje sirom, seckanje paradajza. I opet bi to ispalo nikakvo – uspevalo je da bude i neprobavljivo i nedovoljno. Kad bi barem dopustila njemu da kuva. Ali nikada to nije ni zatražio. Možda bi nešto odao time kad bi rekao da on za četvrtinu tog vremena može svima da im pripremi lagan i ukusan ručak. Kao i sve ostalo, i to je bila samo njegova

greška.

Otac se čitavo poslepodne trudio. I Rupert se trudio zauzvrat.

Ponekad bi njegova majka sedela s njima i šila. Uvek je nešto šila za svoju sestru, koja je bila udata za vikara i kojoj je uvek trebalo stvarčica za parohijsku prodaju. Njegov otac se trudio da se usredsredi. Njegova nastojanja da ugodi uključivala su i mogućnost da ga vrate u njegove mlade dane, kad je bio advokat tek pristigao u grad, kad je sve bilo drugačije i bolje. Nekada je njegov otac bio srećan što može da naklapa o prohujalim vremenima. Ali ne i sad: sad kao da je bio odlučan da pokaže gostu svojim pogledom da ga *zanima* to nešto neobično čime taj njegov gost zarađuje za život. Čitavo poslepodne Rupertova je duša zapomagala: „Ma *u redu* je, oče. Zar ne možeš da prestaneš? Imam dobar život i želim sve najbolje tebi i majci, ali zašto moramo da nastavljamo s ovim besmislenim brbljanjem. Nemamo više šta da kažemo.“

Sunce je već gotovo zalazilo kad to više nije mogao da podnese; rekao je da je obećao Džudi Hiki da će uraditi nešto za nju, i da bi morao da odjuri do nje.

– Hrabra žena, ta Džudi Hiki – već dve decenije hoda ovim gradom uzdignute glave – rekao je njegov otac iznenađujuće snažnim glasom.

– Pa da, zašto ne bi? – Rupert je zazvučao odbrambeno. – Prestrogo je kažnjena.

– Prihvatila je svoju kaznu i nije pobegla i sakrila se. Spustila se s položaja gospodarice zdanja u kućicu uz kapiju.

– I izgubila decu – dodala je Rupertova majka. – To je bilo najgore.

– Da, dobro, neću dugo. – Kad je izašao na vazduh, osetio je da ponovo može da diše; otišao je s trga i krenuo prema čuvarskoj kućici velikog Dun hausa.

Džudi je bila sklupčana kao mačka. Nije joj bilo drago što ga vidi – zapravo, umalo ga je odmah otpravila. Bila je, zapravo, kao Džimi, ali bez onog uverljivog šarma: iz Džimijevih usta se to činilo razložnim; Džudi je činila da to izgleda kao dužnost.

No mislila je ozbiljno: ustala je i protegnula se i rekla da izlazi da prošetala šumom svoga muža. Šuma Džeka Hikija, tako ju je zvala. Rekla je da bi on trebalo da razgovara o bilo čemu, čemu god, samo da pokaže ocu kako se trudi.

Ali šta bi mogao da mu kaže? Nije mogao da mu kaže kako mu srce razdire otrovna ljubomora od pomisli na mogućnost da bi mu njegov ljubavnik mogao biti neveran. *Niko* to ne bi mogao da kaže svom ocu o ljubavniku bilo kojeg pola. Rupertu je bilo još gore; on nije mogao da govori o svom životu, o divnoj gorčici koju su Džimi i on posadili, i kako je prošlog jula gorčica prosto eksplodirala u čitavo jezero tamnoplavih cvetova, a oni su se uzajamno slikali uz njih. Bilo mu je teško da govori o vrtu i pri tom ne spomene Džimija, jer su Džimi i vrt bili isprepleteni, isto kao i kuća, i kvanje, praznici i čitanje, i smeh i sve ono što ljudi, pobogu, rade.

Uzrujan što ga se Džudi tako brzo rešila, vratio se kući. Prošao je kraj prodavnice Kenedijevih i video kako u njihovu kuću ulazi krupna zgodna devojka. Crvenokosi mladi Kenedi, Edi, posmatrao ju je s budalastim osmehom na licu: mora da se njih dvoje zabavljaju. Bila je veoma privlačna; kako bi život bio jednostavan da je on rođen da se zabavlja s krupnom, zgodnom devojkom koja bi u njegovu tihu kuću unela život i smeh.

Iznenada je pomislio na Džimija u kući. Džimi koji zastaje na vratima kako bi dodirnuo belu lozicu i s divljenjem je obuhvatio šakama. Džimi koji govori Rupertovoj majci da bi trebalo malo da sedne, podigne noge i dopusti njemu i svom velikom ružnom sinu da za promenu naprave ručak. Džimi koji Rupertovom ocu priča anegdote iz škole za dečake u kojoj predaje, o honorarima i dodatnoj zaradi, i o groznim školskim koncertima. Džimi koji opušteno šeta s njim ulicom do Rajanovog paba na piće pre večere dok je pečenje u rerni. Džimi bi razvedrio njihovu kuću bolje od svake jedre devojke s neke dobrostojeće farme izvan grada.

– Baš sam mislio – rekao je majci kad mu je ponovo otvorila vrata kao da je čitavo vreme iščekivala kraj njih – da li bih sledećeg vikenda mogao da dovedem prijatelja?

Posle toga je sve bilo lako. Majka je rekla da joj je drago što joj je rekao dovoljno na vreme da stigne da pospremi gostinsku sobu. To je nešto što već duže vreme namerava da ga pita, ali nekako nikad nije skupila hrabrost. A otac je rekao da će biti veoma zanimljivo upoznati nekoga ko predaje u toj školi, jer je svojevremeno poznao mnogo ljudi koji su se tamo školovali i koji su svi bili složni

u tome da nemaju ništa dobro da kažu za tu školu, ali je posledica školovanja u njoj bila ta da su veoma mnogo postigli u životu.

Zatim iznenadni šok. A šta ako Džimi ne bude hteo da dođe?

– Nadam se da će moći da dođe; nisam se setio da ga pitam – zamucnuo je.

– Zašto ga ne nazoveš? – predložila je majka. Njegova majka. Koja je međugradske telefonske razgovore obavljala onako kako bi čovek pokušao da uspostavi kontakt s drugom planetom. Oprezno i bez mnogo nade u uspeh.

– Gospode, kako te je lepo čuti – rekao je Džimi.

– Zovem te od kuće – rekao je Rupert.

– I nadam se da je tako. Ponekad sam pomišljao kako ideš na neka egzotična mesta bez mene, ali sam odlučio da ti verujem. – Džimijev smeh je bio topao. Rupert je progutao pljuvačku.

– Ovdje je divno ovog vikenda pa sam se pitao... pitao sam se...

– Da?

– Pitao sam se bi li voleo da dođeš ovamo sledećeg vikenda, i da ostaneš, znaš?

– Drage volje.

Usledila je tišina.

– Voleo bi? Voleo bi to, Džimi?

– Naravno, mislio sam da me nikad to nećeš pitati – odgovorio je Džimi.

Silija

Njena prijateljica Emer zvala ga je Plešućim autobusom. Po čitavom Dublinu, ljudi su petkom uveče hvatali autobuse i odlazili kući na divne seoske igranke. Bila je to prava revolucija, govorili su – seljaci odlučuju da idu kući jer je tamo zabava bolja nego u Dublinu. Uz to imaju sve prednosti slobodnog života u gradu tokom nedelje, a ne gube dodir s rodnim mestom.

Silija se nasmejala na pomisao da je njen autobus – Autobus zaljubljenih. Kad bi pile čaj u bolničkom boravku, pričala bi Emer o likovima koji su se svake nedelje pojavljivali u petnaest do sedam. Emer bi uzdahnula sa zavišću. Zvučalo je divno, lepa vožnja na Zapad, vikend bez pranja, čišćenja kuće i objašnjavanja trojici tinejdžera da nema dovoljno novca za sve, a mužu, koji već tri godine ne radi, da ima dovoljno novca za sve. Emer je imala sestru koja se udala u gradu trideset kilometara udaljenom od Retduna. Zar ne bi bilo divno ponekad otići tamo? Oh, gospode, kako bi ona to volela.

To se, dakle, i dogodilo. Silija je morala da radi svakog četvrtog vikenda. Stoga je svoje mesto u autobusu prepustila Emer. Svima je to odgovaralo, a Emer je rekla da je njena porodica u Dublinu bila toliko srećna kad se u nedelju uveče vratila, da se ni na šta nisu žalili, nego su joj skuvali kafu i rekli kako im je nedostajala. Naravno, Silija je nekada išla na igranke i bile su zaista sjajne: odlični muzički bendovi dolazili su na mesta na kojima bi se okupili ljudi iz kilometrima udaljenih mesta, i uvek je bilo prepuno. Ponekad bi plesala s Redom, bratom Keva Kenedija, iako joj je Bart, najstariji od njih trojice, bio mnogo draži. Bio je postojan i pouzdan. Čovek nikad nije znao šta tačno misli, ali uvek je bio tu. Zapravo, nikad ga nije ni trebalo moliti za pomoć; kao da je znao kad je potreban, samo bi se pojavio. Emer je rekla da joj se on čini kao zbilja vrlo prikladan muškarac, ali Silija nije mislila tako. Rekla je da je ne zanima udaja i da ne namerava da baci oko na još jednog zakletog neženju. Jedva je i prvog prebolela. Emer je uzdahnula u znak podrške, i zapitala se zašto kao udata žena pokušava drugu ženu da nagovori da pristupi tom klubu. To ni u kom slučaju nije bilo ono nešto za čime bi čovek silno žudeo, a po mnogo čemu nije baš bilo ni dobro.

No, Silija joj se samo nasmejala. Emer je imala trideset osam

godina i zvučala je oštro i cinično, ali duboko u sebi bi umrla za tim svojim zgodnim, cmizdravim mužem i visokim štrkljastim sinovima koji su samo rasli i stalno trebali novu odeću svaki put kad ih čovek pogleda. Nijedna od Emerinih primedbi nije mogla odvratiti Siliju od ljubavi; ona je želela ljubav. Ne hitno, ne odmah, ne po svaku cenu, ali jednom. Uprkos onome što je od nje videla u vlastitoj porodici.

Jedva da se sećala ijednog dana kod kuće bez svađe. Mnoge su bile i javne, jer ako se čitav Retdun slivao u pab od jedanaest sati pre podne, svakako su ti ljudi morali biti svesni vike i rasprava gospodina i gospođe Rajan, koji su iz zadnje prostorije izlazili zajapureni od besa, poslužili gosta i odmah ponovo nestali kako bi nastavili sa svađom. Silija je često čula da deca postaju nervozna i povučena kad se njihovi roditelji svađaju kod kuće. No Rajanovima se to nije dogodilo. Oni su odrasli i otišli, i to je sve. Čim su mogli da pobegnu, pobjegli su. Njena najstarija sestra pridružila se australijskim opaticama koje su došle u Irsku u potrazi za sledbenicama. Veoma mladim sledbenicama, budući da je Silijina sestra imala samo šesnaest godina. Ali je i ponuda daljeg školovanja bila privlačna. S vremena na vreme slala je kući nerazumljiva pisma o mestima i događajima koje nikad ne bi objasnila. Zatim su otišli i dečaci. Hari u Detroit, a Den u Kauli u Englesku. Pisali su retko, kruta pisma s nekakvom gramzivošću koju kao mladi momci nisu pokazivali – kako bar u Irskoj mora da je sad zlatni rudnik. Hari je u Detroitu pročitao da je Irska procvetala otkad je u zajedničkom evropskom tržištu, a Denu su u Kauliju rekli da je imati dozvolu za držanje paba u zapadnoj Irskoj isto kao da imaš dozvolu za štampanje novca. Ta su pisma povredila Siliju: bila su mnogo više od pukog nagoveštaja, bila su direktna tvrdnja da Silija i njena majka vrlo lepo žive od porodičnog posla, hvala lepo. Kad je shvatila kako stvari zaista stoje, imala je osećaj da bi trebalo da se nasmeje, ali pre nego što se nasmije, trebalo bi da zaplače.

Pre pet godina, kad je njen otac umro, ljudi su rekli da je sreća barem to što je Kejt Rajan posao uglavnom uvek vodila sama, tako da nema sumnje da će moći da nastavi. Njihov pab nije bio od onih u kojima je žena uvek u pozadini. Ne, sirota Kejt ga je vodila sama, dok se njen muž opijao na šanku s vlastitim društvancem.

I sirota Kejt je nastavila prilično dugo. Leti bi unajmila nekog mladića da pere čaše, a tu je uvek bio i Bart Kenedi, koji bi joj uskočio ukoliko bi bilo previše posla. Ne, poslovala je sasvim dobro. Gostiju nije nedostajalo, a bogu hvala, piće nije nešto što izlazi iz mode – ljudi uvek vole da piju. Uz izuzetak prve sedmice velikog posta, gostiju je uvek bilo, a vikendom je bilo prepuno. Nije bilo konkurencije, a u ovako malom mestu niko više ni ne bi mogao da dobije dozvolu za točenje alkohola. Retdun je bio neobičan po tome što je imao samo jedan pab; u drugim mestima ih je bilo i po tri. Jednom se pričalo da Bili Berns razmišlja o tome da zatraži dozvolu; hteo je da kupi lokal tridesetak kilometara od Retduna i zatraži da mu se ta dozvola prebaci u Retdun, ali od toga nije bilo ništa.

Silija je tog dana iz nekog razloga razmišljala o Biliju Bernsu. Probudila se s onom budalastom melodijom u glavi „Where have you been all the day, Billy Boy, Billy Boy?“, i pomislila da odgovara Majkijevom bratu od glave do pete. Majki je bio nedužna budaletina, a u Biliju je bilo nečeg isuviše prepredenog. I to nije imalo nikakve veze s tim hoće li on otvoriti još jedan pab ili neće. Zapravo, da ga otvori, to bi rešilo mnoge njihove probleme. Da pab njene majke propadne zbog zakonite konkurencije, bio bi to častan izlaz. Ako majka propije lokal, to je u svakom slučaju manje časno.

Ali Silijinoj majci se nije moglo reći ništa ni približno tome. Drugi ljudi su ovih dana preterivali, drugi ljudi su od sebe pravili budale i ulazili u dugove: u Retdunu je bilo muškaraca s krupnim porama na nosu i kapilarima po obrazima popucalim od alkohola; u Retdunu je bilo žena koje su odlazile u kupovinu u veliki grad udaljen trideset kilometara, ali Kejt Rajan vam je mogla reći da su one tamo kupovale malo toga, osim desetak polulitarskih flaša skrivenih ispod kuhinjskih krpa ili bilo čega drugog što bi kupile kao pokriće. Polulitarke je bilo lakše sakriti i bilo je lakše rešiti ih se. Kejt Rajan bi mogla da vam priča o onima koje su dolazile uveče samo na jedno piće, gospođo Rajan, a viđala ih je kako potežu iz torbica. Nisu htele da ih iko vidi da naručuju više od jednog pića. Ali Silijina majka vam ne bi pričala o ženi koja alkohol ne mora čak ni da skriva, jer ga ima na vlastitim policama, i okružena je njime kao sredstvom kojim zarađuje za život dvanaest sati dnevno.

Bio je veliki šok za nju kad je majku prvi put videla pijanu. Mama je bila ona koja to nije radila, a tata onaj koji to jeste radio. Bili su kao levo i desno, crno i belo. Čuti te nerazumljive reči, morati se nositi s neartikulisanom svađom – Silija je bila potpuno zbunjena i nimalo ona pribrana bolničarka Rajanova, koja se u svom hodniku može nositi s bilo čime. Sledećeg dana se njena majka mnogo izvinjavala, zastrašujuće izvinjavala. Bilo je to zbog trovanja hranom: pojela je malo one pileće paštete iz tegle; pisaće proizvođačima i poslati im deklaraciju. Ne samo da je od nje povraćala nekoliko puta tokom noći, nego je ona nekako uticala i na njen um. Nije se jasno sećala, nije mogla da sastavi sliku. Kad je Silija prilično ljubazno rekla da je možda i istina da je pileća pašteta bila pokvarena, ali da se prethodne večeri verovatno nije sećala zbog pića, majka je podivljala od besa, onako kako je znala dok je tata još bio živ. Nije to zbog pića. Da li bi Silija bila tako ljubazna da joj kaže na koje piće misli? Je li Silija videla svoju majku da je prošle noći popila ijedno piće? Silija je slegnula ramenima. Pomislila je da se to možda dogodilo samo tada. Neka bude.

Tri nedelje nakon toga došla je kući na vikend, a njena majka je mešala džin i votku, zaboravljala da naplati i puštala da se pivo preliva iz krigla dok bi posluživala nekog drugog. Tada je Silija zaključila da će biti najbolje da se prijavi za Ljubičasti autobus i počne da dolazi svakog vikenda, kad može. Sada je to trajalo već godinu dana, i majci je bivalo sve gore. No ono zaista loše bilo je što ona to nije želela da prizna, ni slučajno. Čak ni samoj sebi.

U bolnici je Silija videla na desetine – i više nego na desetine, verovatno na stotine – ljudi koji su nastojali da pomognu ljudima koji sami sebi nisu želeli da pomognu. Slušala je beskonačne razgovore o starcima koji nisu želeli da idu u domove i koji su triput zapalili vlastitu kuhinju, i staricama koje su iznova lomile kukove jer nisu želele nikoga da zamole da im pomogne da pređu ulicu. Bilo je tu i usukanih anoreksičarki koje nisu htele ništa da jedu, srčanih bolesnika pepeljastih u licu koji su uporno radili prekovremeno na stresnim poslovima i jeli ogromne obroke prepune holesterola. Bilo je i žena iznurenih četrnaestom trudnoćom, majki školske dece koja su se predozirala, bilo je žena i muškaraca čije su jetre postale

neupotrebljive uprkos stotinama uveravanja da ih alkohol polako truje do neumitne smrti. Ona je uvek zvučala saosećajno, uvek se činila tako punom razumevanja. Ali nešto joj je iznutra govorilo da se zapravo nisu dovoljno trudili. Da Silija ima kćerku koja je očajnički nesrećna u školi i koja je izgubila dvadeset pet kilograma, ne bi se muvala naokolo – nastojala bi da se uhvati u koštac s time. Da ima oca koji više ne može da živi sam, uzela bi ga k sebi. Tek sad je počela da shvata da to nije tako jednostavno. Svako ima svoje vlastite misli. A misli njene majke bile su poput hermetički zatvorene kutije pohranjene u trezor banke.

Emer je bila izuzetno dobro raspoložena: osvojila je stotinu funti na bolničkoj lutriji. Svake nedelje su svi oni morali da kupe srećku za građevinski fond. Koštala je pedeset penija, i jednostavno su morali da je kupe – nisu imali izbora. Tri stotine puta pedeset penija iznosilo je sto pedeset funti, i svake dve nedelje nagrada je bila pedeset funti, a svake tri stotinu funti. Tako su ljudi bivali i dalje zainteresovani, a bio je i osiguran mali nedeljni doprinos fondu. Čak i ako je trebalo da budete na godišnjem odmoru, svoj iznos ste morali dati nekom drugom. Broj dobitne srećke bio bi objavljen u petak posle podne, a nagrada se podizala u kadrovskoj službi. Emer nije nameravala da kaže ni reč kod kuće. Nikad neće saznati. Inače bi želeli farmerke, želeli bi letovanje, mislili bi da se može na letovanje za sto funti. Mesec dana bi svake večeri hteli da idu u *Mekdonalds*, tražili bi video. Njen bi muž rekao da to treba uložiti u građevinsko preduzeće, sačuvati u slučaju da on nikad više ne nađe posao. Ne, mnogo je bolje da to zadrži za sebe. Silija i ona će sledeće nedelje da izađu. Silija joj se srdačno nasmejala. – Naravno – rekla je. – Na kraju ljudi uvek učine ono što žele, zar nije to ono što uvek kažeš?

Znala je da je ono što Emer želi, uprkos svim svojim primedbama o nezavisnosti i čuvanju novca za sebe, nešto sasvim drugo. Ona bi želela da dođe kući ovog petka uveče pršteći od dobrih vesti. Želela bi da naruči piletinu i pomfrit, da planira beskonačna iznenađenja koja bi zaista uključivala farmerke i malo sačuvanog novca kako bi ugodila zabrinutom mužu, i obećanje da će razmisliti o učešću za video. To bi Emer želela, i na kraju će to i uraditi. Obe su to znale.

A da Silija ima muža i decu, nada se da bi i ona to želela da učini.

Inače, u čemu je smisao svega toga?

* * *

Bila je umorna. Dan je bio dug. U drugim se bolnicama radilo u smenama od dvanaest sati: od osam ujutru do osam uveče. Siliya je mislila da bi, da i ona mora tako da radi, bila spremna da udavi neke pacijente, većinu posetilaca i sve bolničko osoblje. Danas je već bilo sasvim dovoljno odraditi osam sati. Jedna mlada žena se strašno uznemirila jer je u vreme posete njen brat, sveštenik, rekao da će održati posebnu misu za nju u njihovoj kući. Mislio je da će joj to biti drago; ona je mislila da to znači da joj je došao kraj. Zatim je njen muž rekao svešteniku da zaista ima petlje kad dolazi u bolnicu da mu uznemirava ženu, i onda je nastala svađa takvih razmera da su svi na odeljenju prestali da razgovaraju s vlastitim posetiocima i počeli da slušaju njih. Pozvali su Siliju. Navukla je zastore oko kreveta, podelila lagane sedative, objasnila strogim hladnim glasom da je ženina dijagnoza veoma optimistična, da se ništa ne taji ni od nje niti od bilo koga drugog. Rekla je da bi sveštenik mogao da održi misu, i da nema ništa prirodnije nego da je služi u porodičnoj kući u znak zahvalnosti za njen dosadašnji oporavak i nade da će se ona oporavljati i nadalje?

Takođe je, uputivši naročito značajan pogled svešteniku, rekla da je zaista šteta što neki ljudi ne mogu stvari da objasne razložno, bez spominjanja usuda i obreda, i što nemaju razumevanja za sasvim ljudske primisli o zaista teško bolesnima kad se spomene misa. Zatim je uz prekoran pogled suprugu rekla kako je smisao vremena posete da pacijentima bude ugodnije i da budu srećni, a ne da se nađu usred razjarene porodične svađe u kojoj sevaju optužbe da ih čitavo odeljenje čuje. Svi osim sveštenika bili su mlađi od nje, a i on je verovatno imao manje od trideset godina. Dobro su podneli njenu pridiku i uz klimanje glavom su se izvinili i njoj i jedni drugima. Ponovo je razmaknula zastore i nešto radila po odeljenju dok se nije uverila da su svi ponovo smireni. Kad su sveštenik i suprug otišli, sela je uz bolesnu ženu, uzela je za ruku i rekla joj da ne bude budala: sveštenici žele da održe misu u svakoj kući kad god im se ćefne. Naposljetku, to je njihov život. Ako oni ne veruju da je to zaista važno, ko onda veruje? Samo ostatak sveta, objasnila je Siliya, smatra da se mise i bog prizivaju samo kad ništa drugo ne uspe. Za

sveštenike oni postoje sve vreme. Rekla je upravo ono što je bilo potrebno, i kad je odlazila s odeljenja, bolesnica se smejala.

Kad bi barem tako lako moglo biti kod kuće.

Prošlog vikenda se Bartu Kenediju omaklo da u pabu pomaže ne samo vikendom nego i nekoliko večeri nedeljno. Zabrinula se. Bart i ona nikad nisu razgovarali o razlogu iz kojeg on dolazi. On nikad nije rekao da je njena majka pijana, nego samo da joj treba malo pomoći. Nikad nije rekao da je njena majka uvredila nekog od gostiju, nego samo da je došlo do male prepirke, ali da je sad verovatno sve izglašeno. Zamolila ga je da uzme sebi platu, ali se on nasmejao i rekao da mu ne pada na pamet. Samo malo pomaže, a kako bi mogao da dolazi i odlazi kad poželi ako bude dobijao redovnu platu? Uverio ju je da povremeno natoči sebi pivo i časti ponekog prijatelja, ali da zaista ne bi mogao da uzima platu. Emer se pitala da li se on možda nada da se priženi u pab, ali Silija je rekla da su to gluposti – Bart nije taj tip. Da se razumemo, nema na njemu ničeg čudnog, ali jednostavno nije od onih koji će se ikada oženiti. Ne zaboravite, Silija o takvima sve zna: pet godina je odslužila na beznadežnom slučaju. Sad je mogla da ih namiriše na kilometar.

No, dosta je: neće više razmišljati o tom momku. Sve je to sad iza nje, i bar se u Retdunu ne zna ništa o njenim poniženjima. Išla je za njim u drugi grad o vikendima, prepuna nade, misleći da u tome ima mnogo više nego što je zaista bilo, da bude tu, da bude dostupna; nakon nekog vremena, pošto se činilo da je to jedino što on sa sigurnošću zna da želi, spavala je s njim. Tako je on to nazvao, ali nije tu bilo spavanja: samo krivice zbog straha da će biti otkriveni i ne baš mnogo uživanja ni za jedno od njih. Nije ga izgubila zato što ju je lako dobio; uopšte ga nije izgubila jer nikad i nije ni bio njen; on uopšte nije imao nameru da remeti jednoličan obrazac svoga života radi nekakve žene, kuće i dece. Ne, ne, ne, on će ostati s roditeljima do kraja njihovog života, a kasnije možda sa sestrom. Uvek će biti devojaka – sad devojaka, kasnije žena – koje će verovati da znaju tajnu i imaju ključ za njegovu nezavisnost. Ne, Silija je, da je želela, mogla da napiše knjigu o irskom neženji, ali nije imala vremena: ona je to morala da *reši* ovog vikenda, jer bi joj inače bilo bolje da napusti bolnicu i vrati se kući. Nije pošteno prema svima ostalima u Retdunu.

Bilo joj je drago što je Kev Kenedi stigao malo pre nje. To je značilo da će sesti pokraj Majkija. Večeras nije bila raspoložena za Majkijeve šale; bilo je večeri kad je mogla da podnese dve-tri, i potom da se prepusti vlastitim mislima, ali večeras joj je previše toga bilo na pameti, a Majki se tako lako vređao. Ne bi valjalo da mora da bira između toga hoće li njega da uvredi ili sama da poludi. Ležerno se smestila pokraj Toma, vozača. Nagnuo se preko nje i s treskom zatvorio vrata.

– Tek je dvadeset do sedam. Sve sam vas dobro dresirao – rekao je i svi su se nasmejali s njim kad se autobus uključio u saobraćaj i krenuo prema kući.

Tom je bio dobro društvo. Uvek je ljubazno odgovarao, kad je bio raspoložen za čavrljanje, davao je duge odgovore, a kad nije bio raspoložen, kratke. I kad je ćutao, čovek se s njim osećao ugodno. Nikad nije razgovarao s ljudima koji su sedeli pozadi jer mu je to odvrćalo pažnju, a voleo je da mu osoba koja sedi pored njega kaže je li sve čisto s leve strane kad iz bočnih ulica izlaze na glavne. Mnogo je simpatičniji od ostatka Ficdžeraldovih iz njihove prodavnice-radionice, ali glupo je očekivati da su u porodici svi jednaki. Pogledajte Bilija Bernsa: taj bi svog brata Majkija prodao i preprodao deset puta do doručka. Nensi Moris – s tom devojkom nešto nije bilo u redu, pomislila je Silija. Imala je veoma usredsređen pogled, pogled koji zapravo nije bio usredsređen ni na šta. Silija je takav pogled ponekad viđala u bolnici. Nensi je imala sličnosti s nasmejanom Dirdri, svojom sestrom koja živi u Americi, koliko i s marsovcima. A tu je i siroti Kev, Bartov mlađi brat, sedi iza nje u autobusu. Možda se i ona razlikuje od vlastite braće i sestara. Pri pomisli na vlastitu porodicu, čelo joj se namrštilo. Zašto niko od njih ne želi prstom da mrdne da pomogne? Kako se to dogodilo? Mogla bi da im napiše cirkularno pismo: „Dragi Mejra, i Hari, i Den, žao mi je što moram to da vam kažem, ali mama poseže za bocom gore nego što je tata ikada. Šta da radimo? Unapred se radujem brzom odgovoru iz Nju Sauta, u Velsu, Kaulija, u Okfordširu i Detroitu, u Mičigenu, vaša sestra Silija, Dablin.“ U tome je bila poenta: u Dablinu. Ako se oni pitaju, to je praktično u komšiluku, i ona nije bila udata, što je još važnije, zar ne? Da je nečija žena, niko od njih ne bi očekivao da će da napusti svoju porodicu i brine o majci, bez obzira

na to koliko je blizu. No, to što je bolničarka, anđeo milosrđa, što pomaže bolesnima i zarađuje za život... to se ne računa.

Još gore, oni ne bi shvatili, niko od njih. Mejra bi otpisala iz Vulovoga, ili gde je već na tečaju – uvek je išla na neka smešna mesta na te tečajeve – i rekla bi da je blaženstvo davati i blaženstvo pomagati. Ma super. Hari bi pisao iz Detroita i rekao da ona treba da učini ono što smatra najboljim, budući da je ona jedina na licu mesta. Dodao bi nešto o tome kako sigurno ima pristojne prihode i verovatno ubacio zaista osećajan deo o tome kako još ne želi svoj deo porodičnog posla. I Den bi pisao, možda bi čak i nazvao iz Engleske: nagovarao bi je kao lud da se vrati kući, rekao bi da posao bolničarke nije nikakav pravi posao, i da bi tako bilo najbolje. Možda bi se taktički nadao da bi sad, kao vlasnica paba po svemu osim po službenom natpisu, Silija mogla da dobije nekoliko bračnih ponuda. Imala je samo dvadeset šest godina, zašto su je otpisali u tri države? Bila je njihova najmlađa sestra; pamtila ih je kao velike i jake i veoma zabavne, ali u pismima i retkim pojavljivanjima bili su sebični i bili su potpuni stranci. I smatrali su je usedelicom.

– Izluđuje li te tvoja porodica? – upitala je Toma kad su pretekli ogroman kamion opasnog izgleda, koji kao da je nameravao da pobaca sve što je prevezio na sve u svojoj blizini.

– Oh, da, naravno da me izluđuju – odgovorio je Tom. – Mislim, to i jeste ono što ljude zapravo izluđuje, članovi njihovih porodica. Ne izluđuju te neznanci na ulici, ili bombe, ili privreda, nego uvek odnosi s njima.

– Ili valjda ljubav, ili njeno odsustvo? – Silija je govorila uopšteno, zanimale su je samo ideje. Jednako kao i Toma. Zato su njihovi razgovori bili ugodni, a njihove duge ćutnje nikad preteće.

– Da, ljubav, ali ljubav obično uključuje određenu ideju o porodici: zavoliš nekoga, želiš da ti postane žena; ona ne želi, ti poludiš. To je porodica. Mrziš svoju ženu, više je ne voliš, poželiš da odleti sledećim svemirskim brodom. To je porodica.

Silija se nasmejala. – Gospode, ti bi bio odličan u nekom od onih porodičnih savetovališta s psihijatrima i svim tim.

– Baš sam se čudio da me nikad nisu pozvali – rekao je Tom i sledećih osamdeset kilometara nisu progovorili ni reč.

Bilo joj je drago da nakratko izađe i protegne noge. Čula je da neki

autobusi zapnu u pabovima kao što je ovaj, i zadrže se čak i sat i po vremena pre nego što se ponovo vrate na drum. Ali Tom Fiddžerald je svojim Ljubičastim autobusom upravljao vrlo strogo, bilo je vremena samo za odlazak u ženski toalet i veoma kratko piće. Zapravo, nije bilo dovoljno vremena čak ni za kafu, jer im u pabovima uvek treba čitava večnost da je naprave, a u Rajanovom pabu u Retdunu uopšte nisu hteli da je kuvaju.

– Silija, šta ćeš da popiješ? – Di je uvek uspevala prva da stigne do šanka i još je bolje uspevala da bude uslužena. Silija je uzela bocu *ginisa* i nekoliko reči. Di se nije nimalo promenila, još otkad je bila učenica sva ponosna zbog nove školske uniforme i kad je dolazila u pab da je pokaže Rajanovima. Pokazivala ju je posvuda, i svugde bi dobila limunadu, ili čokoladicu, ili čak pola krune. Za doktorovu kćerku koja je odlazila u otmeni internat niko nije imao ništa osim dobrih želja. Doktor Berk je bio deo života i smrti svakoga u Retdunu, niko nije imao nijednu zavidnu misao spram njegove dece i onoga što su imali. Uostalom, ko je i zasluživao više od njih?

Gurnula je Majkiju kremu za rane od ležanja koju su koristili u bolnici. Nije željela da je Di vidi, kako se ne bi pomislilo da želi biti bolja od lekara, ali Di to ionako nikad ne bi pomislila. Bila je divna devojka veoma zaraznog smeha, i naravno, imala je Jobovo strpljenje kad je s Nensi Moris mogla tako živahno da razgovara o Nensinom dosadnom poslu i njenim beskonačnim pričama o ovom ili onom gospodinu specijalisti. Kako je Di to mogla da trpi, pri tom se čak čineći zainteresovanom, i da pamti njihova prokleta imena? Deset minuta je isteklo i ponovo su se vratili u prijatan mrak autobusa.

Videla je da Tom u minibusu ima kasete s muzikom; nikad ih ranije nije primetila.

– Je li to i radio i kasetofon? – upitala je sa zanimanjem kad su se ponovo našli na drumu.

– Da, i zar je onda čudno što moram ovo vozilo da branim svojim životom? Sve što imam je tu – nasmejao se.

– Ali ne puštaš nikakvu muziku dok se vozimo?

– Ne. Razmišljao sam o tome: svako ima svoj ukus, a ja ne bih hteo svima vama da namećem svoj izbor.

– Oh, dakle, morao bi biti tvoj izbor, zar ne? – Silija je zabacila

svoju gustu, smeđu kosu smejući mu se. – Gde je tu demokratija? Zašto ne bi svako mogao da odabere svoju muziku, možda čak da ponese svoju traku?

– Zato što mislim da bih, budem li morao da čujem još samo jedan takt kantri muzike više nego što sam u životu već silom prilika čuo, sjurio autobus s puta u najbližu močvaru i sve nas potopio – odgovorio je.

– U tom slučaju, nećemo muziku – ljubazno je rekla Silija, i oni nastaviše da se voze zadubljeni svako u svoje misli. Silija se pitala u koje bi doba mogla da uhvati majku najsposobniju za razgovor. Mora da postoje određeni trenuci dana kad sirota žena ne pati od mamurluka ili poricanja, ili kad nije ponovo u tome. Mora postojati vreme – možda kasno ujutro – kad bi mogla da zamoli Barta da vodi pab. Ionako subotom nema mnogo gostiju do ručka. Uvek može da stavi natpis „zatvoreno“; pobogu, i otac Rajli stavlja natpis „zatvoreno“ na vrata crkvenog doma kad mu je potrebno vreme za sebe, ili je to možda zbog nekog jadnika kojeg ne treba uznemiravati. To je to, neće više iskorišćavati sirotog Barta. On ionako tokom dana voli da radi sa Džudi Hiki, kad ona dođe kući na vikend. Mogla bi da stavi natpis „zatvoreno“ na sat ili dva, ali ako majci ne okuje lancima i ruke i noge, kako će je naterati da ostane i sasluša nimalo dobrodošlo mišljenje da više nije sposobna da vodi vlastiti pab i da mora da ide na lečenje od alkoholizma pre nego što bude prekasno? Sad je prekasno za lažna obećanja, uveravanja i igrice. Silija je bila prisutna kad je lekar prošlog meseca rekao jednom četrdesetdvo godišnjaku da ima rak u završnom stadijumu i manje od dva meseca života. Sad je ponovo imala takav osećaj. Taj osećaj užasa i slabe nade da će smak svet nastupiti pre nego što to bude morala da kaže. Naravno, u bolnici se to završilo veoma neobično; mislili su da bi šok mogao da bude veoma snažan, i zato je Silija i bila prisutna, kao pojačanje. Ali, muškarac je bio veoma miran i pitao je: „Je li to definitivno?“ Stajali su potpuno zapanjeni, Silija, veliki hirurk i anesteziolog. Zatim je muškarac rekao: „A nikad nisam bio u Americi. Zamislite, u čitavom svom životu nikad nisam video Ameriku. Nije li to apsurdno u ovo doba?“ Ponovio je to nekoliko puta pre nego što je umro; činilo se da ga to uzrujava više od smrti same i činjenice da iza sebe ostavlja ženu i troje male dece.

Šta ako njena majka kaže nešto isto tako neočekivano poput toga: da se i sama pitala šta to nije u redu s njom, i da bi želela odmah dobrovoljno da se prijavi na tretman u neku ustanovu u kojoj će je izlečiti. Prestani da razmišljaš kao Alisa u zemlji čuda, strogo je sebi rekla Silija. Odrasla si, nema koristi od žmurenja pred istinom, u nadi da će se nešto dogoditi.

– Za grm kraj kojeg ćemo sada proći zavezano je mnoštvo krpa. Mislim da je to nekakav bunar želja ili stablo želja – iznenada je rekao Tom. – Možda bi svi trebalo da izađemo i privežemo svoje košulje za njega – rekla je Silija. Prošli su pored grma, i zaista, za njega su bile pričvršćene raznobojne trake i nešto što je ličilo na sličice svetaca.

– Nikad ranije ga nisam videla, a toliko smo se puta provezli ovuda – rekla je Silija, osvrćući se preko ramena. Učinilo joj se da vidi kako Di Berk plače, lice joj se grčilo kao u deteta koje pokušava da suspregne jecaje. Ali Nensi Moris je naklapala kao i obično, tako da nije moglo biti ništa zaista ozbiljno.

– Nisam ga ranije video. Možda je to neki novi svetac; znaš, kao što su uklonili svetu Filomenu, možda su nekog novog stavili.

– Pitam se zašto je sveta Filomena uklonjena? – upitala je Silija.

– Ne znam, možda su provalili kakva je zaista – nacerio se Tom. – Znam da se moja sestra Fil veoma uzrujala, doživela je to kao svojevrsan napad.

– Oh, pa da, Fil, tako joj je ime. Uzgred, kako je Fil? Nisam je dugo videla.

– Dobro je – kratko je odgovorio Tom.

Silija se vratila na razgovor o stablu. – Jesu li pagani ili vernici, pitam se? – rekla je.

– Mešavina, mislim. – I dalje je odgovarao kratkim rečenicama.

Silija je razmišljala o stablu. Zar ne bi bilo sjajno otići do njega i pomoliti se nekom svecu koji pokazuje posebno zanimanje za pijane majke, ostaviti mu dar, ili šta se već ostavlja, a zatim otići kući i otkriti da je upalilo. Bart Kenedi će posluživati iza šanka, a njena će majka sedeti sa spakovanim koferom i optimističnim izrazom lica.

– Vidimo se tokom vikenda – rekao je Tom uz prijateljski osmeh.

Klimnula je glavom. Te večeri je bio pomalo neraspoložen, pomislila je. Inače joj nisu smetali njihovi razgovori i ćutnje; zapravo su joj se

svidali. No večeras je želela da razgovara. Zapravo, želela je Emer. Njoj je mogla sve da kaže i znala je da će ona o tome razmisliti, a neće to spominjati svakom prilikom i pitati se kako se zbog toga osećaš. Emer će te posavetovati, ali se neće ljutiti ako je ne poslušаш. – Na kraju svi urade ono što žele – rekla bi Emer. Nije bila toliko određena kad je u pitanju to kako uveriti nekog drugog da učini ono što je ispravno. Ili najbolje. Silija je s njom dugo razgovarala o tome. Da li vezati žicom usta debele dece koja kompulsivno jedu? Da li davati medicinske potvrde za pušače tako da samo oni koji imaju dobra, snažna pluća i ni traga emfizemu mogu da kupe cigarete – ali najpre moraju da pokažu tu potvrdu. To bi spasilo živote, zar ne?, možda bi predložila Silija. Emer bi slegnula ramenima. Samo privremeno: dete sa zašivenim ustima samo bi čekalo da mu tu napravu skinu; pušač bi nekako nabavio cigarete, ili bi pušio opuške. Ali zašto su onda droge zabranjene? Zašto se heroin jednostavno ne prodaje na kilograme u Kvinsvortu, pa da jednom zauvek završimo s tim? Oni koji žele da se ubiju, ubiće se, a neće biti trgovine drogom, ni rasturača, ni ljudi koji se zbog nje moraju okrenuti prostituciji ili krađi.

Emer je rekla da je s drogama drugačije: one su otrov, one ubijaju. Arsen ili strihnin ne bi prodavala, zar ne?

Šta je s alkoholom: i on ubija: videle su dovoljno trulih jetri da bi to znale; videle su polagano umiranje oko sebe. Emer je rekla da ako zaista tako misli, Silija ne bi smela da ima pab, i trebalo bi da toči samo bezalkoholna pića. Potom bi popile bocu *ginisa* svaka i razgovarale o nečem drugom. No Emer je bila velika uteha, i nije nikakvo čudo da su njen zgodni muž i njeno troje velike dece uvek jedva čekali da se vrati kući s posla. A nije bila neka superžena. U Emerinom životu postojala su loša razdoblja, kao i u životu svih drugih. Zato i jeste bilo tako dobro razgovarati s njom.

– Laku noć – klimnula je glavom i dodala: – Hvala što si nas dovezao ovamo. – Nije želela da bude otresita s Tomom samo zato što on nije kao Emer! Bilo bi to nepošteno.

– Najbolji na Zapadu, što bi rekao Majki – nasmejao se Tom.

– Samo nemoj da ga ohrabruješ – ionako već ima dovoljno parola.

– Prošla je kroz vrata i po glasnom pozdravu svoje majke iza šanka odmah znala da će to biti dugih i napornih sat i po. Odložila je torbu

u kuhinji, obesila jaknu, tiho izišla i stala kraj Barta Kenedija, koji ju je potapšao po ruci kad je bez ijedne reči počela da toči pivo u krigele.

Kad su pab naposljetku zatvorili, njena je majka dva sata urlala. Sela je za jedan od stolova i izvikivala psovke dok je Silija metodično praznila pepeljare i brisala stolove. Niko se njoj neće obraćati s visine u njenom vlastitom lokalu, vikala je, neće trpeti da Silija izađe iz autobusa i preuzme posao kao da je ona vlasnica paba. Silija *nije* vlasnica i lokal nikad neće biti njen. Nada se da Silija to zna. Napravila je testament kod onog zgodnog mladog Makmahona u kancelariji gospodina Grina, i rekla je da nakon njene smrti pab treba da se proda, a novac podeli ravnomerno na četiri dela i razdeliti između Mejre, Harija, Dena i Silije. Eto tako. Silija nije ništa odgovorila. Oprala je čaše najpre vrućom pa hladnom vodom, i okrenula ih da se cede na plastičnoj rešetki: tako je do njih vazduh dopirao iz svih pravaca i sušio ih bez mrlja.

Majka je na stolu kraj sebe imala bocu brandija. Silija nije ni pokušala da je makne. Samo je prošla pored majke i zaključala vrata. Lokal je sad bio spreman za sutrašnji dan. Lagano se lecnula od pomisli na razgovor koji će obaviti ujutro, kad se prvi put od pogreba njenog oca na vratima Rajanovog paba pojavi natpis „zatvoreno“.

– Zar nećeš imati ni toliko pristojnosti da mi poželiš laku noć, vaše visočanstvo? – viknula je njena majka.

– Laku noć, mama – odgovorila je Silija, umorno se uspinjući uskim stepeništem do male bele sobe s gvozdenim krevetom. Neko vreme je ležala budna. Dovoljno dugo da čuje kako njena majka tetura uza stepenice i udara u komodu na odmorištu. Znala je da je komoda tamo: stoji na istom mestu već trideset osam godina, od njene udaje.

Bilo je veoma sunčano, previše sunčano. Silija se naglo probudila. Zaveses su bile razmaknute, a njena majka je stajala u sobi sa šoljicom čaja.

– Mislila sam da bi volela malo čaja, nakon čitave nedelje posla, a sinoć si sigurno dugo ostala budna perući čaše. – Glas joj je bio dovoljno staložen, a ruka se nije tresla dodajući joj šoljicu na tanjiriću.

Silija je sela u krevetu i protrljala oči. – Bila si sa mnom dok sam

prala čaše – rekla je.

– Znam, znam, naravno – majka je bila smetena, nije se sećala. – Da, naravno, ali svejedno... hvala ti što si... sve organizovala.

Nije se osećao miris alkohola, ali Silija je shvatila da je majka zacelo uzela nešto kao lek, možda malo votke. Zato je sad mogla da funkcioniše. Malo se i sredila, očešljala kosu i obukla haljinu s belim okovratnikom. Uz izuzetak očiju, koje su izgledale strašno, gospođa Rajan uopšte nije izgledala loše.

Možda je ovo pravo vreme. Silija je prebacila noge preko ruba kreveta i otpila veliki gutljaj čaja.

– Hvala, mama. Slušaj, htela sam nešto da ti kažem. Pokušavala sam da pronađem pravi trenutak...

– Dole mi vri voda u čajniku; vratiću se čim budem imala vremena.

Nestala je. Nije bilo nikakvog čajnika. Silija je ustala i brzo se obukla. Odlučila je da neće obući farmerke, nego suknju, bluzu i veliki široki pojas. Tako je izgledala autoritativnije, nekako više kao bolničarka. U kuhinji nije bilo traga od majke. Gde je mogla da nestane? Čulo se struganje s bočnog ulaza, a tamo je bila gospođa Rajan, klečala je na sve četiri s kantom i energično ribala.

– Sinoć sam primetila da je veoma prljavo, ne smemo dopustiti da nam lokal načisto propadne. – Znojila se i dahtala. Silija ju je ostavila u poslu. Vratila se u kuhinju i skuvala još čaja. Majka će se pre ili kasnije morati da se vrati.

– Tako, sad je mnogo bolje – rekla je.

– Dobro – odgovorila je Silija.

– Videla sam onu Nensi Moris, prava mala madam. Pozdravi se kad joj odgovara, a kad joj ne odgovara, kao da ne postojiš. Pravila sam se da je ne čujem. Majka joj je već užasnuta jer svakog vikenda dolazi kući.

– Sigurna sam da jeste – rekla je Silija. Gospođa Rajan je zinula.

– Oh, nisam mislila na tebe. Hoću reći, zaista je sjajno imati tebe kod kuće vikendom, toliko si od pomoći.

– Drago mi je da jutros tako misliš. Sinoć je bila druga pesma – odgovorila je Silija.

– Oh, ne smeš da se obazireš na mene petkom uveče, tolika je gužva i ljudi me saleću sa svih strana. Verovatno sam zvučala malo nestrpljivo, ali zar ti nisam zahvalila što si oprala čaše, zar ti nisam

donela čaj u krevet? – Sad je preklinjala, gotovo kao dete.

Silija joj je nežno uzela kantu i četku iz ruke i zatvorila vrata za njom. Nežnim rečima ju je navela da sedne. Nije želela da izjuri iz prostorije.

– Naravno da si mi donela čaj u krevet i naravno da znam da si negde duboko u sebi zahvalna što se vraćam i pomažem ti, ali nije u tome stvar, mama, uopšte nije u tome stvar. Ti se i ne sećaš prošle noći, rekla bih otprilike od devet sati pa nadalje.

– O čemu ti to pričaš?

– Već si bila pijana kad sam došla – to je bilo pre deset. Svađala si se s nekim muškarcem i rekla da ti je dao pet, a ne deset funti. Mladoj Bidi Brejdi si rekla da ne želiš da ti danas čitava gomila njenih prijateljica zauzme lokal – srećom, Bart nas je izvukao iz toga. Prolila si bocu soka od limuna i nikome nisi dozvolila da to obriše, tako da je šank čitavo veče bio lepljiv. Nisi mogla da pronađeš konzervu s čipsom i rekla si grupi ljudi koji su došli u Retdun na golf da ti je sasvim svejedno hoćeš li je pronaći ili nećeš jer tebi taj čips ionako smrdi na dečje prdeže. Da, mama, to si rekla.

Majka ju je pogledala preko stola. Nije pokazivala ni najmanji znak želje da ustane i pobegne. Potpuno mirno je posmatrala Siliju.

– Ne znam zašto sve to govoriš – rekla je.

– Zato što se to dogodilo, mama. – Silija ju je preklinjala: – Veruj mi, sve se to dogodilo, i još mnogo mnogo više nekih drugih večeri.

– Zašto bi ti to izmislila?

– Nisam izmislila. Bilo je tačno tako; i večeras će ponovo biti tako, mama, jer ti ne možeš da izdržiš. Danas si već nešto popila, vidim. Govorim ti to za tvoje vlastito dobro.

– Ne budi smešna, Silija. – Spremala se da ustane. Silija je ispružila ruku i zadržala je. Čvrsto ju je uhvatila oko zgloba.

– Ostalima još nisam pisala: nisam želela da brinu, mislila sam da bi moglo da prođe. Mislila sam da je reč samo o vikendima, kad si pod velikim pritiskom. Mama, moraš to da priznaš i *učiniš* nešto povodom toga.

– Ostalima?

– Mejri, Hariju, Denu.

– Zar ćeš čitavom svetu da pišeš te bajke?

– Neću, ukoliko pre toga možeš sebi da pomogneš. Mama, previše

piješ, ne možeš da se kontrolišiš. Moraćeš...

– Neću ja morati ništa, hvala ti najlepše. Možda sam ponekad popila čašicu previše i, dobro, paziću na to. Jesi li sad zadovoljna? Je li ispitivanje završeno? Možemo li da nastavimo s poslom?

– Mama, molim te, slušaj. Svi će ti reći, da pozovem Barta da ti kaže kako je bilo? Gospođa Kejsi je pričala, Bili Berns je pričao, svi su oni pričali... ovo ovde tebi postaje previše.

– Oduvek si bila čistunica kad je u pitanju piće, Silija, još dok ti je otac bio živ. Nisi shvatala da u pabu čovek mora biti druželjubiv, piti s gostima i biti prijatan. Ti nisi stvorena za rad u pabu kao što smo mi bili, kao što ja jesam. Previše si ozbiljna, previše hladna prema ljudima. To je oduvek tvoja greška.

Nije imalo smisla staviti natpis „zatvoreno“ na vrata, majka nije želela da razgovara. Najviše što bi priznala bila je povremeno čašica previše. Porekla je sve ispade, nije se sećala nijednog razgovora.

Negde oko ručka počeli su da navraćaju gosti. Silija je gledala kako majka prihvata mali viski od doktora Berka, koji je došao da popije piće u čast veridbe svoga sina. Silija je poželela da se Diin otac nagne preko šanka prema njenoj majci i kaže: „Gospođo Rajan, oči su vam krvave i imate podočnjake; morate ostaviti alkohol zbog zdravlja.“ Poželela je da otac O'Rajli dođe iz svog crkvenog doma u kućnu posetu i kaže joj da zbog dobrobiti svoje duše mora da ide na lečenje i odrekne se žestokog pića. Ali lekari i sveštenici se u današnje vreme možda ne upliću dovoljno u tuđe živote.

Telefonska govornica se nalazila na drugom kraju paba, na mirnom i diskretnom mestu. Nikakvo čudo što je pola Retduna radije telefoniralo odavde nego uz načuljene uši poštanskih službenika.

Emer je baš dovršavala ručak. Sinoć su svi bili u bioskopu i proslavljali njen dobitak, a večeras će možda ponovo. Video je otpao: čak su i klinci shvatili da video ne dolazi u obzir.

– Šta da radim s njom? – upitala je Silija.

– Ne želi da prizna?

– Ne. Tačno sam joj navela – šta je rekla, šta je prolila i razbila, koga je uvredila. Ne veruje ni jednu jedinu reč.

– A ti ne možeš da pozoveš pojačanje.

– Ne baš. Bart bi bio previše pristojan, a svima ostalima bilo bi neugodno.

- Pretpostavljam da ćeš morati da pričekáš.
- Ni ona ni ja ne možemo više da čekamo. Ovo je strašno. *Mora* da postoji neki način. Kako ljudi uvide neke stvari? Zar nema načina da to malo ubrzam?
- Znaš, čula sam za jednog muškarca koji se prijavio na lečenje istog trenutka kad je video sebe na snimku ćerkinog venčanja. Nije imao pojma da je u tako lošem stanju dok...
- To je to. Hvala ti, Emer.
- *Molim?* Zar ćeš snimiti video svoje majke u Retdunu? Daj urazumi se...
- Pričaću ti u ponedeljak. – Silija je nestala.

Gospođa Ficdžerald ju je pozvala da uđe. Da, Tom je kod kuće. Baš piju kafu – hoće li Silija da im se pridruži? Osetila je da su pre njenog dolaska ugodno ćaskali, da ne bi smela da ih prekida. Rekla je da će se zadržati samo minut. Da, on ima mali kasetofon na koji može da se snima, i da ima praznu traku... ili traku preko koje može da se snima. O čemu je reč – nečemu što emituju na radiju? No, dobro, nije važno. Gledaj, lako se rukuje njime. Ne, nimalo mu ne smeta što će biti bez njega dok se ponovo ne vide u autobusu. Bio je zbunjen, ali ništa je više nije pitao. Odnela ga je u pab.

Ispod šanka je bilo toliko mnogo stvari da je mali kasetofon prošao neprimećeno.

Silija ga je upotrebila razborito: pola sata na jednoj i pola sata na drugoj strani.

Čak ga je uhvatila u ruku kako bi bio bliže njenoj majci u trenutku kad je počeo njen solo nastup i kad je gospođa Rajan vrištala neskladnu, raspomamljenu verziju pesme koju jedva da je znala. Pustila je da se traka okreće i dok je vređala Barta Kenedija i psovala.

U jednom trenutku je Tom Ficdžerald došao u pab, video svoj kasetofon i upitao: – Je li to pošteno?

- Samo ti imaj svoja načela, ja imam svoja – prasnula je, a zatim mnogo umornije dodala: – Znaš, ona ne zna, ona zapravo ne zna.
- Neće joj se svideti – rekao je.
- Neće.
- Kad ćeš joj...?

- Sutra ujutro, rekla bih.
- Doći ću oko ručka da pokupim delove – nasmešio se. Imao je veoma, veoma lep osmeh.

Majka je tokom prvih nekoliko minuta sedela nepomično. Ljutito se bunila na svađe i psovke. Zatim je zaključila da je reč o prevari, a kad je čula sebe kako pijano sažaljivo priča o tome kako je njen muž bio sjajan čovek, na oči su joj navrle suze stida.

Sklopila je ruke u krilu i sedela kao pogružena službenica koja čeka otkaz.

Iz malog kasetofona se čuo glas gospođe Rajan koja dovikuje društvu Bidi Brejdi da učuti i dopusti *njoj* da peva. Suze su se slivale iz zatvorenih očiju dok je slušala svoje pijano, raštimovano zavijanje. Silija je posegnula da zaustavi traku.

– Pusti – rekla je njena majka.

Usledila je duga tišina.

– Da – rekla je gospođa Rajan. – Shvatam.

– Ako želiš, mogle bismo reći da imaš upalu pluća, ili da si otišla u Kauli u posetu Denu. To bi nekako prikriilo stvari.

– Nema nikakvog smisla prikrivati. Mislim, to su samo nove laži, zar ne? Isto tako možemo i reći kako stvarno jeste. – Lice joj je bilo bezizražajno.

– Ako tako misliš, mama, već si na pola puta – već si napola ozdravila – rekla je Silija i nagnula se preko malog, tamnog kasetofona kako bi uhvatila majčinu ruku.

Tom

Sećao se dana kad je ofarbao Ljubičasti autobus. Pre toga je bio neke prljavobež boje, i osetio je uzbuđenje upirući u njega raspršivač boje i posmatrajući kako se na njegove oči menja. Majka se prenerazila. Izgledao je tako vulgarno i privlačio pažnju. Za nju je to bio valjda najgori zločin – privlačiti pažnju. Dobri su prolazili neprimećeni i neprimetni; loši su bili napadni i glasni i bojili su svoje kombije u tu budalastu lila boju. Tomov otac je samo slegnuo ramenima. Šta si mogla da očekuješ, upitao je svoju ženu tonom koji je govorio da je jedino što zaista ne očekuje – odgovor. Tomov otac gotovo uopšte više nije razgovarao s Tomom: govorio je o njemu, u njegovoj blizini.

– Valjda taj dečko veruje da novac raste na drvetu... taj momak veruje da bi u vrtu trebalo da imamo putnike litalice... taj mali misli da mu je posao ispod časti. – Ponekad bi Tom odgovorio; ponekad bi pustio da prođe. Ionako nije ništa značilo hoće li odgovoriti. Njegov otac je odlučio: taj dečko je ništarija, dugokosa levičarska lenčuga. Lila minibus se od njega i mogao očekivati.

To, međutim, nije bilo ono što je Tom očekivao. Odlučio se naglo, iz hira, jednoga dana kad mu se učinilo da taj kombi ni nakon pranja ne izgleda nimalo bolje. Ali sad kad je bio ljubičaste boje, *voleo* ga je: nekako je imao ličnost i životnost. Tada je odlučio da postane prevoznik. To, naravno, nije bilo baš sasvim zakonito, ali šta bi se dogodilo da, na primer, dožive saobraćajnu nesreću: osiguravajuće društvo bi teško dokazalo da on nije vozio svojih sedmoro prijatelja kući na vikend. U Dublinu niko nikad nije video da novac ide iz jedne ruke u drugu. Nije stajao na vratima i prodavao karte, kao što su to činili vozači većih autobusa. Uvek je vozio iste ljude, čovek-dva manje ili više mesečno. Nije obrtao lovu: zaradom bi platio benzin i cigarete, samo to. Ali to je značilo da može da puši koliko želi i da može svakog vikenda da dođe kući u Retdun, što je i želeo. Ljubičasti autobus mu je sve to omogućio.

Tom je dobro poznavao život svojih putnika u Retdunu, ali nije znao gotovo ništa o tome šta rade u Dublinu. Palo mu je na pamet da bi mogao da sazna gde stanuju i iskrca ih ispred kuće, a ne u centru

grada u nedelju u deset uveče, ali nešto mu je govorilo da bi oni radije čuvali apsolutnu anonimnost svog gradskog života; možda ne žele da ostali vide njihove rupe i njihove stambene zgrade ili njihove stanove. Više nego jednom Tom je primetio sitnog svetlokosog muškarca s tamnim naočarama u automobilu parkiranim u blizini mesta na kojem je autobus započinjao i završavao svoju vikend vožnju. Oduševljeno bi mahao Rupertu Grinu. E sad, sasvim je jasno da Rupert možda ne želi da se to zna. Tom je samo zahvaljujući svojim rendgenskim očima uopšte primetio taj automobil. Njegove oči su nekoliko puta uhvatile i Di Berk kako ulazi u veliki automobil i zagrljaj starijeg muškarca. Tog starijeg muškarca ni Di ni iko u Retdunu nikad nije spomenuo, dakle sa sigurnošću se moglo pretpostaviti da je reč o tajnom starijem muškarcu, a ne o zakonitom. Nikakvo posmatranje ni nagađanje nije mu moglo reći čega se mladi Kev Kenedi toliko plašio. Nije uvek bilo tako; nekada je bio veoma simpatičan mladić i jedini iz te porodice koji se dizao od tog kuhinjskog stola i ostavljao oca i njihove kriške hleba i šunke, i radio upaljen od jutra od sutra. Ali proteklih godinu dana bio je van sebe.

Silija je živela u domu za bolničarke. Njih šest je delilo kuću, i to navodno izuzetno uspešno. Imale su dva televizora, mašinu za pranje veša i dasku za peglanje uvek spremnu u pomoćnoj prostoriji. Silija je rekla da u toj kući nikad nije izrečena nijedna ljutita reč – bio je to idealan način života dok se ne udaju i ne steknu vlastiti dom. Nensi Moris je delila stan s onom simpatičnom, vrckastom Mejrid Heli; kako je Mejrid to podnosila, bila je prava tajna. Sreo ju je jedne večeri na nekoj zabavi i ispričala mu je da je Nensin najnoviji trik da prati degustacije hrane po samoposlugama, a onda pre zatvaranja odjuri na supu iz papirnih čaša ili komadiće sira na čačkalicama, i pobedonosno se vrati u stan i kaže: „Ja sam večerala.“ Te noći, a to je bilo pre tri meseca, Mejrid je rekla da skuplja hrabrost da zamoli Nensi da ode, ali verovatno je još nije skupila. Siroti Majki je bio tako dobar da bi ga Tom drage volje odvezao kući, ali on bi se samo nasmejao i odšetao do autobuske stanice nepokolebljivo dobrog raspoloženja koje je bilo teško podneti. Džudi Hiki je išla autobusom u istom smeru, i Tom bi ih često video kako razgovaraju kad bi okrenuo Ljubičasti autobus i krenuo kući.

Niko od njih nije znao gde je njegova kuća, to je bilo sigurno. Davno

je razvio dar da zapravo ne odgovara na pitanja, i činio je to toliko vešto da bi ljudi pomislili kako su dobili neki odgovor i nisu pitali ponovo. Kad ga je Nensi Moris upitala koliko nedeljno plaća stan, rekao je da je to teško izračunati, i to je bilo sve od gospođice Moris. Rupert ga je jednom upitao u kom kraju grada živi, a Tom je odgovorio da je siguran da Rupert sigurno zna čemu ljudi u tom smislu teže. Često je mislio kako je zanimljivo posmatrati ljude u redu pred bioskopom, na primer, i pitati se gde žive; pretpostavljao je da bi mu, da radi u agenciji za nekretnine, kao Rupert, to bilo još zanimljivije. Rupert se složio s njim i vedro raspričao o neočekivanim ambicijama mnogih ljudi koji uđu u njegovu kancelariju. Nikad više nije pitao Toma gde živi, a nije zvučalo kao da se oseća odbijenim.

Di Berk mu je rekla kako njen brat živi u grehu, i zar nije čudovišno da momci mogu da se izvuku s time, a devojke još ne mogu. Iznenada ga je upitala: – Možda i ti živiš u grehu. Živiš li? – Ne znam – odgovorio je – mene greh veoma zbunjuje; u našoj školi ga nikad nisu objasnili kako treba, a u tvojoj? – Di je mrzovoljno rekla da u školi nikad nisu ni prestajali da joj ga objašnjavaju, i da im se svima već toliko smučio kad su odlazile, da su jedva imale snage da počine ijedan, što je možda čitavo vreme i bio cilj. Ali svejedno nije saznala kakvim životom on živi. A u Retdunu se o njemu govorilo kao o jedinom sinu Ficdžeraldovih koji se nije priključio porodičnom poslu, jedinom koji nije želeo da izgradi carstvo. Radio je nešto nazoviumetnički gore u Dablinu. Ali kad god bi se skupile tri osobe i spomenulo se njegovo ime, čule bi se tri različite teorije o tome čime se bavi. To je dokazivalo opsednutost tračevima koja se u malim gradovima smatra sasvim prirodnom, mislio je Tom. Evo Di sa starijim muškarcem, Ruperta s njegovim dečkom, Keva s kockarskim dugovima ili ko zna čime, a niko ko putuje kući zajedno s njima nema pojma o tome. Niti o Tomu. U Retdunu je samo jedna osoba znala kako Tom živi i zašto: njegova majka.

Niko to ne bi pogodio ni za milion godina. Majka nije odobravala njegov način života, i uzdisala je nad njegovom odećom i autobusom – iskreno uzdisala. Njoj bi zaista bili draži neupadljivi autobus i konzervativnija odeća: lepe, neutralne boje, svetle pantalone i smeđe jakne kakve su nosili njena druga dva sinova. Odela, bele košulje, diskretne kravate za nedeljnu misu. Kad bi njegov otac grdio

uopšteno mladu generaciju i Tog Momka naročito, Tomova majka bi bila nežna u svojim prekorima. Svako ko bi ih gledao, pomislio bi da se ona slaže sa svojim suprugom. Ko bi mogao da zna da je Tom njen pojas za spasavanje?

Bila je zgodna žena, Peg Ficdžerald. Pedeset dve godine, veoma lepo negovana; na glavi gospođe Ficdžerald uvek je svaka dlaka bila na svom mestu. Oblačila je pletene kostime, ljubičastih ili tamnozelenih nijansi, i lep broš u skladu s bojom koju bi nosila. Leti je odevala tanje lanene kostime, ali i oni su bili istih boja, pa je godinama izgledala isto. Tri puta godišnje odlazila je na trajnu ondulaciju u veliki grad, a svakog petka ujutro čitavog života mala Šila O'Rajli, parohova nećaka, prala joj je kosu i pravila frizuru. Šila nije imala mnogo posla u Retdunu, ali to kao da joj nije smetalo. Uvek je bila vesela, i kad nije bilo glava i kosâ kojima bi se pozabavila, plela je i tako ponešto dodatno zarađivala. Volela bi ona da ima više redovnih mušterija kao što je gospođa Ficdžerald, koja je svake nedelje u isto vreme želela istu frizuru.

Gospođa Ficdžerald je svakog dana bila u radnji. Deo radnje sa suvenirima bio je njena zamisao, i to veoma uspešna. Svaki put kad bi se zaustavio neki autobus s turistima, čulo bi se glasno elektronsko zujanje kase u prodavnici rukotvorina Ficdžeraldovih. Tu su se prodavale marame, tvid na metar, grnčarija – veoma širok izbor da bude zadovoljen svačiji ukus. Ujedno, bilo je to mesto gde je čitav Retdun kupovao rođendanske poklone. Peg je s teškom mukom uverila porodicu da je ideja dobra, ali sada su je svi gledali s nekim novim poštovanjem. Čvrsto je verovala i da stvari treba zadržati u porodici. Kad se momci požene, podrazumeva se da bi njihove supruge radile u prodavnici. Zapravo, jedna je potencijalna snaja raskinula veridbu izjavivši da bi u tom braku dobila samo status neplaćene prodavačice, umesto bankarske službenice, što je inače bila. Tom je smatrao da je time pokazala da ima duha, ali ostatak porodice – uključujući i ostavljenog brata – složio u mišljenju da su se spasli, ako je to bio njen stav.

Tom je od samog početka govorio da neće da radi u prodavnici; nije bilo svađe zbog toga, samo prezira. Razložno je rekao da smatra kako je za njegovu trojicu braće i dve sestre bolje ako od samog početka znaju da im se on neće pridružiti. Tako mogu da prave

vlastite planove bez ikakvih nedoumica kad je on u pitanju. Odlučio je to još davno, dok je bio u školi. Ali za njih je to bilo jednako kao da je pozeleo da bude mašino vođa, i nisu tome pridavali pažnju. On je želeo da ode da živi u Dablin. Samo da živi, ne obavezno i da *radi* nešto, dok ne pronađe nešto što bi želeo da radi, a zatim možda da ode u Ameriku, ili Pariz, ili Grčku. Ako nemaš neke visoke zahteve u životu i ne želiš udobnu kuću, mnogo dobara i bogatu trpezu, možeš da živiš veoma jeftino. Mislili su da je to samo faza.

Dobio je mnogo pohvala zbog odlaska, mnogo više nego njegova braća koja su već bila na dobrom putu da postanu trgovački prinčevi: širili su se u druge gradove, otvarali nove ogranke, razvijali majčinu onoliko ismejavanu zamisao prodavnice rukotvorina po drugim središtima širom Zapada. Toma su učitelji koji su podučavali sve Fildžeraldove proglasili bistrijim od svih ostalih, ali bio je nepopustljiv i veoma odlučan za jednog osamnaestogodišnjaka. Imao je sve neophodne papire koji dokazuju da je školovan; može li sad da nastavi sa svojim životom? Zahvalio je ocu najtoplije što je mogao na nevoljnoj ponudi da mu plati fakultetsko obrazovanje, ali odgovor je i dalje bio ne. Jedino što je želeo bilo je da ga ostave na miru. Neće poći stranputicom; ako žele, redovno će dolaziti kući tako da ga mogu videti i uveriti se da je i dalje normalan. Stopiraće. Svake nedelje će se upisivati za socijalnu pomoć, i *ne*, to neće biti strahovita sramota u Dablinu. Ko će ga, zaboga, tamo videti ili poznavati, i *ne*, to nije nepošteno, ljudi to u današnje vreme rade: bogati plaćaju poreze i time omogućuju barem hleb i krov nad glavom onima koji nisu bogati. Danas ih ne puštamo da crkavaju na ulicama, ne preskačemo ih na pločniku govoreći kako je prava šteta što ne žele da se dignu i odu da nađu dobar posao i zarađuju za život. *Ne*, on ne namerava da ostane na socijalnoj pomoći zauvek. I *da*, veoma je zahvalan na ponudi da se zaposli u porodičnoj firmi, ali čovek ima samo jedan život, a on svoj ne namerava tako da provede.

I nije li prava sreća što je odlučio tako da učini? Šta bi se, zaboga, dogodilo da nije bio u blizini?

U Dablinu je bilo veoma jednostavno živeti jeftino. Neko vreme je stanovao s mladim parom koji mu je dao krevet i obrok; ni sami nisu imali baš mnogo. Svake večeri je podučavao njihovu decu, dvojicu

pametnih dečkića. Prošao bi s njima sve što su radili u školi i pomagao im oko domaćih zadataka. No to mu se nije zaista sviđalo jer je smatrao da bi njih dvojica trebalo da budu napolju i igraju se, umesto da sve više i više uče. Znaju dovoljno, uporno je ponavljao njihovim mladim zabrinutim roditeljima, dobri su; nemojte ih zatrpavati činjenicama i sve većom količinom informacija. Roditelji nisu razumeli. Pa valjda je najbolje omogućiti im dobar početak, bolju priliku nego ostalima? Ali oni imaju samo deset i devet godina, proći će još *godine* dok se nađu u prilici da se bore protiv drugih za zaposlenja, bodove i mesto. Ne, ti bleđi otac i majka nisu uspjeli u životu zato što nisu imali nikoga ko bi ih vodio; nisu nameravali da dopuste da se isto dogodi i njihovoj deci. Napustio ih je prijateljski. Radio je kao baštovan za jednu staru gospođu, i godinu dana je, a da ona to nije znala, spavao u daščari u njenom vrtu. Na kraju nikad nije ni saznala, a on je svoj poljski krevet i ringlu na gas iselio mnogo pre pogreba, tako da niko nikad nije ni saznao.

Radio je u nekom noćnom klubu kao nekakav izbacivač. Bio je vitak i građen ne baš tipično za izbacivača, ali imao je pogled koji je bio jednako važan kao i mišići. Njegov šef, jedan od najžešćih muškaraca u Dublinu, silno je želeo da ga zadrži, čak i unapredi, ali nije to bio život kakav je Tom želeo. Ponovo je prijateljski otišao, ali pre nego što je otišao pitao je svog oštrog šefa šta je to dobro na njemu. Voleo bi to da zna, samo za vlastitu informaciju. Šef je rekao da mu ne duguje nikakvo objašnjenje budući da odlazi, ali neka bude: Tom je imao pogled koji govori da će daleko dogurati. Ljudi ne žele da mu stanu na put. Tomu se svidela ta preporuka, isto kao što mu se svidelo kad mu je ona stara gospođa rekla da je brižljiv baštovan, a devetogodišnji dečak da je s njim latinski mnogo zanimljiviji nego u školi jer se on prema njemu ne odnosi kao prema jeziku, nego više kao prema slagalici. No, to nisu bile pismene preporuke. Svaki novi posao morao je da pronađe na šarm ili uz trud; svaki put je morao iznova da se dokazuje.

Jedno je leto proveo vozeći po Grčkoj planinskim putevima minibus, sličan Ljubičastom minibusu, prevozeći turiste na letovanju na aerodrom i s aerodroma u hotele. Drugo leto je proveo u Americi radeći u nekom dečjem kampu sa sedamdeset nezadovoljnih klinaca koji bi svi radije bili kod kuće. Zimu je proveo u Amsterdamu radeći u

prodavnici suvenira. Boravio je tri neobična meseca u Londonu radeći ankete – prilazio je ljudima na ulici i postavljao im pitanja. Drugačija tri meseca je proveo u Londonu kao pomoćni bolničar; taj posao je u njemu izazivao bolne osećaje i otada mnogo više poštuje bolničarke. Umalo je ispričao Siliji o tim mesecima, nekoliko puta, ali nikad nije pričao priče o onome što je učinio – to je dovelo do pitanja, a pitanjima su često tražila odgovore.

Nije sebe smatrao skitnicom, a ipak već devet godina, otkad je završio školu, nije učinio ništa smisljeno ni trajno. Svejedno, ništa od toga ne bi propustio, čak ni one neobične dane u bolnici kad je kroz gužvu na ležajima gurao vremešne, uplašene starce, kad su svi govorili različitim jezicima, sve nacionalnosti pod suncem radile su u bolnici ili dolazile kao pacijenti. Sad je to značilo da može da se brine o Fil, jer nije imao posao koji bi morao da napusti, nikakav pravi način života s kojim bi morao da prekine.

Fil je nesumnjivo bila najbolja u njihovoj porodici. Svi su se u tome slagali, isto kao što su se slagali da je Tom najčudniji i najteži. Fil mu je bila najbliža po godinama: skoro tačno godinu dana starija od njega. Svih šestoro dece Fildžeraldovih rodilo se u sedam godina, i tada je mlada Peg prestala da proizvodi novo dete svake godine. Bilo je fotografija na kojima su svi još bili mala deca, i Tom je uvek smatrao da izgledaju više kao dečji vrtić, nego kao porodica. Ali njegova majka je uvek govorila da je bilo sjajno rešiti sve to odjednom. Postojalo je razdoblje u životu kad joj se činilo da su svi neukrotivi, a zatim su odjednom svi odrasli. U svakom slučaju, Fil je oduvek bila njegova posebna prijateljica, i u tim silnim, šesnaest ili sedamnaest godina starim svađama zbog Tomovog odbijanja da se pridruži firmi Fil ga je uvek podržavala. U to doba ona je bila u velikom gradu trideset kilometara udaljenom od Retduna i učila stenografiju i daktilografiju; bilo je dogovoreno da će raditi u kancelariji, a ne u radnji. No, dok je trajao taj njen tečaj, imala je običaj da vikendom dolazi kući, i ohrabivala je Toma da živi svoj život. Imala je krupno, okruglo lice, njegova Fil, i uvek se smejala. Sećao se kako je pre mnogo godina plesala s Redom Kenedijem i dobila lekciju da su Kenedijevi sasvim fini ljudi, ništa protiv njih, ali da bi ona mogla da cilja na nešto više. Fil je ozlojeđeno rekla da nije ciljala ni na Reda Kenedija niti na koga drugog, već da je samo

plesala s njim, ali svejedno je bilo mnogo odmahivanja glavom.

Fil je bila ono što se u Retdunu nazivalo *solidnom* devojkom; gospođa Ficdžerald je imala običaj da kaže da će ona smršati kad dođe vreme. Pa zar nije i Ana, najstarija u porodici, imala dosta dečjeg sala. Ali gospođa Ficdžerald je oduvek smatrala da postoji neki zakon koji propisuje da devojka mora biti zgodna, vitka i privlačna kad razmišlja o izboru muža i zasnivanju porodice. Jednostavno je tako. Fil, međutim, nije primetila nikakav čaroban trik prirode: ostala je debeljuškasta i okruglog lica, i nikad nije postigla upalost obraza i tanušnost struka, koji su se uopšteno smatrali važnim kad je njena sestra Ana privukla veoma poželjnog Dominika, čija je porodica proizvodila tvid, i udala se za njega.

Tom je nikad nije smatrao predebelom; rekao joj je to nekoliko puta kad bi došao kući na vikend. Rekao joj je da verovatno gubi razum ako misli da je debeljuca i da zbog toga nema prijatelja.

– Ko su onda moji prijatelji? Nabroj ih – povikala je.

Tom nije mogao da ih nabroji, ali rekao je da ne može da nabroji nijednog prijatelja njihove porodice, zaboga, pa on nije ovde, on ovde ne živi. *Mora* da ima prijatelje. Ne, tvrdila je, nema. Tad je, u želji da joj pomogne, predložio letovanje za samce. Svi su išli sami, na polasku nije bilo nijednog ljubavnog para, ali ih je uz malo sreće na povratku bila gomila. Fil je s entuzijazmom pročitala brošuru i odlučila da pođe.

– Nemoj nikome reći da je to samo za samce – savetovala je majka. – Zvuči pomalo jadno. Reci da je reč o običnom letovanju u Španiji.

Tom nikad nije saznao šta se tačno dogodilo, ali nije bilo uspešno. Fil je rekla da je u Španiji bilo dobro, i da je vreme bilo lepo, ali ništa više od toga. Kasnije, mnogo kasnije, čuo je da su se sve devojke osim Fil na plaži sunčale bez grudnjaka, da su gotovo svi u grupi uživali u bliskom telesnom dodiru s jednim ili više ljudi iz iste grupe – ponovo svi osim Fil – i da nije bilo nikakvog upoznavanja ljudi i plesanja, razgovora i boljeg upoznavanja. Navodno je to bio više odmor za *svingere* nego za samce, a svingeri su bili oni koji odlaze u krevet s drugim ljudima, ljudima koji su im potpuni stranci.

No, Tom to tada nije znao. Fil se vratila tiha i povučena. Ubrzo nakon toga je primetio da je malo smršala, ali nije ništa rekao, jer on

je bio taj koji joj je govorio da težina nije važna. Bude li joj se sad divio zbog toga, pomisliće da je ranije samo bio ljubazan. Fil više nije išla na igranke i nije odlazila na more s devojkama kao ranije. Da bude iskren, on to tada nije primećivao; tek se kasnije svega toga setio.

Jednoga dana Fil je došla u Dublin nekim od dnevnih izletničkih vozova. Bilo je to prilično naporno: voz je kretao u devet ujutro, u podne si bio u Dublinu, a u šest posle podne voz je polazio natrag. Stoga se radilo o usredsređenoj kupovini iz koje su se svi vraćali bolnih nogu i nabreklih paketa kako bi još iste večeri otputovali nazad kući. Fil bi uvek nazvala Toma kad bi išla na jedan od tih maratona, i on bi dolazio po nju na železničku stanicu svojim minibusom, koji je u to doba bio prijavobež boje.

Bila je veoma bleđa i rekla da je u vozu imala zaista jake bolove, kao da je neko para nožem, tako jake da su putnici u njenom vagonu rekli da bi trebalo da ode u bolnicu ili poseti lekara budući da je od bolova glasno zapomagala. Tom se zabrinuo, i baš u tom trenutku ona se ponovo presamitila u struku od bolova i ispustila dug, potmulii jauk, tako da je odmah odlučio. Odvezao ju je u bolnicu. Bio je tih i odlučan. Isposlovao je da bude primljena pre ostalih, rekavši da je reč o hitnom slučaju. Kao njen brat, potpisao je dopuštenje za operaciju slepog creva i bio je uz nju kad se probudila kako bi joj rekao da je sve u redu, da je gotovo i da sad jedino mora da se odmara. Njezino izmučeno lice tužno mu se nasmešilo. Sledećeg dana je došla njihova majka s koferom stvari koje će Fil biti potrebne, svom silom ohrabrujućih reči, uzdasima o tome kako je bog dobar jer je dopustio da se sve to dogodi kad je u blizini Tom, koji se za sve pobrinuo, i porukama ljubavi, kutijama čokoladnih bombona i bočicama vode s lavandom od ostatka porodice.

Lepo se oporavljala, smatrao je Tom. Snaga joj se brzo vraćala, tako da se uplašio kad mu je jedna od bolničarki rekla da bi volela da razgovara s njim. Nasamo. Već je izvestila one koji bi za to trebalo da znaju, kao što su direktor bolnice i hirurg koji je operisao Fil, ali reč je o nečemu što zahteva dalje korake, možda uz pomoć ličnog lekara gospođice Fildžerald.

Zabrinuo se. Bolničarka je govorila s prekorom, kao da su sirotu Fil uhvatili u krađi po bolničkim odeljenjima. O čemu je reč? Dakle,

bolničarka je primetila da mnogo vremena provodi u toaletu, i upitala je ima li dijareju ili možda pati od zatvora. Navodno ni jedno ni drugo, no ipak se u toaletu zadržavala prilično dugo, tako da je bolničarka osluškivala pred vratima. Tom je osetio kako srce počinje da mu lupa: kakav će sad užas čuti?

Bilo je ono na šta je bolničarka i sumnjala. Povraćanje, pokušavanje da se izazove povraćanje. Dva ili tri puta dnevno.

– Šta je tome uzrok? – povikao je Tom. Nije imao pojma čemu taj šokirani ton. Zašto mu to nije rekao lekar?

– Sama to izaziva – odgovorila je bolničarka. – Pojede čokoladice, keks, bananu, hleb s puterom. Trebalo bi da vidite sve te prazne kutije i papiriće. A zatim to sve povrati.

– Zašto bi, zaboga, to činila?

– To se zove bulimija; nalik je poremećaju po imenu *anorexia nervosa* – znate, kad se ljudi na smrt izgladne, ako mogu. Bulimija je jedan oblik toga. Kod nje se ljudi najpre prejedaju, a zatim izazovu povraćanje kako bi se rešili hrane koju su pojeli.

– Fil to radi?

– Da, već neko vreme.

– Je li to izazvalo puknuće slepog creva?

– Ne, nikako, to nije nikako povezano. No, možda je na određeni način srećna okolnost. Jer sad barem vi znate, i porodica će saznati i pomoći joj da pokuša da se bori s tim.

– Zar ne možete jednostavno da joj kažete da prestane? Zar ne možemo svi mi da kažemo kako je to... to je odvratno – to je besmisleno.

– Oh, ne, to nije način, neće joj reći ništa ni nalik tome kad se prijavi.

– Kad se prijavi gde?

– U psihijatrijsku bolnicu. Znate, reč je o mentalnom stanju, to nema nikakve veze s nama.

Bolničarka nije bila sasvim u pravu. Ipak je to imalo malo veze s njima, jer je Fil primljena na psihijatrijsko odeljenje te iste bolnice, i za svoje stanje je dobijala lekove, terapiju i grupne razgovore. Isprva joj je zaista laknulo kad je saznala da i drugi ljudi rade isto što i ona. Mislila je da je ona jedina osoba na svetu koja je to ikad učinila, i

osećala se kao da joj je neko skinuo ogroman teret krivice s leđa. Nikad se nije osećala krivom zbog povraćanja koje je sama izazivala: rekla je da je to najlakše na svetu. Ako staviš prst na pravo mesto u grlu, događa se automatski. Ali osećala je krivicu zbog prežderavanja. Naročito kad bi jela u nužniku – toga se strašno stidela. Nije bila spremna da razgovara o tome zašto je to radila. Tomu je rečeno da će ona to sasvim sigurno učiniti još mnogo puta pre nego što se izleči. Pre nego što se vrati u stvarnost i prihvati da je takva kakva jeste savršeno dobra. Pomoć i podrška porodice u takvim stvarima su apsolutno presudni. Ako Fil vidi da je u njenoj vlastitoj porodici izuzetno cene, to će joj stvarno pomoći da ponovo stvori dobru sliku o sebi. Porodica, da. Ali, gospode bože, porodica Ficdžerald. U ovakvoj stvari...

Sirota Fil nije mogla da odabere gore vreme da joj zatreba njihova pomoć, turobno je pomislio Tom. Bilo je to razdoblje kad su novine bile prepune članaka o oružanom napadu na poštu u Korcu, i hapšenju i suđenju Tediju Ficdžerald, njihovom rođaku, koji je radio u porodičnom poslu. Bio je to težak krst. Tu je zatim bila i nevera Dominika, tog izuzetno pogodnog supruga najstarije sestre Ane. Mnogo se pričalo o nekoj ljubavnoj vezi, a naposljetku se rodilo i dete koje je Dominik nevoljno ipak priznao kao svoje, iako ga nije rodila njegova zakonita supruga, nego jedna od najneprikladnijih žena u zapadnoj Irskoj – kotlokrpa koja se snašla i sredila, a prema rečima gospođe Peg Ficdžerald jedino gore od putujuće kotlokrpe jeste kotlokrpa koja se negde udomila. Dakle, tu je bila i ta sramota. Bilo je i još nekoliko stvari, nijedna u toj meri šokantna, ali sve zajedno su pojačavale opštu porodičnu zabrinutost. Loše je vreme da čuju kako jedan član porodice započinje dugo razdoblje psihijatrijskog lečenja i da treba njihovu pomoć.

Gospođa Ficdžerald je apsolutno jasno iznela svoje gledište. O Fil se neće govoriti. To je konačno. Fil je imala operaciju slepog creva, oporavila se, bila u poseti prijateljima, brzo će se vratiti. U međuvremenu, oni će pronaći honorarnu radnicu za kancelariju. Gospođa Ficdžerald će ići u Dablin jednom mesečno da pruži podršku za koju su joj u bolnici rekli da je neophodna, Tom će je posećivati što češće može, i to je to. O tome se neće pričati; i bez toga već ionako imaju dovoljno problema. Uostalom, kako bi to

uticalo na Filine šanse da se uda, ako se raširi vest da je bila u mentalnoj instituciji? Nema više rasprave o tome.

Tom je bio siguran da to nije ono što su lekari podrazumevali pod porodičnom podrškom: sve zataškati i učiniti još većom sramotom nego što je Fil već smatrala da jeste. Bio je siguran da su majčine mesečne posete – pune uveravanja da niko ne zna, da niko i ne sumnja, da su ljudi zamajani i zavarani, da su izmišljene priče koje objašnjavaju njenu odsutnost – najgore za njegovu sestru, koja će ih slušati užasnutog lica i izvinjavati se zbog svih problema koje je prouzrokovala. Ponekad bi majka nezgrapno ispružila ruku i uhvatila Filinu.

– Mi te volimo... znaš... veoma te volimo. Veoma si voljena, Fil. – A onda bi povukla ruku, s nelagodnošću. Psihijatar joj je rekao da bi bilo dobro to stalno naglašavati, ali ona je to izgovarala kao napamet naučeno. Njihova porodica nije bila od onih koje pokazuju osećanja, nikad se nisu grlili niti ljubili. Majci je bilo teško da ispruži tu ruku i kaže Fil da je voli. A Fil je zbunjivalo što čuje te reči trenutak pre nego što majka pokupi tašnu i rukavice i navali da ode.

On je posećivao Fil svaki dan, svaki božji dan, i telefonirao joj svake subote i nedelje. Majka je rekla da bi i ona telefonirala ali da nema šta da se kaže, no Tom je pronalazio reči. Naposletku, poznavao ju je mnogo bolje nego svi ostali: stalno su se nalazili, i mogao je odabrati mnogo toga o čemu bi razgovarali. Nikad nije imao osećaj da razgovara s nekim kome nije dobro. Nije je ućutkavao, nikad se nije previše izvinjavao kad ne bi mogao da je poseti ili nazove, samo kratko. Ničim nije odavao da svoje prisustvo smatra presudnim. Ponašao se prema njoj kao da je jednako zdrava kao i on.

Mnogo su razgovarali o detinjstvu. Tom ga je pamtio kao prilično srećno, s previše razgovora o poslu, malo previše pretvaranja i skrivanja od komšija ovoga i onoga, i čuvanja stvari za sebe. Fil ga se sećala sasvim drugačije. Sećala se da su se uvek smejali, i da su svi sedeli zajedno za stolom i razgovarali, iako je Tom rekao da to nije bilo moguće jer su ili otac ili majka morali da budu u radnji. Fil se sećala divnih izleta i odlazaka na more; Tom je rekao da se on, iskreno rečeno, ne seća nijednog. Fil je rekla da su igrali razne igre, pogađanje karata, na slovo na slovo, ili sardina: kad se jedna osoba sakrije, a ti se, kad je pronađeš, stisneš uz nju kao sardina. Tom je

rekao da se to događalo samo na proslavama. Ali nisu se prepirali oko tih sećanja; razgovarali su o njima kao o starom filmu koji su gledali pre mnogo godina, i od koga se svako seća određenih delova, ali se niko ne seća čitavog filma.

Razgovarali su o devojkama, momcima i seksu. Toma nije iznenadilo da je ona devica, a ona se nije začudila što on nije. Razgovarali su opušteno i bez osećaja krivice, ponekad satima u dnevnom boravku bolnice ili u vrtu, a ponekad tek kratko jer bi Fil bila ćutljiva i povučena, ili je Tom morao na posao. U to vreme je radio u aukcijskom salonu, pomagao da se nameštaj unosi i iznosi, stavlja brojeve na predmete i zapisivao ih u katalog. Razmišljao je o drugom poslu, ali radno vreme mu je odgovaralo i radio je u blizini bolnice, tako da je lako mogao da dolazi i odlazi. Jedna pacijentkinja je pitala je li Tom Filin dečko. Ona se nasmejala s nelagodnom i rekla da nikad nije imala dečka. Devojka je samo slegnula ramenima i rekla da je tako možda i bolje: momci su samo izvor nevolja, eto šta su. Ni na trenutak nije pretpostavila da Fil *ne može* da nađe dečka. Zbog toga je Fil bila mnogo srećnija. Pitala je Toma kakve mu se devojke sviđaju, a on je odgovorio neobične, ne one koje govore o kućama, vereničkom prstenju i budućnosti. Imao je jednu zaista super devojku, ali je ona nažalost upoznala istinski dosadnog tipa koji joj je ponudio sve ovo drugo – sigurnost, ugled u društvu – pa je došla i bez okolišanja rekla Tomu da će to i da uzme. Fil je pokazala veliko saosećanje.

– Nikad nam to nisi rekao – rekla je.

– Istina, ali ni ti nama nikada nisi rekla da ti se sviđao Bili Berns, iako je bio oženjen – uzvratio joj je uz smeh.

– Ti si to izvukao iz mene – i ona se nasmejala. Pomislio je da sve to ide previše sporo, *mora* da joj je sad bolje.

Psihijatru je to ponovio nekoliko puta, i bio je očajan kad je čuo da Fil još nije srećna, da joj i dalje nije ugodno u vlastitoj koži, da još nije sigurna u svoje mesto na svetu. Svi su zahvaljivali Tomu što dolazi i govorili da je njegova pomoć dragocena. Ne samo zbog toga što je posećuje nego i zbog toga što joj omogućava vezu s Retdunom. Njoj nikad nije smetalo što on odlazi kući za vikend. Zapravo, sviđalo joj se što ide jer je uvek donosio vesti o čitavoj

porodici i, što je bilo još bolje, veselo pismo od majke.

Svake subote ujutru naterao bi majku da joj napiše pismo. Doslovce je sedeo uz nju dok je pisala. Nije želeo da prihvati da nema o čemu da joj piše i odbijao je da joj dopusti da se izvuče.

– Misliš li da bih radio ovo, da bih svake subote ujutru sedeo ovde da to nije važno? – povikao je. – Ona očajnički želi da zna da je svi mi volimo, i da je njeno mesto ovde; neće moći da se vrati ne bude li to znala.

– Pa naravno da je njeno mesto ovde, naravno da želimo da se vrati. Zaboga, Tome, ti praviš toliku dramu od svega toga.

– To i jeste velika drama. Fil je u psihijatrijskoj bolnici, i to uglavnom zato što mi ne možemo da je uverimo da je nama ovde važna.

– Tvoj otac i ja smatramo da su to sve gluposti. Nikad nismo učinili ništa da se ona ne bi osećala važnom; uvek smo se prema njoj odnosili s poštovanjem, ljudi su je uvek rado viđali u kancelariji. Bila je tako vesela i svakome je znala ime: nije li baš ona bila duša naše radnje?

– Napiši. Napiši to na papir – naredio bi joj.

– Osećala bih se glupo da to kažem Fil. To je smešno, to je kao da nje uopšte nema. Znaće da glumim.

– Ali pre minut si rekla da to ozbiljno misliš.

– Da, naravno da mislim, ali nije to nešto što čovek govori, ili što bi napisao.

– Budući da nećeš biti tamo da joj to kažeš, moraš da napišeš. Budući da joj ne dopuštaš da se vrati kući i leći se u gradu samo trideset kilometara udaljenom odavde, u kojem bi mogla da je posećuješ svaki dan, moraćeš to da napišeš. Jer kako će ona inače znati, kako zaboga uopšte može *znati* da je ovde važna?

– Nije da joj ja ne dopuštam da se vrati ovamo. To je za njeno dobro, da ćutimo o tome, da svoje stvari zadržimo za sebe. – Čuo je to već toliko puta, možda će to slušati zauvek. Možda Fil nikad neće biti bolje.

Nalazio se usred još jedne subotnje svađe kad je došla Silija Rajan. Iznenadio se kad ju je video, i ujedno mu je laknulo. Danas je bilo veoma teško saterati majku u ćošak. Tog jutra mu je umakla rekavši da je potrebna u radnji, i tek kad joj je doneo šoljicu kafe i papir za pisanje uspeo je da je natera da ga sasluša. Prolazila je kroz jednu

od svojih „Fil mora da se sabere“ faza. Tom je osetio divlji poriv da zamoli Siliju da objasni njegovoj majci sve što zna o anoreksiji i bulimiji iz prve ruke, uzgred objašnjavajući da je Fil na psihijatriji zbog ovog drugog. Majka bi verovatno pala u nesvest kad bi porodičnu sramotu otkrio ćerki gospođe Rajan. Iskušenje je trajalo tek delić sekunde.

Silija je, od svih stvari na svetu, želela da pozajmi njegov kasetofon i praznu traku. Nešto je želela da snimi. Izgledala je smeteno. Nije mu rekla za šta joj kasetofon treba, ali i on je ljudima retko išta govorio, bez obzira na to da li ga oni pitaju, pa nije to mogao da joj zameri. Rekla je da će mu ga vratiti u autobusu.

– Strašno joj je s tom njenom majkom – rekla je gospođa Fildžerald.

Tom je klimnuo glavom. Pomislio je da ni njemu nije baš lako s vlastitom majkom, ali nije to mogao da izgovori; samo je želeo to pismo koje će u ponedeljak dati Fil.

– Verovatno će se udati za Barta Kenedija. Tako mogu zajedno da paze na pab – rekao je Tom.

– Barta Kenedija? Ni govora. Za Barta Kenedija se niko neće udati, nije on od onih koji se žene. – Gospođa Fildžerald bila je sasvim uverena u to.

– Bart homić? Ne bih rekao.

– Ne, nisam mislila na to, niti išta slično. On jednostavno nije tip muškarca koji bi se oženio, svakako to uviđaš. Možda muškarcima ne primećuju takve stvari: žene da. Red Kenedi je druga priča, on će se, rekla bih, oženiti za godinu dana, čujem da se udvara jednoj devojci. Ali Bart – nikada.

– Mislio sam da ona zbog toga dolazi kući – rekao je Tom.

– Ona dolazi kući kako pab ne bi propao, samo zato.

– Zaista? – Tomu je bilo drago. Nije znao zašto, ali osetio je olakšanje.

Te večeri je otišao u pab i otkrio zašto joj je trebao kasetofon. Svejedno mu se to činilo pomalo podmuklim. Kao da iskorišćava sirotu ženu koja zapliće jezikom i mota se iza vlastitog šanka. Još veće poniženje bila je pomisao da ćerka gospođe Rajan snima to nemuzikalno pevanje.

– Ona ne zna, ona zaista ne zna – rekla je Silija kao objašnjenje kad ju je pitao nije li to nepravično. Zamislio je Siliju kako pokušava da kaže majci za njene ispade prethodne noći i gospođu Rajan koja to odbija s onim vedrim poslovnim držanjem kakvo ima kad je trezna. To joj ne bi niko drugi rekao, tako da verovatno veruje kako Silija u najgorem slučaju izmišlja, ili bar preteruje.

– Svratiću sutra da pokupim delove – rekao je. Uzvratila mu je osmehom, srdačnim, zahvalnim osmehom. Pogledao je Barta Kenedija. Bart je točio pivo u krige i smejavao se s momcima – Silija i on uopšte nisu primećivali jedno drugo. Mora da je Tom bio lud što je to uopšte pomislio.

Sledećeg dana nije bilo delova koje je trebalo pokupiti. Silijina majka je sve podnela veoma dobro. Sedela je u sobi pozadi dok su Silija i Bart posluživali nedeljne podnevne goste.

– Doći će u Dablin. Mislim da će tako biti lakše: moći ću da je posećujem.

– Kad?

– Sutra. Večeras se neću vratiti s tobom autobusom. Pričekaću je do sutra. Imam divnu prijateljicu, bolničarku u Dablinu – ona će sutra raditi umesto mene, iako je trebalo da ima slobodan dan.

– Da li ona živi u tvom haremu bolničarki?

– Emer. Ni govora: ona je ugledna udata žena s porodicom.

– Da li bi ti radila da si udata?

– Naravno da bih. Nema šanse da bih ostavila posao kako bih kuvala i pospremala kuću za nekog muškarca. Uostalom, u današnje vreme svi moraju da rade. Kakav bi život čoveku uopšte bio kad ne bi radio? A bolnički posao je dobar, mrzela bih da ga izgubim.

– Koliko dugo će trajati... – pokazao je glavom prema prostoriji u kojoj je gospođa Rajan sedila na stolici i čekala.

– Ne znam. Zavisi od nje – znaš, da li to želi ili ne.

– Da li to zavisi i od njene porodice, i njihove podrške?

– Pa, tu sam samo ja; ne možemo doći do onih lepotinja iz Australije, Detroita i Engleske, pa će se morati da se zadovolji sa mnom.

– Ni mojoj sestri Fil nije dobro; ona ima isti problem – iznenada je rekao.

– Nisam znala da Fil ima problema s pićem. – Rekla je to bez

osude, nimalo šokirano.

– Ne, nije to, hteo sam da kažem da ima isti problem: i ona u Dublinu ima samo mene. Ima taj problem s anoreksijom, znaš, samo što ona jede i zatim povraća.

– S tim ima bolje šanse; mnogi anoreksičari umiru, strašno ih je videti, kao sparušeni majmuni, a misle da je najbolje biti takav. Ali bulimija je veoma stresna. Sirota Fil. Baš je to nesreća.

Zahvalno ju je pogledao. – Hoće li oni i malo pomoći, ti koji su otišli?

– Ne bih rekla. Hoće li tvoji tebi?

– Ne. Sad to počinjem da shvatam. Uporno sam mislio da ću moći da ih promenim, ali oni samo guraju glavu u pesak, pretvaraju se da se to ne događa, nikome ništa ne govore.

– S vremenom, možda hoće. U svoje vreme, ne tvoje. – Bila je veoma nežna.

– U tom slučaju će se njih dve morati zadovoljiti s nama dvoma – rekao je – tvoja napola luda mama i moja napola luda sestra.

– Baš su prave srećnice što nas imaju – rekla je Silija Rajan i zvonko se nasmejala.

– Nedostajćeš mi večeras u autobusu – rekao je.

– Onda bi možda mogao da dođeš i utešiš me kad smestim majku. A ako bi to bilo od ikakve pomoći, mogla bih s tobom da posetim Fil. Hoću reći, ako to želiš.

– I te kako želim – odgovorio je Tom Fildžerald.

Beleška o autoru

Mev Binči je najpopularnija irska književnica. Rođena je 28. maja 1940. u Dalkiju, u Irskoj. Od 1969. godine bila je kolumnista *Ajriš tajmsa*. Njene knjige su prodane u milionskim tiražima i objavljene su širom sveta. Mev Binči je savremena irska Džejn Ostin, a njene knjige uvek odišu toplinom.

Radnja mnogih njenih romana smeštena je u Irsku, i bavi se napetostima između urbanog i seoskog života, kontrastima između Engleske i Irske i dramatičnim promenama u Irskoj od Drugog svetskog rata do današnjih dana. Knjige su joj uglavnom usredsređene na žene i bave se savremenim dobom i večnim problemima irskih žena u dvadesetom veku. Brak, razvod, abortusi, ljubavne veze i finansijska korupcija i bankrot uobičajene su teme i događaji u njenim romanima.

Godine 1978. nagrađena je za scenario TV drame *Deeply Regretted By*. Po romanu *Krug prijatelja* snimljen je istoimeni holivudski film iz 1995, s Krisom O'Donelom i Mini Drajver u glavnim ulogama.

Mev Binči je napisala šesnaest romana, četiri zbirke kratkih priča i nekoliko drama. Do sada je na srpski jezik prevedeno i objavljeno *Žensko veče u hotelu Finbar* (Clio, 2004), *Kuća u Ulici Tara* (Narodna knjiga, 2004), *Pod crvenom bukvom* (Narodna knjiga, 2005), *Večernja škola* (Narodna knjiga, 2005), *Skarlet Fedr* (Narodna knjiga, 2005), *Krug prijatelja* (Mladinska knjiga Beograd, 2008) i *Srebrna svadba* (Mladinska knjiga, 2009). Među zasad neprevedene romane spadaju: *Light a Penny Candle* (1982), *Echoes* (1985), *Firefly Summer* (1987), *The Glass Lake* (1994), *Quentins* (2002), *Nights of Rain and Stars* (2004), *Whitethorn Woods* (2006), *Heart and Soul* (2008) i *Minding Frankie* (2010). Neprevedene zbirke priča su: *Central Line* (1978), *Victoria Line* (1980), *Dublin 4* (1981), *This Year It Will Be Different: And Other Stories* (1996) i *Return Journey* (1998). Zajedno s Keti Keli i Marijanom Kiz priredila je zbirku priča irskih spisateljica *Irish Girls About Town* (2002).

Sa suprugom, engleskim piscem Gordonom Snelom, živi u Dalkiju u Irskoj, nekoliko stotina metara dalje od roditeljske kuće u kojoj je odrasla.

Tea Jovanović

¹ Jedna funta = 454 grama. (Prim. prev.)

² Pinta = 0,57 litara. (Prim. prev.)

³ Džon Filip Suza (1854-1932), američki kompozitor i dirigent, najpoznatiji kao autor brojnih vojničkih i patriotskih marševa. (Prim. prev.)

⁴ Tečno antiseptično sredstvo. (Prim. prev.)

⁵ Engl.: *Irish Bank Officials Association* – sindikat irskih bankarskih službenika. (Prim. prev.)

⁶ Engl.: *crutch* – štaka. (Prim. prev.)

Table of Contents

Nensi

Di

Majki

Džudi

Kev

Rupert

Silija

Tom

Beleška o autoru